

150 DIN
8 600102 660014

VREME

30. JUL 2009.

BROJ 969

ŽENSKI JEZIK

AUTORKE
PROTIV
SUPRUGAНЕВЛАДИНА ОРГАНИЗАЦИЈА
СРПСКИ ЧЕТНИЧКИ ПОКРЕТ
Р.СРПСКЕУл. Војда Карађорђа бр. 8, Требиње, Р. Српска, Тел/факс: 059-261-707;
Моб.тел: 065-787-255

ДЕМАНТИ - ОДГОВОР

Изузетно ми је драго да тако мисле о мени новинар Милош Васић и хомосексуалац Жарко Кораћ и остали србомрси. Не дај Боже да ме Жарко Кораћ и Милош Васић хвале.

Иако сам рођен у граду, поносим се својим сеоским пореклом, као и чињеницом да сам својим узнемиравањем јавности, својевремено распламсао ватру, а затим употребио и неке своје капацитете, те, и захваљујући мени, између осталих, Васићев и Кораћев пријатељ, велездајник српског народа Зоран Ђинђић, више није жив, а **потрудићу се да својим капацитетом допринесем да и Васић и Кораћ, ускоро праве друштво, њиховом миљенику Зорану Ђинђићу.**

А што се тиче новинарке, луде Јелене Милановић, за њу могу да кажем да је ортодоксна лажљивица, која искључиво барата полуистинама, а све због тога што болује од комплекса сексуалне неуфицијенције, настале из њеног од раног детињства, хетеросексуалног промискуитета.

Искрено!

У Требињу, 28.07.2009.г.

Технички секретар
Радослав ВучинићПредседник Иницијативног одбора
НВО СРПСКИ ЧЕТНИЧКИ ПОКРЕТ Р.СРПСКЕ

Српски четнички војвода Синиша Вучинић

ČETNIČKE PRETNJE
MILOŠU VASIĆU

Izaberi telefon koji liči na tebe

Samsung
E2100
VGA kamera
GPRS, mp3 melodije

već od
1 din.

Samsung
J770
2 MP, EDGE, FM radio

već od
1 din.

Samsung
L700
3G, mp3, 2 MP

već od
1 din.

Samsung
C3050
EDGE,
VGA kamera, mp3

već od
1 din.

Samsung
Omnia HD
8 MP, Touch screen,
GPS, Wi-Fi
već od
39.999 din.

Samsung
E1120
GPRS,
mp3 melodije,
spikerfon

već od
1 din.

Samsung
S5600
3G HSDPA, 3 MP,
Touch screen
već od
2.999 din.

Nova mt:s ponuda Samsung telefona

Vaš novi telefon će uvek biti uz vas i po njemu će vas prepoznavati. Zato, izaberite model koji je u skladu sa vašim karakterom i koji liči na vas.

Prodaja se vrši u mt:s poslovnica, putem mt:s express-a i preko Mondoshop-a.

Ponuda važi uz odgovarajući tarifni profil.
Akcija traje dok imamo telefona!

mt:s express 064/790

www.mts.telekom.rs
www.mtsmondo.com/shop

Telekom Srbija

Izdavač: NP "VREME" d.o.o.
Mišarska 12-14, Beograd

DIREKTOR
Branko Popović

POMOĆNICI DIREKTORA
Vojislav Milošević
Stevan Ristić

FINANSIJSKI DIREKTOR
Daniela Vesić

GLAVNI UREDNIK
Dragoljub Žarković

ODGOVORNI UREDNIK
Filip Švarn

POMOĆNIK GLAVNOG UREDNIKA
Aleksandar Čirić

SEKRETARIJAT
Mirjana Kalezić

REDAKCIJA
Dejan Anastasijević, Duška Anastasijević,
Aleksandar Anđić (foto@vreme.com),
Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević,
Sonja Čirić, Vera Didanović,
Jovan Dulović, Slobodan Georgijev,
Jovana Gligorijević, Jelena Grujić,
Nebojša Grujić (kultura@vreme.com),
Andrej Ivanji (svet@vreme.com),
Zoja Jovanov (biznis), Tatjana Jovanović,
Slobodan Kostić, Jasmina Lazić,
Zoran Majdin, Saša Marković,
Ivana Milanović Hrašovec, Milan Milošević,
Teofil Pančić, Ana Radić,
Saša Rakezić (strip@vreme.com),
Tamara Skrozza,
Vladimir Stanković, Zoran Stanojević,
Tatjana Tagirov, Dragan Todorović,
Tanja Topić, Momir Turudić,
Biljana Vasić, Miloš Vasić,
Marija Vidić (međuvreme),
Ljubomir Živkov

DOKUMENTACIJA
Dragoslav Grujić (arhiva@vreme.com),
Jelena Mrda (foto@vreme.com)

TEHNIČKA REDAKCIJA
Ivan Hrašovec (t. urednik),
Tanja Popović, Vesna Sribnović,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić

KOREKTORI:
Ana Ćuk, Stanica Milošević;
LEKTORI: Katarina Pantić,
Živana Rašković, Ivana Smolović;
DAKTILOGRAF: Zorica Nikolić

INTERNET IZDANJE
http://www.vreme.com
Marjana Hrašovec

PRODAJA I PRETPLATA
(prodaja@vreme.com)
Nikola Ćulafić, Milan Radović

RAČUNOVODSTVO
Slavica Spasojević

MARKETING
(marketing@vreme.com)
Goran Kosanović (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

ŠTAMPA:
Rotografika, Subotica

OBRADA TIRAŽA:
Data Press

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

4 MEĐUVREME

7 PRETNJE SMRĆU MILOŠU VASIĆU I ŽARKU KORAČU

8 ZOOM: Kako ubiti Borisa Tadića

10 HAŠKI SUD:

Vaspitavanje razmaženog vojvode

14 POLITIČKI ŽIVOT: Stranke u registraturi

16 PRIVATIZACIJA BEOGRADSKOG SAJMA: Nepriстойno, uvredljivo, društveno i državno

18 RODNO KOREKTAN JEZIK: Autorke protiv supruge

24 PORTRET SAVREMENIKA: Oli Ren

27 NUSPOJAVE: Ruke iznad grada

28 LJUDI I VREME

31 LISICA I ŽDRAL: Završno poglavlje

KULTURA

32 PALIČKI FESTIVAL 2009: Recesijsko izdanje

36 POZORIŠTE: Festival Orijent ekspres

38 IN MEMORIAM: Mers Kaningam

40 STRIP: Opus Linde Beri

42 REČ O DELU: Summertime džez festival

SVET

45 HRVATSKA – EKONOMSKA KRIZA: Harač, rajo, harač

47 SAD – REFORMA ZDRAVSTVENOG SISTEMA: Trag novca

50 MERIDIJANI

MOZAIK

52 PORTRET SAVREMENIKA: Aleksandar Boričić

56 FORMULA1: Furiozni come back

60 VREME NAUKE

67 POŠTA

68 STRIP: Priča o psu

70 VREME UŽIVANJA: Tenis

Šest godina posle Šešeljeve predaje Hagu i dve godine posle početka suđenja, izvesno je jedino da ničeg izvesnog nema. Presuda za nepoštovanje suda samo je epizoda koja ništa ne menja na stvari. Baš kao i februarski prekid suđenja, ona bi mogla da pomogne Tužilaštvu da se koliko-toliko sabere, ali i da doprinese Šešeljevoj samouverenosti koje ni do sada nije manjkalo

PIŠE: TAMARA SKROZZA

Oli Ren retko sebi dozvoljava da izviri iza diplomatske fasade. Istine radi, pri kraju mandata je počeo da pokazuje simptome blage demagogije (možda je i tu uzrok nekakav balkanski virus)

PIŠE: DEJAN ANASTASIJEVIĆ

Gde je besparica, nužno je i besfilmica, što se ove godine nije toliko odrazilo na pad kvantiteta koliko na veliko proređivanje vanserijskih ostvarenja

PIŠE: TEOFIL PANČIĆ

NOVOGOVOR

GOSPOĐA MINISTAR

Mali test političke korektnosti: kako nazivate ženu koja je dobila mandat da predstavlja narodnu volju u skupštini? Poslanica, reći ćete. Dobro, ali pazite na kontekst. Kada su u Skupštini Srbije taj izraz počeli da koriste, Šandor Pal, koji dobro poznaje srpski jezik, podsećao je na to da je poslanica službena poruka vladara narodu, ili zakonodavnom telu, apostolsko pismo u Novom zavetu, kakve je slao apostol Pavle, ili poruka pastvi i sveštenstvu, kakve šalje patrijarh Pavle. Neki su koristili izraz *narodna predstavnica*, ali izraz *poslanica* se možda odomaćio. A kako nazivate ženu kojoj je voljom te skupštine poverena odgovornost za neki resor? Ministarka, naravno. Nećete valjda i vi, kao Slavica Đukić-Dejanović, da namestite usta, pa da kažete: "Hvala, gospođa ministar!" Ali, ako kažete "gospođa ministarka", možda ćete asociirati na Nušićevu Živku ministarku, ženu onog ministra kojoj rastu apetiti i koju opsega rodbina ubeđena da je to ministarstvo zapravo porodično leno. Izraz je rezervisan i zaštićen. Branišlav Nušić, Žanka Stokić, Ljubinka Bobić. "Beše tvoje, Živka!", vreme menja prilike. Vi, novi Nušiću, smišljajte novo ime za muža gospođe ministra i suprugu gospodina ministra. Ne, reći ćete, nazivati nekoga po zanimanju ili po poslu bračnog druga danas nije politički korektno. Tačno. Ali, da li se tom korektnošću prikriva stvarnost? Mislite da je baš svejedno da li neko nečiji drma nekim ministarstvom? I da to ne treba da ima ime? Pazite i na kontekst: kad neka napravi dobar budžet, tada se, kaže "žensko pismo", može reći "ministarka", ali kada neka Čumetu omogućiti da asfaltira, ne može! Naravno, nešto se buni u varu, ma kog da ste roda: možete razumeti da treba da vole i poštuju žene, ali zar mora da se vole i tetoše ministarke? Mora. Gledajte TV prenos iz Skupštine kada predsedava Gordana Čomić.

Milan Milošević

Više o damama u političkom životu i jeziku Srbije na strani 19.

SVETSKO PRVENSTVO U PLIVANJU

PRVO ZLATO ZA SRBIJU

Milorad Čavić je 27. jula osvojio zlatnu medalju u trci na 50 metara delfin na Svetskom prvenstvu u Rimu. Vremenom od 22,67 sekundi Čavić je doneo Srbiji prvo zlato na Svetskom plivačkom prvenstvu u istoriji, postavio je i rekord šampionata i novu

pobedu nad svetskim rekorderom Rafaelom Munjonom, koji je zaostao za Čavićem 21 stotinku, a nije uspeo ni da osvoji srebro, jer je Australijanac Metju Target preplivao bazen u vremenu 22,73 s. Ipak, Čavićev prioritet je trka na 100 metara delfin – pre

početka Svetskog prvenstva rekao je da mu je želja da obori svetski rekord, koji je trenutno u vlasništvu Majkla Felpsa (50,22). Kvalifikaciona trka je u petak 31. jula, a sutradan se očekuje novi duel dva najbolja plivača planete.

PRAVO NA OPLODNJU

Skupština je u ponedjeljak završila raspravu o zakonima iz oblasti zdravstva, među kojima su zakoni o javnom zdravlju, transfuziji, transplantaciji, ali i lečenju neplodnosti. Ovaj poslednji je izazvao najveću pažnju, ali i polemiku o tome da li i ženama bez partnera treba omogućiti pravo na oplodnju. Naime, cilj predloženog zakona je da se sistematski uredi oblast lečenja neplodnosti postupcima biomedicinski potpomognutog oplođenja, da se stvore uslovi za obavljanje lečenja u skladu sa savremenim standardima medicinske nauke i prakse, uslovi za promociju doniranja reproduktivnih ćelija na nacionalnom nivou u cilju informisanja i upoznavanja građana sa značajem doniranja reproduktivnih ćelija, kao i da se ta oblast uredi u skladu sa propisima i standardima Evropske unije. Na predlog ovog zakona u Skupštini je podneto tridesetak amandmana, a Vlada je usvojila amandman poslanica Snežane Stojanović-Plavšić (G17 plus), Aleksandre Jerkov (LSV) i Gordane Čomić (Za evropsku Srbiju), kojim se pravo na lečenje tim postupkom daje i punoletnim i poslovno sposobnim ženama koje same žive, koje ispunjavaju uslove

predviđene ovim zakonom, uz sporazumnu saglasnost ministara nadležnih za zdravlje i porodične odnose, ako za to postoje naročito opravdani razlozi. Žarko Korać iz poslaničkog kluba LDP revoltirano je ocenio da je "najneverovatnija stvar da dva ministra odlučuju da li će se ženi omogućiti pravo da rodi". Korać je još dodao da su predložena ograničenja za podvrgavanje žena oplodnji ponižavajuće rešenje i upitao zašto se ograničava to pravo ženama ako svaka žena može da rodi vanbračno dete. Da pojedina rešenja iz predloženog zakona ne odgovaraju modernim tendencijama, ustanovila je i Vesna Pešić, pošto "porodice danas nisu samo majka, otac i deca, nego i samohrani očevi i samohrane majke". Ona je upitala zašto bi žena bila sprečena da se podvrgne oplodnji ako nema partnera i navela je da je prihvaćen amandman tri poslanice umesto da se prihvati rešenje da

žena ima pravo na oplodnju bez ograničenja. Snežana Stojanović-Plavšić složila se sa mišljenjem Vesne Pešić i navela da je povukla prvobitno predložene amandmane kojima je bilo precizirano neograničeno pravo da žena bez partnera bude podvrgnuta oplodnji. Dodala je da je te amandmane povukla posle pregovora sa resornim ministrom i Vladom jer, kako je rekla, mišljenje je da u ovom trenutku ne postoji većinska podrška za tu mogućnost u Srbiji. "Bolje da dobijemo nešto nego ništa", obrazložila je Stojanović-Plavšić razloge zbog kojih je povukla prvobitno predložene amandmane a potom predložila novi amandman koji je Vlada prihvatila.

J. L.

MUZIKA BOLJA OD VESTI

Najnovije istraživanje agencije Stratedžik marketing, urađeno po porudžbini organizacija USA-ID i IREX, pokazalo je da slušaoci i gledaoci radijskih i televizijskih programa sve više prate zabavne programe, dok je drastičan pad interesovanja za vesti. Direktor te agencije Srđan Bogosavljević rekao je na konferenciji za novinare da je sve veće interesovanje građana za muziku, a sve manje za vesti. Prema njegovim rečima, od 2004. godine beleži se konstantan pad dnevnog učešća u gledanosti lokalnih televizijskih stanica. "Nismo se bavili uzrokom pada gledanosti lokalnih televizija, možda to nije ni moguće utvrditi. Nacionalne televizije pomoću piplmetra dnevno prate podatke i prilagođavaju programe ukusima publike, ali lokalne nisu u mogućnosti to da rade jer nemaju dovoljan broj gledalaca da bi koristili piplmetre", kazao je Bogosavljević. Istraživanje slušanosti radio-stanica i gledanosti lokalnih televizijskih stanica u Srbiji rađeno je u maju ove godine i utvrđeno je da su slušaocima omiljene radio-stanice Radio S, B92 i Prvi program Radio Beograda. U istraživanju su obuhvaćena 6134 ispitanika, a većina njihovih zamerki upućenih radio-stanicama odnosi se na loš prijem, duge reklame, izbor muzike i nezanimljiv program. Najbolji signal ima Radio Beograd, a najveći napredak u prethodnih nekoliko godina beleži Radio S, koji se pojedinačno sluša u najdužim vremenskim intervalima. Prema Bogosavljevićevim rečima, najlojalniji slušaoci radio-programe prate ujutru, ali televizija u tom delu dana preuzima primat, dok je uveče neuporedivo veća gledanost televizije od slušanosti radija. Na radiju se najviše sluša muzika, vesti i sportski programi, dodao je on.

L. M.

PRIJATELJSKI SAVET ZA KUPOVINU

Preporuke poznanika

90%

Mišljenja korisnika sa interneta

70%

Zvanični sajtovi

70%

Novinski članci

69%

Sponzorstva

64%

Preporuke prijatelja i mišljenja korisnika koji su prisutni na internetu su oblici reklamiranja kojima se najviše veruje, pokazalo je istraživanje agencije Nielsen sprovedeno na preko 25.000 ispitanika iz 50 zemalja. Čak 90 odsto ispitanika reklo je da će pri izboru nekog novog proizvoda poslušati savet prijatelja, dok je 70 odsto ispitanika reklo da veruje preporukama koje može naći na internetu. Interesantno je da povećanje u većinu zvaničnih oblika reklamiranja raste, pa tako 70 odsto ispitanika veruje u informacije koje može naći na zvaničnim sajtovima, a 64 odsto veruje reklamiranju kroz sponzorisanje različitih događaja.

nielsen

PIRATI SA AMAZONA

Znate već taj čudni osećaj, negde ste nešto ostavili, sami ste bili u kući, sto posto je bilo na tom mestu, a sada ga nema. Nema ga nigde, kao da su ga odneli duhovi. E, sada to isto i na vašem kompjuteru. Radili ste na nekom dokumentu, sve ste pažljivo čuvali, bekapovali. Potražite ga danas, a teksta nema, ni u pretraživaču, ni u registru, nigde. Postoje dve mogućnosti, ili ste zapatili neki mnogo gadan virus ili poslužete sa Amazon.com prodavnicom koja je uvela fini običaj da vam briše elektronske knjige ukoliko vam ih je nelegalno prodala. Ovo je možda malo preterana tvrdnja s moje strane, ali je suštinski tačna. Pre nekoliko nedelja Amazon se suočio sa glupom situacijom. Jedan nezavisni izdavač ponudio je preko njihovog servisa izvestan broj elektronskih naslova koje su ljudi navallili da kupuju. Sve elektronske knjige bile su predviđene za čitanje na sve popularnijem Amazonovom čitaču-kompjuteru Kindle. Onda se ispostavilo da taj izdavač nema prava

da prodaje te knjige, vlasnici prava su se pobunili i Amazon se dosetio da svim kupcima obriše knjige sa uređaja i vrati pare. Možete zamisliti reakcije onih kojima se knjiga izbrisala usred čitanja. Tek, predsednik Amazona Džef Bezos pre neki dan javno je priznao da su napravili glupost, da je to bila invazija na privatnost njihovih korisnika i da za taj čin, koji je u suprotnosti sa njihovom politikom, nema nikakvog opravdanja. U tom kajanju malo mu je pomogla činjenica da se među izbrisanim knjigama nalaze i dela Džordža Orvela, pre svega 1984. i *Životinjska farma*.

Zato je sva slobodoumna javnost iskoristila ovaj slučaj da pokaže kako internet može biti sredstvo kontrole i kako je moguće ulaziti u nečiji računar i po njemu brisati sve što smatra te nepodobnim za čitanje. Potpuno je svejedno da li se radi o piratskoj verziji neke knjige ili zabranjenom

političkom tekstu. Veliki brat, u ovom slučaju gospodin Bezos, određuje šta sme, a šta ne sme da se čita. Nije ni čudo da se sada toliko stidi, a ne treba se čuditi ni kada razni drugi, debljeg obraza, krenu da rade isto pozivajući se na njegov slučaj.

Nezavisno od ovoga, ali vrlo u vezi, jeste najava Asošiejted presa da će od sada pratiti šta se na internetu dešava sa njihovim sadržajima. To jest, da li ih njihovi pretplatnici koriste onako kako je ugovorom predviđeno ili

malko preteruju sa objavljivanjem. Ako nisu platili da neki sadržaj objave i na svom veb-sajtu, onda to ne smeju da rade, a AP je najavio da će fotografije i tekstove ubuduće skrivati "mamce" koji će njegovim pretraživačima dojavljivati gde je sve nešto njihovo objavljeno.

U oba slučaja u pitanju su pare. U prvom, Amazonovom, nezadovoljni vlasnici autorskih prava traže svoj deo, a i ovaj AP-ov bi se mogao svesti na isto. Varaju posrednici, a trpe korisnici.

Ali kada pomislite na sve te mamce i brisanja fajlova, neminovno vam se javlja inspiracija za 1984. verzija 2.0 ili ako baš hoćete za 2084. Autor bi, ako je iskren, morao u prvoj rečenici da se odrekne svojih prava na tekst.

ICT Consulting • Services • Education

Milentija Popovića 9, Sava Centar, tel: 3111-527, 3111-824: www.cpu.co.yu

30/07/09 – 05/08/09

PROGNOZA VREMENA

28/07/09
<http://www.meteos.co.yu>

min°C	max°C	ČETVRTAK	PETAK	SUBOTA	NEDELJA	PONEDELJAK	UTORAK	SREDA
BEOGRAD	19 31	19 31	21 32	20 33	21 35	22 33	20 34	21 35
VOJVODINA	17 31	17 31	18 32	16 32	16 34	17 32	16 33	17 34
CENTRALNA I JUŽNA SRBIJA	17 32	17 32	17 33	17 34	16 36	20 34	19 35	19 36

BROJ NEDELJE:

21.935

Prema podacima Crvenog krsta, u Srbiji se trenutno 21.935 ljudi hrani u narodnim kuhinjama.

lgbt
SOS

(011)
3290 846

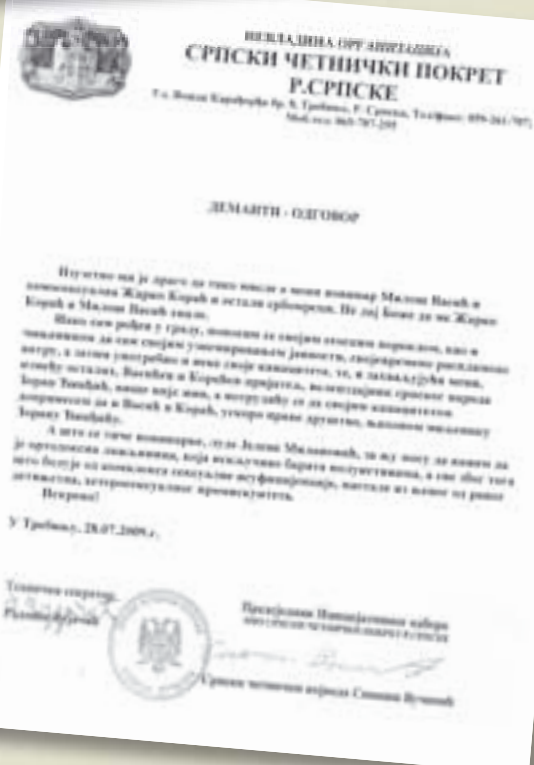
utorkom i četvrtkom 19-22h

ČETNIČKE PRETNJE UBISTVOM MILOŠU VASIĆU I ŽARKU KORAĆU

broj: 11005011090420
 posebne usluge:
 primljeno: 27.07.2009 10:21
 podaci o polazu: 27 1639
 napomena:
 vrsta TG: OBIČAN
 11005 Čeoni telegraf
 BANJALUKA
 preuzeto: 27.07.2009 18:53
 11000 Beograd 6
 tekst saopštenja:
 povodom smrti gospodina milosa vasica primite izraze mog najiskrenijeg saucesca
 sinisa vucinic

PRETNJA SMRĆU: Siniša Vučinić i...

...Miloš Vasić i Žarko Korać

Pretnje ubistvom očigledno potiču od izjave koju je naš novinar Miloš Vasić dao 27. jula radio-stanici Slobodna Evropa. Na pitanje kako komentariše izjavu Siniše Vučinića da je upravo osnovao "Srpski četnički pokret Republike Srpske" u Trebinju, na "Osnivačkoj skupštini" gde je bilo "sto ljudi", a sa namerom da "vaspitaju deset hiljada mladih četnika", Miloš Vasić izrazio je određene rezerve. Rekao je da mu je Siniša Vučinić poznat još iz ranih devedesetih godina, kada je držao antisemitske govore po Beogradu; da mu je poznata karijera tog gospodina – od radikala do JUL-a i "udruženja Sloboda", pa do neke "stranke levice" – zaključno sa krivičnim delom oružanog otpora iz noći hapšenja Slobodana Miloševića, za šta mu se još sudi, mada traljavo. Vasić je Vučinića procenio kao "seoskog ridikula", tj. budalu na vezi kod svih Službi. Jedino tako se dade objasniti

okolnost da je još na slobodi. Onda su istoga dana, 28. jula, redakcijama "Glasa srpskog" iz Banje Luke i "Vremena" stigli telegrami sa "izrazima saučesća" zbog "smrti vašeg novinara Miloša Vasića". Uzgred, to nije prvi put da je vest o smrti Miloša Vasića stigla donekle preuranjeno; isto se desilo početkom 1999, tokom drame oko Vučićevog Zakona o informisanju (zna se ko je taj telegram poslao).

Indikativno je da se g. Vučinić otvoreno hvališe svojim učešćem u zaveri za ubistvo premijera Zorana Đinđića.

Nadležni organi obavešteni su o ovim pretnjama ubistvom novinaru "Vremena" Milošu Vasiću i narodnom poslaniku Skupštine Srbije Žarku Koraću, mada nije jasno zbog čega se preti predsedniku SDU-a.

Kako ubiti Borisa Tadića: Da li kumov dobro tumači signale iz svakodnevice

ŠTA SMO IMALI U POSLEDNJA DVA-TRI DANA: NAJAVU UBISTVA BORISA TADIĆA, A NEKAD SE LETI LAGODNO PISALO O MIŠU U PIVU, ŽILETU U HLEBU, DREKAVCU

Vest iz Tamnog Potoka: Ko je kome dužan

POSLEDNJI PUT, MIMO privatnih kontakata, video sam Borisa Tadića, ako izuzmemo televiziju, pre jedno dva, tri meseca. Sedeli smo na terasi zgrade Predsedništva Srbije. Ritualno, u funkciji glavnog urednika, prisustvovao sam početku intervjua s predsednikom države na širom otvorenom balkonu koji je, s tačke gledišta jednog Zvezdana Jovanovića, idealan poligon za asasinaciju, mnogo pogodniji nego skućeno dvorište, parking na kome je ubijen Zoran Đinđić.

Sad da me ubijete ne bih umeo da vam kažem da li je to bilo mnogo ili malo pre nego što je, navodno, po sopstvenoj izjavi, Stipe Mesić, predsednik Hrvatske, upozorio u Sofiji Tadića da mu udružena balkanska mafija radi o glavi. Ali je Tadić rekao da su mu, mimo njegove volje, pooštrene mere bezbednosti koje se tiču njegove lične sigurnosti, a od tog dana, nije se više nikad popeo na tu terasu, koja je, uzgred rečeno, najpriyatniji deo zgrade Predsedništva i gde bi predsednik, siguran sam, radije sedeo nego u kancelariji koja jeste povelika, ali joj bezdušnost oduzimaju jedino slike Tadićevih kćerki i Koraksove karikature, odabrane kao dokaz Tadićeve tolerancije. Manje-više ga prikazuju kao čoveka koji je produžio Koštuničin politički vek.

Ovih dana, od svih ljudi na svetu, javio se kumov kum, dakle Ratko Knežević, nekadašnji poverenik i uzdanica Milo Đukanovića, perjanik letnje histerije srpsko-crnogorskih medija, a i šire, sa starom pričom, obnavljanom u najmanje tri julsko-avgustovska ciklusa, u samo jednom novom pakovanju: Milo Đukanović, Cane Subtić & comp., privatna firma s Kajmanskih ili

drugih ostrva, osnovana s ulogom od 500 evra, ili tako nešto, odlučila je da ubije Predsednika Srbije, što iz osвете, što iz straha da bi posle onog što svi znamo o njima mogli još više da saznamo.

Ova je priča starija od političke karijere Borisa Tadića. Desetinu

kum Ratko Knežević

e balkanske politike

MILOŠA VASIĆA I ŽARKA KORAĆA...

U DRINI, DOK ZAKON O INFORMISANJU NIKO NIJE NI POMINJAO

puta u mom skromnom čamcu čekao sam da uplovim u marinu kraj carinarnice u Zelenici, Crnogorsko primorje, mesto odakle je kralj Aleksandar otplovio u kobni Marselj, zato što je prilaz bio blokiran udarničkim naporom carinika da u jedan mafijaški gliser utovare što više cigareta. Mislim da sam jednom video i Kneževića, ali taj nije radio na utovaru.

Šta je tu novo? Ništa, osim da sad udruženi korisnici opšteg haosa i kriminala, zaštićeni ili imunitetom ili neverodostojnošću srpskih poternica, vode međusobne ratove verovatno zato što je neko nekom ostao dužan. I šire krake balkanske hobotnice ne bi li jedni usisali druge, pretvarajući sve to u visoku politiku, dok se narodu sve, odavno, zgađilo a melodramski se, nakon saopštenja iz visokih i klimatizovanih kancelarija, pojačava osećaj mučnine vestima poput ove koja je objavljena u jednim beogradskim dnevnim novinama i glasi: "Telo D. M. (38), koji se pre četiri dana hicem iz pištolja ubio zbog siromaštva, nađeno je juče u napuštenoj kući u mestu Tamni Potok."

Vojvodina pretnja:

Šta će njemu Zakon o informisanju

TOLIKO O ŽIVOTU i smrti. Sve dok se u utorak predveče nije pojavila vest da je neko s potpisom Siniše Vučinića, osnivača "najnovijeg novog četničkog pokreta", filijala Trebinje, zapretio da će da ubije novinara "Vremena" Miloša Vasića i Žarka Koraća, narodnog poslanika i lidera SDU-a (vidi stranu 7 ovog broja "Vremena").

Do zaključenja ovog izdanja "Vremena" uspeli smo, zahvaljujući dobrim vezama s Vasićem, da saznamo zašto je njegovo vojvodstvo ljuto na našeg novinara – prevedno na srpski, rekao je u nekom radio-programu

da je ovaj, Vučinić, preispoljna budala, ili tako nekako, a za Koraća postoji osnovana sumnja da misli isto.

Šta smo imali u dva dana: najavu ubistva Tadića, Vasića i Koraća... A nekad se leti lagodno pisalo o mišu u pivu, žiletu u hlebu,

drekvavcu u Drini, dok Zakon o informisanju niko nije ni pominjao.

Prošle nedelje Sandžakom i ostatkom Srbije dosta se gledala i komentarisala foto-vest da su se nakon šesnaest godina ljute borbe rukovali Rasim Ljajić, ministar za sve i svašta u srpskoj vladi, i Sulejman Ugljanin, ministar za ništa u istom aktuelnom kabinetu, pod budnim patronatom turskog ministra spoljnih poslova i našeg Vuka Jeremića, čiji je osmeh širi i iskreniji od osmeha ostalih aktera sa slike, što je valjda dežurne cinike i izazvalo da ovo "novopazarsko pomirenje" krste najvećim uspehom srpske spoljne politike.

Ne bih oduzimao značaj ritualnim političkim gestovima. Naprotiv. Kontinuirani rituali proizvode očigledne političke posledice. Dokumentarni centar "Vremena" za ovaj broj je spremao temu pod radnim naslovom: "Svi vikendi Ivice Dačića", i pošto nisu uspeli da dovoljno uverljivo dokumentuju uverenje uredništva da je potpredsednik Vlade i ministar policije svake subote i/ili nedelje, od dana kada je ušao u Vladu, koristio priliku za rad na terenu, odložili smo temu za iduću nedelju kad ćemo obezbediti više dokaza za tvrdnju da je Ivica Dačić makar ikonografski najprisutniji srpski političar u javnom prostoru.

On se, lično, stesao, ali se proširio u svim ostalim pravcima. Najpoželjniji je partner za svaku kombinaciju i verovatno će takav i ostati. Ne samo zato što je vredan već pokazuje i jednu vrstu doslednosti kojoj obično srpske stranke srednje snage nisu sklone.

Dinkić i zakon:

Šteta od vanrednih izbora

Ovo NAS UVODI u finalnu raspravu, pregrejanu preko svake mere, po kojoj bi neizglasavanje promena u Zakonu o informisanju moglo da dovede do vanrednih parlamentarnih izbora.

Reći će neko da je ovo zemlja čuda, ali malo je verovatno da bi propast prekonoćnog projekta Ministarstva za kulturu, ministarstva nad kojim Mlađan Dinkić ima direktnu nadležnost, izazvalo tako dramatičnu posledicu, uoči pregovora s MMF-om o dodatnom rebalansu budžeta i u trenutku kada bi i eventualni novi vladaoci, predvođeni Tomislavom Nikolićem, ohrabreni zemunskom pobedom i relativno visokim rejtingom, imali više štete od ove pobede nego što imaju koristi od nepromenjenog statusa. U avgustu političari idu na odmor. Eto prilike da malo predahnете.

VASPITAVANJE

Šest godina posle Šešeljeve predaje Hagu i dve godine posle početka suđenja, izvesno je jedino da ničeg izvesnog nema. Presuda za nepoštovanje suda samo je epizoda koja ništa ne menja na stvari. Baš kao i februarski prekid suđenja, ona bi mogla da pomogne Tužilaštvu da se koliko-toliko sabere, ali i da doprinese Šešeljevoj samouverenosti koje ni do sada nije manjkalo

PRAVOSUDNA SAPUNICA: Proces protiv Vojislava Šešelja

P ošto mu je valjda suđeno da bude “mimo sveta”, Vojislavu Šešelju opet je pošlo za rukom nešto što do sada nikome nije. Kada je 24. jula 2009. osuđen na 15 meseci zatvora zbog nepoštovanja suda, postao je prvi i jedini haški optuženik koji je istovremeno osuđen i za to krivično delo. Nije, naravno, nikakvo čudo što mu se to dogodilo: od 24. februara 2003, kada je dobrovoljno doputovao u Hag, bilo je samo pitanje kada će i zbog čega biti upisan na spisak onih koji su kažnjeni zbog kršenja pravila rada Haškog tribunala.

Kako psovke, uvrede, drske primedbe i ote-

žavanje rada suda još nisu ušli u Pravilnik tribunala, Šešelj je osuđen zbog kršenja odredbe koja se smatra bazičnim pravilom – zbog toga što je u jednoj od svojih knjiga obelodanio identitet tri zaštićena svedoka Tužilaštva. Sud je utvrdio da je lider Srpske radikalne stranke “svesno prekršio odluke suda” o zaštiti identiteta tri svedoka u procesu koji se protiv njega vodi po optužnici za ratne zločine nad nesrbima u Hrvatskoj, Vojvodini i BiH od 1991. do 1993, odnosno svedoka u slučaju proterivanja Hrvata iz sela Hrtkovci. Sa svoje strane, Šešelj je konstatovao da ovom presudom tužioci “kupuju vre-

me” i primenjuju “političke metode obračuna” pošto ne mogu “na pravi način” da okončaju postupak protiv njega.

Kao i tokom svih šest i po godina Šešeljevog boravka u Hagu, i u ovoj situaciji delimično su u pravu obe strane: baš kao što je izvesno da je Šešelj u knjizi (čiji se naziv u Tribunalu smatra poverljivim, iako je knjiga dostupna na internetu) objavio detalje koji upućuju na identitet zaštićenih svedoka, isto je tako izvesno da se Tužilaštvo u ovom procesu već mesecima nalazi u ćorsokaku. Što se Šešelja tiče, stvar je očekivana – za čoveka koji je u Srbiji (i okolnim zemljama) radio sve što je

RAZMAŽENOG VOJVODE

REUTERS

Optužnica

Prvobitna optužnica protiv Vojislava Šešelja potvrđena je 14. februara 2003, ali je u međuvremenu nekoliko puta menjana. Treća izmenjena optužnica podnesena je 7. decembra 2007, a potvrđena kao važeća 9. januara 2008.

Šešelj je optužen za zločine protiv čovečnosti i kršenje zakona i običaja ratovanja. Konkretno, navodi se da je Šešelj govorom mržnje i regrutovanjem dobrovoljaca SRS-a učestvovao u progonu, istrebljenju i ubistvima Hrvata i Muslimana u Hrvatskoj i BiH. Takođe, navodi se da je učestvovao u deportaciji i prisilnom premeštanju Hrvata iz vojvođanskog sela Hrtkovaca 1992. godine. Šešelju se na dušu stavlja i učešće u tzv. zajedničkom zločinačkom poduhvatu, tj. da je etničko čišćenje i ostale zločine pripremao i organizovao u dogovoru sa Slobodanom Miloševićem, Jovicom Stanišićem i pripadajućom ekipom iz vrha vlasti.

Zanimljivo je da je početkom ove godine Šešelj zatražio da mu budu dostavljeni svi dokumenti koje CIA poseduje, a koji, prema pisanju "Los Angeles tajmsa", pokazuju da je bivši šef SDB-a Jovica Stanišić u stvari bio "američki čovek": "Ako se pokaže da je tačno pisanje 'Los Angeles tajmsa', biće to krunski dokaz da Stanišić i ja nismo mogli biti u udruženom zločinačkom poduhvatu kako se tvrdi u optužnici... Ja sam i do sada pokušavao da dokažem da je to nemoguće zbog našeg hroničnog neprijateljstva", objasnio je optuženi na statusnoj konferenciji 26. marta 2009.

radio, otkrivanje nečijeg identiteta ne predstavlja nikakav moralni problem. Što se pak Tužilaštva i Tribunala tiče, od njih se tokom prethodnih šest i po godina daleko više očekivalo – umesto toga, u ovom slučaju pokazali su neviđenu popustljivost, nedopustive propuste u radu i neočekivanu neupućenost u karakter i politički *modus operandi* Vojislava Šešelja. Zahvaljujući svemu tome, moglo bi se reći da je optuženik svom zacrtnom cilju mnogo bliži nego oni koji su ga optužili. Iako Šešeljeva najava da će "rasturiti Tribunal" i danas zvuči previše dramatično, činjenica je da će se, ma kako se >>

njegov proces završi, upisati u anale onih koji su vrlo konkretno dokazali da u radu Tribunala postoje povelike "rupe".

DUŠEVNE PATNJE: Jedna od najvećih rupa (zapravo prava rupetina) tiče se prava optuženog da se sam brani. To pravo, koje je prvi iskoristio Slobodan Milošević, a počeo da ga koristi i Radovan Karadžić, Šešelji je doveo do apsurdna. Iako zdrav razum i zakonodavstva nekih država – Srbije, između ostalih – jasno nalažu da okrivljeni koji vređa dostojanstvo suda i učesnike u postupku biva udaljen iz sudnice, Šešelju je dozvoljeno ne samo da u sudnici ostane i da se samostalno brani, nego da proces koristi isključivo da bi vređao i omalovažavao sve i svakoga ko mu se na putu ispreči.

Svakome ko je čak i površno upoznat s likom i delom lidera srpskih radikala (a bilo je za očekivati da će Tužilaštvo i sudije učiniti sve, kako bi znali s kim imaju posla), stvar je bila jasna na samom početku. Predstava za narodne mase počela je već kada je Šešelji trebalo da se izjasni o optužnici: umesto da kaže da li se oseća krivim, optuženi je upozorio da ima "tegobe psihološke prirode" i zatražio da svi u sudnici nose civilnu odeću zato što ga toge "podsećaju na rimokatoličku inkviziciju" i kod njega izazivaju "duševnu patnju". Istom prilikom, požalio se da je pancirni prsluk koji optuženi moraju da nose na putu ka sudnici oblik zlostavljanja, a zatražio je i da mu Tribunal refundira 438 dolara koliko je platio avionsku kartu do Holandije. Takvi i slični zahtevi (npr. onaj da vize njegovim posetiocima izdaju Ujedinjene nacije, a ne holandska vlada) bili su, međutim, tek uvertira u sulude želje i naloge koje će Šešelji imati u nastavku priče. Uz obrazloženje da ne razume reči na BHS (bosansko-hrvatsko-srpski) jeziku, tražio je da mu sva dokumenta budu dostavljena na maternjem srpskom. Uz obrazloženje da na kompjuteru obavlja samo osnovne radnje, tražio je da sva dokumenta dobija u pisanoj formi. Sve to izazvalo je silne nepredviđene troškove, komplikacije i otezanja, ali i više nego predviđene reakcije onih zbog kojih je predstava i režirana: publike na domaćem terenu, oduvek slabe na vojvodine pošalice i primitivluk.

POSIPANJE PEPELOM: Čak i kad su pokušali da ga "prevaspitaju", nadležni u Tribunalu pravili su greške više nalik greškama loših roditelja nego predstavnika institucije osnovane pod okriljem UN-a. U tom smislu, do danas je neprevaziđena epi-

zoda u kojoj je Šešelji štrajkovao glađu, a Tribunal podlegao njegovom pritisku i za pravo pristao na sve što je od njega zahtevano. Vojvoda je počeo da gladije 10. novembra 2006, samo dve sedmice pre najavljenog početka suđenja, a tražio je ukidanje "restriktivnih mera" u vezi s posetama njegove supruge Jadranke, registrovanje njegovih pravnih savetnika i gorepomenuto dostavljanje dokumenata isključivo na papiru i na srpskom jeziku. Suđenje je počelo 27.

kumenta u pisanoj formi, pobjeda štrajkača bila je potpuna. Silne bodove prikupio je i na domaćem terenu – iako relevantna istraživanja nisu obavljena, vrlo je verovatno da su radikali zahvaljujući Šešeljevoj haškoj dijeti prikupili bar stotinak hiljada novih glasova, a desničarske snage, ohrabrene redovnim mitinzima podrške i sveopštom halabukom, dodatno ojačale.

Kako bilo, suđenje je konačno ponovo počelo čitavih godinu dana kasnije, 7. decem-

Delatnost u slobodno vreme

Za razliku od Tužilaštva koje je po svoj prilici prokockalo vreme koje je dobilo za pripremu i izvođenje dokaza, optuženi Vojislav Šešelji u "haškom kazamatu" nije dangubio. Naprotiv. Na domaćoj političkoj sceni prisutan je kao da u Hag nikada nije ni otišao. U tom smislu, najpoznatiji su slučajevi u kojima je direktno učestvovao u krojenju ovdašnje politike: pregovori s Vojislavom Koštunicom o eventualnom formiranju vlade posle izbora prošle godine, nalog radikalima da glasaju protiv ratifikacije SSP-a i potonji sukob s Tomislavom Nikolićem, nikad potvrđene glasine da je s demokratama pregovarao o uslovima pod kojima bi radikali glasali za usvajanje ovogodišnjeg budžeta i mnogo toga za šta šira javnost verovatno nikada neće saznati.

Stranka kojom Šešelji i dalje predsedava bila je posle njegovog odlaska u Hag toliko i tako organizovana da je potpuno logičan zaključak da je rukovodio svim njihovim aktivnostima – počevši od nošenja bedževa i majica s njegovim likom, preko prikupljanja milion potpisa koji su omogućili TV prenose suđenja, do konstantnih mitinga podrške i obeležavanja bitnih datuma predsednikove bitke u Hagu.

Uz sve to, Šešelji nije batalio ni svoj "naučni rad". Od 2003, od kada im je predsednik u Hagu, Srpska radikalna stranka objavila je više od 30 knjiga koje nose njegov potpis, a čiji su naslov i sadržaj potpuno u skladu s onim po čemu je Šešelji inače poznat: "Rimska kurija većito žedna srpske krvi" (2006), "Lažljiva haška pederčina Džefri Najs" (2005), "Podmukli galski picopevac Žak Širak" (2006), "Politički ortakluk Kurve del Ponte i Kurve del Koštunice" (2007), "Engleski pederški isprdak Toni Bler" (2005), "Očerupana haška ćurka Kristina Dal" (2008), "Rimokatolički zločinački projekat veštačke hrvatske nacije" (2008) i sl.

novembra, bez prisustva optuženog, kojem je istom prilikom, zbog njegovog zdravstvenog stanja, dodeljen branilac. Samo četiri dana kasnije, 1. decembra 2006, suđenje je odgođeno, a izgladneli Šešelji je 7. decembra podneo žalbu zbog nametnutog branio. Žalbeno veće je potom poništilo početak suđenja, uz napomenu da će ono početi kada optuženi bude u stanju "da u potpunosti učestvuje u postupku kao optuženi koji samo sebe zastupa". Odluka Žalbenog veća od 8. decembra bila je "posipanje pepelom" po svim mogućim osnovama: osim što je poništilo raniju odluku Pretresnog veća o imenovanju branioca Dejvida Hupera, Žalbeno veće je konstatovalo kako "Pretresno veće nije pružilo šansu Šešelju da pokaže da, uprkos ranijim incidentima u sudnici, sada shvata da mora da se ponaša u skladu s propisima ukoliko ne želi da izgubi pravo na samoodbranu". Pošto je još ranije ukinuta zabrana posete supruge, a i uvažen zahtev da se "bar u prvo vreme" Šešelju dostavljaju do-

bra 2007, a sve što će se potom događati samo je pojačavalo utisak da Šešelji u Hagu radi šta hoće, a da mu svaki postupak nadležnih u Tribunalu ide naruku.

RADOVI U TOKU: Uprkos činjenici da se Vojislav Šešelji u Hagu nalazi više od šest, i da je suđenje prvi put počelo pre skoro tri godine, dosadašnji tok procesa pokazuje da je Tužilaštvo optužnicu uzelo "zdravo za gotovo" i da se nije potrudilo da se na pravi način suoči s onim što u njoj piše. Pre svega, svedoci koje je Tužilaštvo izvelo pred Sudsko veće uglavnom nisu mogli, a nisu ni pokušavali, da povežu elemente komandnog odnosa između srpskih paravojski sa konkretnom delatnošću optuženog Šešelja. U ulozi advokata odbrane, Šešelji je takva svedočenja često nazivao "poštenim", ne sporeći pritom da su zločini počinjeni, ali negirajući svoju odgovornost ili svoje učešće u njima. Klimavu poziciju Tužilaštva pokazalo je i ponašanje tužilaca prema potencijalnim svedocima, koje je u nekim slučajevima bilo na granici pret-

nje (vidi "Vreme" broj 945, 12. februar 2009).

Pored toga, tokom procesa pojavljivale su se i kapitalne materijalne greške. Jedna od najčuvenijih jeste ona koja se tiče značajnog navoda optužnice, po kojem je u martu 1992. Šešelji u Malom Zvorniku pozvao na proterivanje Muslimana. Za razliku od svedoka na čijem se iskazu temeljila ta tvrdnja, optuženi je tvrdio i pomoću navoda u štampi dokazivao da 1992. u Malom Zvorniku nije bilo nikakvog mitinga. Posle

Zahtev za obustavu postupka upućen je 15. januara 2009, uz obrazloženje da je "Veće u obavezi da zaštiti svedoke i žrtve", odnosno uz upozorenje da su potencijalni svedoci optužbe bili izloženi pretnjama i zastrašivanju. Odgovarajući na taj zahtev, predavajući sudija Žan-Klod Antoneti rekao je da se svedoci ipak pojavljuju na suđenju, ali i podsetio da je Tužilaštvu ostalo svega 18 radnih sati za izvođenje dokaza. Pošto je u međuvremenu Antoneti preglasan (ostala dva člana Sudskog veća bila su za prekid),

suđenje je ipak prekinuto i to u trenutku kad je Tužilaštvu preostalo svega šest radnih sati. Zahvaljujući toj činjenici, nije mali broj onih koji su poverovali Šešeljevoj oceni da su "sudije pristale da budu instrumenti sila izvan Tribunala" i da je time sprečeno da suđenje bude završeno na "jedini pravni i prirodni način – oslobađajućom presudom".

Uverenje optuženog da Tužilaštvo nema nikakve konkretne dokaze protiv njega, najbolje ilustruje to što je pre obustave procesa obznanio da neće pozivati svedoke u svoju korist. S druge strane, taj detalj dodatno je otežao poziciju optužbe koja se suočila s mogućnošću da se suđenje završi znatno pre planiranog roka.

ANTONETI: Osim nepripremljenosti i nesnalažljivosti Tužila-

štva, Šešelju je naruku išlo i ponašanje predsednika Sudskog veća Žan-Kloda Antonetija o čemu je "Vreme" već pisalo (vidi broj 946, 19. februar 2009). Antonetiju se najuopštenije prebacuje da je prema Šešelju neuobičajeno popustljiv, kao i da je u tom procesu, baš kao i u nekim drugim, pokazao priličnu nestručnost. Konkretno, ako se Žalbeno veće, pa i Tužilaštvo, prema optuženom odnosilo kao loš roditelj prema razmaženom detetu, Antoneti je u više navrata pokazao da vrišta-

nje razmaženog deteta ne samo razume, već da želi i da ga pojača.

Jedna od Antonetijevih namera bila je, recimo, da natera Sekretarijat da plaća Šešeljeve pravne savetnike, a može se smatrati i da je direktan krivac za sporost procesa. Naime, upravo je Antoneti ukinuo odluku prethodnog Pretresnog veća koje je Šešelju zabranilo da daje podneske duže od 800 reči – rezultat su bili milionski troškovi prevođenja i zatrpanost Tribunala dokumentima u kojima se do u detalj objašnjavaju političke teorije optuženog. Osim što je tolerisao Šešeljeve prostakluke u sudnici, Antoneti se na trenutke skoro otvoreno stavljao na njegovu stranu. Prilikom rasprave o eventualnoj dodeli branioca optuženom Šešelju, Antoneti je u septembru 2007. zapretio drugim članovima Veća da će podneti ostavku ukoliko ga preglasaju i odluče se za dodelu branioca. Antoneti je u tom smislu ostao potpuno dosledan. Na nedavno održanoj statusnoj konferenciji, posle niza optužbi s klupe branioca, Antoneti je Šešelja podsetio da je on bio protiv prekida suđenja i predložio mu da "podnese zahtev za privremeno oslobađanje uz državne garancije". Bio je to divan šlagvort za optuženog, koji je u svom stilu istakao da nikada ne bi prihvatio garancije "izdajničke vlade" i da bi "pre umro".

Zahvaljujući čudesnom spletu okolnosti – nespremnosti Tribunala da se suoči s igranjem Šešeljevog kalibra i izuzetnom odlučnošću Šešelja da se s tim i takvim Tribunalom bori – šest godina posle predaje i dve godine posle početka suđenja, izvesno je jedino da ničeg izvesnog nema. Presuda za nepoštovanje suda samo je epizoda koja ništa ne menja na stvari. Baš kao i februarski prekid suđenja, ona bi mogla da pomogne Tužilaštvu da se koliko-toliko sabere, ali i da doprine Šešeljevoj samouverenosti koje ni do sada nije manjkalo.

Kako god, lako je nadležnima u Hagu. Oni će Šešelja u svakom slučaju još kratko trpeti – čim mu bude presuđeno, otići će ili u neki zatvor u EU, ili se vratiti u Beograd.

Daleko je teže onima koji su se Šešelja već siti naslušali tokom devedesetih, a koji su i dalje prinuđeni da prate njegove nastupe i da na svojoj koži osećaju da šta je sve sposoban. Pritom, tome se kraj i ne nazire. Iskustvo naime pokazuje da je Šešelji, ma gde se geografski nalazio, nekako uvek u Srbiji.

Do sada smo junački izdržali.

TAMARA SKROZZA

SVIM SNAGAMA PROTIV BIVŠEG PULENA:
V. Šešelji i T. Nikolić u vreme uzajamne podrške i razumevanja

pretraga arhiva Tužilaštva i drugih dokumenata, zastupnik optužbe Matijas Markusen bio je prinuđen da 11. februara 2009. prizna da nema dokaze o mitingu 1992. Ovaj skandal ostao je ipak u senci činjenice da je istog dana kada je Markusen priznao grešku suđenja Šešelju prekinuto na "neodređeno vreme". Iako nema dokaza za takvu tvrdnju, sve upućuje na zaključak da je pravi razlog tog prekida činjenica da Tužilaštvo više ne zna šta će.

Stranke u registraturi

Po novom zakonu o političkim organizacijama od 23. jula je počela nova registracija partija, koja neće doneti ništa bitno novo

KAŽU DA SE ponovo upisuju u registar: mediji, proizvođači voćaka, homeopate, pronalazači, pa je došao red i na kombi stranke i na "jogi letače". Preteruju. U javnosti postoji uverenje da su registri u koje se od devedesetih upisuju stranke puni "partija jogi letača", ali nije tako, ne samo da nema registrovane partije "jogi letača" već se u tim nazivima na poseban način odslikavaju nerealizovane težnje i ambicije ljudi toga doba, uhvaćenih u kovitlac konfuznih političkih bitaka.

U registru u Ministarstvu za državnu upravu ima, na primer, 68 partija s prefiksom demokratski u nazivu, a u saveznom još 30; s pridevom socijalistički, socijaldemokratski, socijalne pravde, i slično ima 44 u srpskom (samo socijaldemokratskih ima 19), a 14 u saveznom registru; 25 partija ima u nazivu reč "srpska"; po samodefinisanju u nazivu ima 25 građanskih, deset seljačkih ili zemljoradničkih; komunističkih ima deset u srpskom i još sedam u saveznom; ima zatim osam liberalnih, sedam naprednjačkih, uz njih i četiri partije progresa; pet penzionerskih; tri partije sloge itd.

Te registre bi trebalo sačuvati kao istorijsko svedočanstvo stremljenja u jedno konfuzno vreme. Pogledajte samo spisak stranaka koje imaju u naslovu reč demokratska ili socijaldemokratska (u okviru)...

U saveznom registru koji je vođen dok je još postojala Jugoslavija ima 154, a aktivnih stranaka, u srpskom registru 488. Prva je u registar Ministarstva upisana Socijalistička partija Srbije i to 27. jula 1990. Iz registra je brisano 40 stranaka, a to je bilo moguće samo voljom osnivača. Ima slučajeva da su partije brisane iz registra, pa ponovo upisivane, kao SDU, na primer.

Tokom donošenja Zakona o političkim organizacijama, veće partije, bez obzira na to da li su u vlasti ili u opoziciji, složile su se da istisnu manje partije – tako da je prvobitni predlog o 5000 potrebnih potpisa za novu registraciju stranaka povećan na 10.000. Inicijalno, partije su osnivanе sa 100 potpisa. To podseća na jednu davnu rečenicu Milana

M. MILENKOVIĆ

Božića iz SPO-a u razgovoru u studiju s tada jačim socijalistima: "Znači, male davimo?" Nisu mu još to oprostili. Tokom skupštinske rasprave jedino su LDP i SDU bili protiv tog zakona. Podsećali su na to da se, na primer, u Nemačkoj stimuliše osnivanje manjih partija kako bi se povećala reprezentativnost u parlamentu i smanjila dominacija velikih. SDU je podneo i zahtev da se preispita ustavnost zakona za koji smatra da ugrožava demokratska prava. Argument zagovornika zakona glasilo je da će se tako smanjiti haos na političkoj sceni i olakšati orijentacija birača.

PREDAJA: Neke od partija su već predale potpise, neke se hvale da će ih predati za

Parlamentarne stranke

Srpska radikalna stranka (77)
 Demokratska stranka (64)
 G17 Plus (21)
 Demokratska stranka Srbije (21)
 Liberalno demokratska partija (11)
 Socijalistička Partija Srbije (11)
 Nova Srbija (9)
 Liga socijaldemokrata Vojvodine (5)
 Partija ujedinjenih penzionera Srbije (5)
 Srpski pokret obnove (4)
 Savez vojvodanskih Mađara (4)
 Sandžačka demokratska partija (4)
 Jedinstvena Srbija (3)
 Zajedno za Kragujevac (2)
 Demokratski savez Hrvata u Vojvodini (1)
 Demohrišćanska stranka Srbije (1)
 Nestranačka ličnost (1)
 Demokratska levica Roma (1)
 Pokret veterana Srbije (1)
 Socijalno liberalna partija Sandžaka (1)
 Partija za demokratsko delovanje (1)
 Bošnjačka demokratska stranka Sandžaka (1)
 Socijaldemokratska unija (1)

jedan dan. Demokratska stranka je Ministarstvu za državnu upravu prva predala 19.274 overena potpisa građana koji garantuju da su članovi te stranke. Iz G17 plus tvrde su već sakupili oko 12.000. Iz G17 dolaze i najave da će se ova partija ujediniti s regionalnim partijama i formirati novu regionalističku stranku.

Neke stranke odustaju. Jedan od lidera Pokreta za demokratsku Srbiju Momčila Perišića, koji se nalazi u Hagu, izjavljuje da se članstvo već rasulo po drugim partijama.

Stevan Mirković, počasni predsednik Saveza komunista Jugoslavije u Srbiji, najavljuje da će oni pokušati da deluju, kroz formu udruženja građana, i da će se tako održati na političkoj sceni Srbije.

Manje stranke socijaldemokratske orijentacije, sudeći po vestima, vode neformalne pregovore o ujedinjenju u jednu partiju, ali se ponovo čuju glasovi o tome ko s kim ne može. Neki pominju da Dušan Mihajlović, nekadašnji ministar policije, najavljuje povratak svojih liberala, a predstavnik jedne partije, manje od njegove, kaže da "nema komentara".

Stranke su po zakonu inače dužne da prilože 10.000 overenih potpisa punoletnih građana, a partija nacionalnih manjina upisivaće se sa 1000 potpisa. Svaki potpis se elektronski proverava. Rok za upis u registar stranaka je šest meseci, tako da će se broj partija koje su "preživjele" znati u ponoć 23. januara 2010. godine.

NA IZBORE BEZ POTPISA: Registrovane stranke više neće morati da prikupljaju

2008: stranke sa više od 10.000

Za evropsku Srbiju – Boris Tadić, koalicija Demokratske stranke, G17, Sandžačke demokratske partije, Srpskog pokreta obnove i Lige socijaldemokrata Vojvodine (1.590.200)

Srpska radikalna stranka – Dr Vojislav Šešelj (1.219.436)

Demokratska stranka Srbije – Nova Srbija – Vojislav Koštunica (480.987)

Socijalistička partija Srbije (SPS) – Partija ujedinjenih penzionera Srbije (PUPS) – Jedinствена Srbija (JS) (313.896)

Liberalno demokratska partija – Čedomir Jovanović zajedno sa kandidatima iz Socijaldemokratske unije i Demohrišćanske stranke Srbije (216.902)

Pokret snaga Srbije – Bogoljub Karić (70.727)

Mađarska koalicija – István Pastor – Magyar koalíció – Pásztor István (74.874)

Bošnjačka lista za evropski Sandžak – Dr Sulejman Ugljanin (38.148)

Koalicija Albanaca Preševske doline – Koalicioni i Shqiptarëve të Luginës së Preshevs (16.801)

Romska partija – Srđan Šajn (14.631)

Da se selo pita – Narodna seljačka stranka – Marijan Ristićević (12.001)

Reformistička stranka – Dr Aleksandar Višnjić (10.563)

potpise da bi izašle na izbore. Grupe građana će moći da ističu liste na izborima, ali će za razliku od registrovanih partija morati da sakupljaju potpise za podršku kandidatskim listama. Politička stranka je dužna da istekom svake osme godine od dana upisa u registar podnese prijavu za obnovu upisa. Izuzetno, politička stranka ne podnosi takvu prijavu ako su, u roku od osam godina, kandidati koje je ona predložila samostalno ili u koaliciji političkih stranaka učesćem na izborima za narodne poslanike u Narodnoj skupštini, odnosno poslanike u skupštini autonomne pokrajine dobili najmanje jedan mandat. Po Zakonu o izboru narodnih poslanika cenzus je isti za partije i koalicije, može se očekivati da će na sceni ostati petnaestak partija. U nekim istočnim zemljama

različit cenzus za partije i koalicije doveo je do okrupnjavanja političkih partija.

U Skupštini Srbije sada ih ima po izborom rezultatu 23, a faktički 24 partije, pošto su se radikali u postizbornom periodu podelili na Šešeljev SRS i Srpsku naprednu stranku Tomislava Nikolića, koja deluje u poslaničkom klubu "Napred Srbijo" sa 21 poslanikom. U Skupštini Srbije ima deset poslaničkih grupa, a u Skupštini Vojvodine sedam.

Dvadeset četiri partije su iznad crte na 600 registrovanih: to je veoma nizak "faktor uspešnosti". Valjda ni u jednoj drugoj delatnosti nije zabeležen tako loš odnos pokušaja i promašaja.

Šta će doneti taj zakon? Ništa bitno. Veliki broj stranaka koje će biti izbrisane iz registra i nisu delovale, ili su "plesale samo jedno leto" za svoj ili nečiji račun. Ove što su se dosad provlačile ispod radara pokušaće opet. Možda će poneka od njih otpasti. Možda će to učiniti malo preglednijom političku mapu, ali ne bitno. Na sceni će očito ostati petnaestak partija. Više od deset hiljada glasova na prošlim izborima osvojilo je dvanaest lista na kojima je bilo znatno više stranaka, a ispod te crte su ostale još neke manjinske liste koje imaju lakše uslove za registraciju (vidi okvir). Birači će se orijentisati prema glavnim igračima, što već čine u nekoliko izbornih ciklusa. Da bi nadigrali protivnike, oni će u taktičkoj borbi opet vući u koalicije manje partije koje se sada dave, odnosno bar one koje ostanu na površini. Neki od njih će u tome uspeti, a neki neće, jer, kako kaže onaj poljski politikolog, izbori služe za to da ih neke partije izgube. x

M. MILOŠEVIĆ

Socijaldemokratske stranke

1. Demokratska socijalistička partija: Milorad Vučelić (brisana iz registra: 10. 2. 2003)
2. Demokratska Vojvodina – Partija socijaldemokrata: mr Jelica Rajačić-Čapaković
3. Socijaldemokratska partija Roma Srbije: Muharem Alijević
4. Socijaldemokratska partija Srbije: Velimir Cvetić
5. Socijaldemokratska narodna stranka: Nebojša Bošković
6. Socijaldemokratska partija: Čedomir Mirković (brisana iz registra: 20. 10. 1995.)
7. Socijaldemokratska partija: dr Nebojša Čović
8. Socijaldemokratska partija – SDP: Jova Cvetković
9. Socijaldemokratska partija Vojvodine (SDPV): prof. dr Miroslav Ilić
10. Socijaldemokratska stranka: Dragan Popović
11. Socijaldemokratska stranka Vojvodine: Nikola Soro
12. Socijaldemokratska stranka Srbije: dr Jakov Stojanović
13. Socijaldemokratska unija: Žarko Korać (brisana iz registra: 26. 9. 2002)
14. Socijaldemokratska unija: Žarko Korać
15. Srpska demokratska inicijativa: Milan Japundžić
16. Srpska demokratska partija: Simo Čabarkapa
17. Srpska demokratska stranka: Dragoljub Kojić (brisana iz registra: 1. 08. 2004)
18. Srpska demokratska unija: Novica Đurđević
19. Srpska socijaldemokratska partija: Zoran Lilić

NEPRISTOJNO, UVREDLJIVO, DRUŠTVENO I DRŽAVNO

Kada se raspisuju tenderi optimizam pršti... Posle euforije, kada se očekivanja ne ostvare, krene ljutnja, depresija ili kuknjava kako u stvari ništa nemamo pa nije ni čudo da prolazimo kako prolazimo. Ni najavljena privatizacija Beogradskog sajma do sada nije bila izuzetak

O d trenutka kada je objavljeno da je rok za otkup tenderske dokumentacije za kupovinu 70 odsto kapitala Beogradskog sajma 27. februara ove godine, počele su da kolaju priče o velikom broju zainteresovanih kupaca za "22 hektara prostora na atraktivnoj lokaciji, kilometar od železničke stanice i 12 kilometara od aerodroma".

Polovina kompleksa sajma je zelena površina pored Save, koja je u Generalnom urbanističkom planu zavedena kao javni park. Spekulisalo se da bi budući vlasnik mogao da promeni namenu zemljišta i tako dobije još jednu veliku građevinsku parcelu. Doduše, procedura prenamene ne može biti završena do jeseni, kada se očekuje da bude usvojen zakon o uređenju zemljišta, plani-

ranju i izgradnji. Taj zakon bi, po najavama, trebalo da propiše da vlasnici koji žele da zemljište prekvalifikuju za unosniju namenu moraju da plate onoliko koliko bi zemljište vredelo da su ga kao takvog kupili. U tom slučaju, zakon bi se odnosio i na novog vlasnika Sajma.

Uslovima tendera su budućem vlasniku ipak postavljena i mnoga ograničenja. Osim što u sledećih deset godina neće smeti da promeni namenu hala, vlasnik će u narednih pet godina morati da investira najmanje 35 miliona evra isključivo u unapređenje sajamske delatnosti i da barem 40.000 kvadrata koristi za sajamske namene, obim poslovanja neće smeti da bude manji od postignutog 2008. godine...

U Agenciji za privatizaciju su tvrdili da za-

interesovanih ima, pričalo se da su još pre raspisivanja tendera interesovanje pokazali italijanski sajam "Rimini", austrijska kompanija "Rid egzibišns" i londonska kompanija ITE. Već tada su postojale nedoumice da li je procena vrednosti Sajma od 20,5 miliona evra realna, budući da je samo prošle godine Beogradski sajam ostvario promet veći od 1,4 milijarde dinara i dobit od 148 miliona dinara. Očekivalo se i da će ponuda biti mnogo veća od procenjene vrednosti Sajma. Dragan Đilas, gradonačelnik Beograda, najavio je krajem prošle godine da će Beogradski sajam biti prvo preduzeće koje će biti privatizovano po novom principu – 50 odsto sredstava dobijenih prodajom preduzeća kojima je glavni resurs zemljište ići će u budžet grada.

ODLAGANJA: Sredinom juna se ispostavilo da je za kupovinu 70 odsto kapitala Beogradskog sajma pristigla samo ponuda konzorcijuma kompanije Verano motors i italijanske sajamske kompanije "Rimini". Otvaranje ponude najavljeno je za 19. jun, ali je odloženo za 15 dana jer je tenderska komisija konzorcijumu dala dodatni rok od 14 dana da dopuni tendersku dokumentaciju.

U međuvremenu, od strane ponuđača rečeno je mnogo lepih reči o svemu što će se desiti ako konzorcijum postane vlasnik Sajma. Lorenzo Kanjoni, predsednik Upravnog odbora sajma "Rimini" i predsednik konzorcijuma, rekao je da će se konzorcijum truditi da Beogradski sajam pretvori u elegantan, moderan i funkcionalan izložbeni centar, urađen po najvišim evropskim standardima, čime će se uvećati broj izlagača i posetilaca, a da bi Beograd trebalo višestruko da profitira kroz otvaranje novih radnih mesta i mogućnost da zbog dobre pozicije postane regionalni lider sajamskih manifestacija.

Predstavnici "Riminija" su najavili da će, ako postanu vlasnici, u modernizaciju i izgradnju novih hala uložiti više od obaveznih 35 miliona evra. Predstavljen je i projekat novog izgleda Beogradskog sajma. Po tom projektu, rekonstrukcija bi trajala najviše tri godine, a u ovom kompleksu bi bio zadržan sadašnji izgled hala 1, 2 i 3. Rečeno je da će biti izgrađeno još osam novih hala površine 27.500 m², kao i kongresni centar sa 1600 mesta, restorani i drugi uslužni objekti, novi saobraćajni prilazi, nova pasarela i dva podvoznjaka ispod železničkih šina. Armando Varikjo, italijanski ambasador u Srbiji, izrazio je spremnost italijanske vlade da podrži ovu inicijativu preduzetnika "koja bi mogla imati izuzetno pozitivno dejstvo na srpsku privredu i na kvalitet života u Beogradu".

Izgledalo je da se sve odvija idilično dok 13. jula nije objavljena ponuda konzorcijuma. Za preuzimanje 70 odsto kapitala, konzorcijum je ponudio 1,835 miliona i prihvatio da u narednih pet godina investira obaveznih 35 miliona evra, kao i da ispuni obaveze iz socijalnog programa.

PONIŽENI I UVREĐENI: Reakcije su bile, blago rečeno, žestoke, i među srpskim zvaničnicima i u medijima. Svi su tvrdili da država treba da odustane od prodaje Sajma za tako male pare i da poništi tender. Gradonačelnik Beograda Dragan Đilas ocenio je da je ponuda uvredljiva i ponižavajuća i za Beograd i za Srbiju i da je otkazao sastanak sa predstavnicima konzorcijuma, ko-

SVE NAJBOLJE I SVE NAJGORE: Radomir Živanić (Verano), Mladen Dinkić (ministar)

Verano

Verano grupa ima u svom sastavu oko 25 firmi. Među njima su "Žitko" i "Hleb", koje posluju u prehrambenoj industriji, lanac supermarketa prehrambene robe "Familijska", "Verano motors", generalni distributer automobila pežo u Srbiji, "Airvega", kompanija koja pruža uslugu privatnih i poslovnih letova ka destinacijama širom Evrope, Severne Afrike i Bliskog istoka, "Projmetal" i "Silla ing", u okviru kojih se vrši projektovanje, proizvodnja i ugradnja.

Najveći deo poslovanja Verana ipak su investicije u nekretnine. Sa grčkim partnerom "Marfin investment group" je oktobra 2007. za 360 miliona evra Verano kupio Robne kuće Beograd i tako postao vlasnik 239.079 kvadratnih metara prostora i 34 objekta. Nedavno su i otvorene i renovirane robne kuće na Terazijama i u "Beogradanki". Verano je vlasnik Zira centra u Ruzveltovoj ulici u Beogradu, gde se na 40.000 kvadrata nalaze tržni centar, hotel, poslovne zgrade... U novobeogradskom bloku 23, od februara 2008. kompanija gradi objekat od oko 53.000 kvadrata, a na Trošarini, na Voždovcu, tržni centar ukupne površine oko 71.000 kvadrata.

Vlasnik Verano grupe je Radomir Živanić, zvani Baja Plavi. O Živaniću šira javnost zna malo, do kupovine Robnih kuća Beograd čak su i njegove fotografije u medijima bile veoma retke. Sa Milijom Babovićem je 1991. godine osnovao Verano grupu, a pet godina kasnije postaje generalni uvoznik i distributer Pežoa za Srbiju i Crnu Goru. Tad nastaje "Verano motors", a Živanić nastavlja biznis bez Babovića. Kum mu je bivši košarkaš Dejan Bodiroga, sa kojim je i kupio firmu "Hleb". Izjavljivao je kako je Srbiju morao da napusti zbog Miloševića u januaru 2000. godine i da ode u Grčku, gde je godinama živio. U Grčku je otišao odmah posle ubistva Željka Ražnatovića Arkana, iako u javnosti nikada nije bio povezan s tim događajem.

jima je vrlo jasno preneo svoj stav da "o takvoj ponudi ne možemo da pričamo". Đilas je dodao i da misli da je krajnje vreme da ljudi koji žele da investiraju u Beograd shvate da "mi znamo da nemamo puno para i da je kriza, da smo siromašni, ali nismo toliko siromašni da prodajemo u bescenje ono što puno vredi da bi neko od toga pravio ekstremni profit." I generalni direktor Beogradskog sajma Anđelko Trpković ocenio je da je ponuda neprihvatljiva. Trpković je, uz ostale podatke o dobrom poslovanju Sajma, rekao i da na računu u ovom trenutku Sajam ima oko 3,5 miliona evra, a da na-

plativa potraživanja iznose oko 1,5 miliona evra (u početku su neki mediji navodili da Sajam ima na računu 4,5 miliona evra i 2 miliona potraživanja).

Reakcije predstavnika "Riminija" bile su pomirljive. Lorenzo Kanjoni, predsednik Sajma "Rimini", izjavio je da ekonomska ponuda podneta Agenciji za privatizaciju Srbije nipošto nema nameru da uvredi ili provocira. "Normalno je da se u pregovorima krene od predloga koji se smatraju dalekim. Iako je početna ponuda koju smo podneli niska, želimo da razjasnimo da nismo imali za cilj da uvredimo. Posebno >>

Beogradski sajam

Novi Beogradski sajam je otvoren 23. avgusta 1957. godine. Smešten je između Senjaka i desne obale Save. U 14 izložbenih hala godišnje se održi pedesetak različitih manifestacija i međunarodnih sajmova, poput sajma knjiga, automobila, nameštaja, mode, građevinarstva... Tu se održavaju i mnogobrojne kulturne manifestacije, izložbe, koncerti. Na Sajmu je 1965. godine održana prva Gitarijada, na kojoj se okupilo oko 30.000 ljudi.

Projektanti Sajma su bili arhitekta Branko Žeželj i Milorad Pantović. Rebrasta kupola sa prednapregnutim betonskim prstenom Hale 1 ima prečnik od 109 metara. Od 1957. do 1965. godine to je bila najveća kupola na svetu. Danas je najveća u Evropi i najveća kupola od prednapregnutog betona na svetu.

Sredinom februara ove godine Vlada Srbije je na predlog Ministarstva kulture i Zavoda za zaštitu spomenika kulture donela odluku kojom je Hala 1 proglašena za kulturno dobro. "To znači da na Hali 1 neće smeti da se izvode nikakvi radovi bez odobrenja i saglasnosti Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture", kaže za "Vreme" Lidija Kotur, PR ovog zavoda. Utvrđene su mere zaštite i očuvanja prepoznatljivog izgleda ovog objekta, a dopuštene su minimalne intervencije koje neće narušiti integritet i način korišćenja hale.

ljivo. Ubeđen sam da će se sve ovo dobro izvršiti u pregovorima sa Agencijom za privatizaciju. Zašto svi odmah napadaju paušalno ocenjujući da je ponuda nepristojna. Na osnovu čega to tvrde, pitam se. Pa, ne pravi se posao na osnovu osećanja, već na bazi biznis-plana koji nedvosmisleno kaže da je to optimalno. Zašto se neko ne zapita zbog čega niko osim nas nije dostavio ponudu. Mora da postoji nešto, neki uzrok zašto Sajam niko nije hteo. Kad su videli obavezne investicije, svi su digli ruke. Neka kritičari uzmu digitron u ruke i sve će im biti jasno. Posao se pravi na osnovu buduće zarade", izjavio je Živanić, dodajući da se za Sajam ne daje samo 1,8 miliona, već 36,835 miliona evra, ali i znanje koje donosi konzorcijum. "Setite se samo šta se desilo sa RTB-om Bor ili sa JAT-om. Bilo je i ranije slučajeva da smo mi neke ponude odbacili kao nepristojne, a onda se pokajali. Nemojte da i Beogradski sajam ostane ničiji. Srbiji je potreban svaki dinar ulaganja", istakao je Živanić i dodao da ako je država sposobna da ulaže u ovo preduzeće, da ga vodi i ostvaruje profit onda neka ga ostavi gradu.

Da je ponuda neprihvatljiva, smatraju i u Ministarstvu ekonomije i regionalnog razvoja. Ministar Mladen Dinkić rekao je da je ministarstvo imalo konsultacije sa tenderskom komisijom. "Prema onome što sam čuo od komisije, oni će tražiti povećanje ponude na 40 miliona evra i da budu zadržane investicije od 35 miliona evra", rekao je Dinkić, dodajući da će, ako konzorcijum to ne prihvati, tender biti poništen, a Sajam neće ostati društveno vlasništvo, već će biti podržavljen.

NOVO ODLAGANJE: Baš kako je i izjavio Dinkić, komisija je 28. jula saopštila da je njen zaključak da pregovori sa jedinim ponuđačem mogu započeti isključivo ukoliko poveća ponuđenu cenu od 1,8 miliona evra na iznos ne manji od 40 miliona evra, uz zadržavanje investicija od 35 miliona evra, i da će Komisija za pregovore dati konzorcijumu rok od 15 dana da se izjasni da li prihvata ovakvu odluku. U utorak 28. jula, kada ovaj broj "Vremena" odlazi u štampu, iz konzorcijuma je stigla izjava da se razmatra da li će se ponuda povećati, i da će javnost biti obavestena čim odluka bude doneta.

Nebojša Čirić, državni sekretar u Ministarstvu ekonomije i regionalnog razvoja, za "Vreme" kaže da podržava odluku ten-

derske komisije jer je cena koju je ponudio konzorcijum zaista niska. Na pitanje zašto još prilikom raspisivanja tendera nije data najniža cena, Čirić kaže: "Insistiralo se na minimalnom investicionom programu i da kompanija ili konzorcijum kompanija koje su zainteresovane za podnošenje ponuda moraju da se bave istom delatnošću kao Beogradski sajam. U ovakvim slučajevima se minimalna cena skoro nikada ne stavlja, minimalna cena se uglavnom određuje kada se prodaje samo imovinska celina (na primer, samo blokovi zgrada sa pratećom infrastrukturom), što kod Sajma nije bio slučaj, jer se radi o privatizaciji putem prodaje kapitala a ne imovine. Inače, ovo nije prvi slučaj da se od ponuđača traži povećanje cene, to nije presedan i nešto neuobičajeno."

Nebojša Čirić kaže da su razlozi što je došlo do raspisivanja tendera za prodaju Sajma višestruki. "Jedan od razloga je i formalne prirode, jer je do kraja 2008. moralo doći do privatizacije društvenih firmi, a Sajam je društvena firma", kaže Čirić. Kao suštinski razlog, Čirić navodi da se želelo da se kroz izbor odgovarajućeg strateškog partnera, firme ili konzorcijuma koja obavlja istu delatnost, ima odgovarajuće znanje i finansijski je za to sposobna, unapredi poslovanje Sajma u svakom pogledu – povećanjem broja manifestacija, broja posetilaca, poboljšanjem infrastrukture, izgradnjom novih sajamskih objekata, povećanjem prihoda i posledično profita... "Naravno, ukoliko nije moguće naći odgovarajućeg strateškog partnera koji bi ispunio te zahteve, tender se proglašava neuspešnim. Ukoliko do toga dođe, odnosno ako konzorcijum ne prihvati povećanje cene sa 1,8 miliona na minimalno 40 miliona evra, doći će do podržavljenja Sajma, i u tom slučaju ne verujem da će biti privatizacije Sajma do kraja mandata ove vlade", kaže Čirić.

U celoj priči o Sajmu najčudnije deluje ljutnja što je ponuda bila tako mala. U svakoj trgovini, pa i u ovoj, prodaje uglavnom onaj ko mora, kupac se trudi da plati što manje, a ponuda se, uglavnom uz cenkanje, prihvata ili odbija. Ono što bi trebalo zaista da brine jeste što se u većini dosadašnjih privatizacija kupci nisu proslavili cenama koje su platili i onim što su posle toga uradili, a ni za poreklo kapitala ih niko nije pitao. Kako stvari stoje, ne izgleda ni da će ubuduće biti mnogo drugačije, a za to je odgovorna najviše država koja je pravila igre i postavila. ×

MOMIR TURUDIĆ

AUTORKE PROTIV SUPRUGA

Buka koja se podigla povodom objavljivanja zbornika “Rod i jezik”, u kome je objavljeno 2386 imenica koje označavaju ženska zanimanja pokazuje da je Srbija konačno postala mirnodopska zemlja, u kojoj se leti ne dešava ništa važnije od pojave knjige koja može da bude vest na naslovnim stranama novina

“Afera” je otkrila i da u Srbiji postoji duboko ukorenjen strah od sindroma “čistog hrvatskog jezika” i da se naše društvo užasava mogućnosti da mu neko dekretom propisuje kako će govoriti. Svenka Savić, redovni profesor psiholingvistike na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu i jedna od priređivačica zbornika, kaže da ova knjiga nije nikakav državni projekat i da ona nema za cilj da propisuje kako neko treba da govori.

“Izdavači knjige su ‘Ženske studije i istraživanja’ i ‘Futura publikacije’, nije finansirana državnim novcem. Ona je nastavak Kodeksa neseksističke upotrebe jezika u medijima u kome smo analizirale kako mediji izveštavaju o ženama. U ovoj knjizi smo

prikupile one reči koje označavaju ženska zanimanja a nalaze se u rečnicima SANU i Maticе srpske, reči koje se koriste u medijima, kao i termine koji se koriste u časopisima i literaturi koja se bavi rodnim studijama”, kaže Svenka Savić.

Prema njenim rečima, u srpskom jeziku danas pulsiraju dva toka. Prvi je da neke reči dobijaju nova značenja a drugi je sme na značenja neke reči.

“Objasniću ovo na primeru dve reči. Prva je reč ‘menjač’. Ona je u početku označavala deo automobila, a potom je počela da označava i radnika u menjačnici novca, tu imamo slučaj da je reč pored starog dobila i novo značenje. Drugi primer je reč ‘ministarka’. Donedavno je ministarka bila mini-

strova supruga, a sada se ona koristi za ženu koja ima zvanje ministra i danas ministrovu ženu niko neće nazvati ministarkom. Dakle, reč je dobila novo značenje. Promena značenja reči ministarka je samo pratila promene u društvu i ta reč nije promenila značenje jer su feministkinje zasukale rukave. Slični procesi se dešavaju i sa drugim rečima koje označavaju ženska zanimanja i mi smo samo prikupile te reči.”

Svenka Savić podseća da je proces prilagođavanja reči koje označavaju ženska zanimanja tradicija srpskog jezika navodeći kao primere reči učiteljica, lekarka, novinarka... “Strahovanja da će uvođenjem reči za ženska zanimanja koje su nekada označavale supruge muškaraca koji su se bavili tim po-

Rodu o jeziku

Žene u političkom životu Srbije

Rasprave o jeziku obično odražavaju neku društvenu napetost – ili bar neku konfuziju promene. Tako je i sa predlogom neseksističkog rečnika, za koji se ovog leta javnost čini se zainteresovala, a koji predstavljamo u ovom broju “Vremena”. Dve reči, “ministarka” i “poslanica”, zasigurno odražavaju problem zastupljenosti žena u politici. Zbog toga na ovom mestu pod naslovima “Srpske ministarke”, “Žene u skupštini Srbije” i “Srbija sedamnaesta”, držeci se originalnog teksta, predstavljamo istraživanje koje je 2007. sprovela Ana Vuković i pod naslovom “Žene u političkoj eliti Srbije” objavila u časopisu “Nova srpska politička misao” broj 3-4 za 2008. godinu. Iz njega se vidi da stanje nije idealno, ali da se učešće žena u javnom životu polako uvećava i dobija na značaju. Kad nešto postoji u stvarnosti, pre ili kasnije nađe mesto u jeziku. Vreme je za jezik najbolji putokaz. Mada neki misle da je obrnuto.

Srpske ministarke

Prva žena ministar u Vladi Srbije bila je Mitra Mitrović-Đilas, koja je dobila resor prosvete u Vladi od 18. novembra 1944. do 9. aprila 1945. Ona je taj resor zadržala i u sledećim vladama. Uz Mitru Mitrović, u vladi Blagoja Neškovića (9. april 1945 – 5. septembar 1948), ministarka za rad bila je još jedna žena, Spasenija Cana Babović. U prvoj vladi Petra Stambolića (5. septembar 1948 – 10. april 1951) ministarke su bile, u svojim ranijim resorima, Spasenija Cana Babović i Mitra Mitrović (do podnošenja ostavke, 8. marta 1949), kao i Milka Minić, ministarka bez portfelja zadužena za naučne ustanove, univerzitet i više škole.

U drugoj vladi Petra Stambolića (10. april 1951 – 5. februar 1953) ministarke su bile Spasenija

Cana Babović (za zdravlje) i Mitra Mitrović (za prosvetu, nauku i kulturu). U trećoj vladi Petra Stambolića (5. februar 1953 – 16. decembar 1953) članice Izvršnog veća, kako se tada nazivala republička vlada, bile su Spasenija Cana Babović i Bosa Cvetić. U vladi Jovana Veselinova (16. decembar 1953 – 12. april 1958) bile su Spasenija Cana Babović i Milka Minić. U vladi Miloša Minića i Slobodana Penezića (12. april 1958. – 26. jun 1963) bile su Spasenija Cana Babović, Mileva Planojević i Bosa Cvetić.

U vreme socijalizma ministarke u Vladi Srbije još su bile Katarina Patrnogić (u vladi Slobodana Penezića i Dragog I. Stamenkovića, od 26. juna 1963. do 6. maja 1965; i u vladi Dragog I. Stamenkovića, od 6. maja 1965. do maja 1967; Marija Križnar i Katarina Milosavljević, u vladi Đurice Jojkica od 6. maja 1967. do 7. maja 1969; Zora Protić-Sučić, u vladi Milenka Bojanića, od

7. maja 1969. do 6. maja 1974; Olga Nikolić, u vladi Dušana Čkrebića, od 6. maja 1974. do 6. maja 1978; Živana Olbina (bez portfelja) i Marija Todorović, Republički sekretar za rad u vladi Ivana Stambolića, od 6. maja 1978. do 5. maja 1982; Milka Šćepanović (bez portfelja), Živana Olbina, direktor Republičkog zavoda za društveno planiranje, i Marija Todorović, republički sekretar za rad u vladi Branislava Ikonića od 5. maja 1982. do 6. maja 1986; Ljubica Bujanić, predsednik Republičkog komiteta za zakonodavstvo u vladi Desimira Jeftića, od 6. maja 1986. do 5. decembra 1989; i Sojka Đorđević, republički sekretar za rad u vladi Stanka Radmilovića, od 5. decembra 1989. do 11. februara 1991.

Nakon obnove višestranačkog poretka, u vreme vladavine Slobodana Miloševića, ministarke su bile: Branka Ješić, ministarka za rad, boračka i

sлом dovesti do toga da će naša starija književnost postati nerazumljiva mlađim naraštajima, po mom shvatanju nisu opravdana. Đaci će uvek razumeti Nušićevu *Gospođu ministarku*, a kada u nekom starijem delu naiđu na reč oficirka oni će shvatiti da to nije žena koja ima čin, već oficireva supruga. Kontekst je taj koji određuje značenje reči.”

Kontekst će omogućiti da reč trenerka bude shvaćena kao odevni predmet, ali i kao oznaka za ženu koja se bavi trenerskim poslom, smatra naša sagovornica.

Na primedbu da je reč vojnkinja neprihvatljiva kao oznaka za ženu-vojnika jer ta reč u žargonu označava ženu koja spava sa vojnicima i sa tim značenjem nalazi se u rečnicima žargona, Svenka Savić odgovara:

Reči

Neke od reči koje su se pojavile u zborniku *Rod i jezik* a izazvale su polemiku:

Advokatkinja, agentkinja, agronomka, akademkinja, akupunkturistkinja, alaskinja, altistkinja, amerikanistkinja, apostolka, arhimandrica, arhitektinja, astrološkinja, astronomka, automobilistkinja, atašeica, avgustinka, bacačica, biološkinja, biskupica, biznismenka, borkinja, braniteljka, defektološkinja, dekadentkinja, dekanica, diplomatkinja, dreserka, ekspeditorka, ekspertkinja, elektromehaničarka, endokrinološkinja, episkopa, etičarka, etnografkinja, filološkinja, geografinja, gerilka, ginekološkinja, gudačica, hirurškinja, invalidkinja, inženjerka, isporučiteljka, izvoznica, jatačica, kamermarka, kapitalistkinja, kaubojka, knjigovotkinja, koncertistkinja, kongresmenka, konzulka, kriminalistkinja, kuglašica, legionarka, libretistkinja, lingvistkinja, lupeškinja, mandolistkinja, mecosopranka, metafizičarka, meteorologinja, militarka, monitorka, monterka, nobelovka, obaveštajka, oficirka, ombudsmanka, operaterka, pedagoškinja, pešakinja, poslovna pratilja, psihijatrica, psihološkinja, sociološkinja, sopranistkinja, streljačarka, sutkinja, teološkinja, violinistkinja, vodičica, veb majstorica.

“Mi nismo koristili posebne rečnike pri likom sastavljanja zbornika, već samo dva

najveća rečnika, a u njima reč vojnkinja ne postoji. Ukoliko javnost smatra da je ta >>

PRE RODNOG JEZIKA: Drug Tito sa delegacijom Saveza ženskih društava Jugoslavije, 1960.

socijalna pitanja u vladi Dragutina Zelenovića od 11. februara 1991. do 23. decembra 1991, koja je taj resor zadržala i u vladi Radomana Božovića od 23. decembra 1991. do 10. februara 1993, s tim da je u Božovićevoj vladi, kao ministarka nauke i tehnologije, radila i Divna Trajković; u vladi Nikole Šainovića od 10. februara 1993. do 18. marta 1994. nije bilo žena ministara.

U prvoj vladi Mirka Marjanovića od 18. marta 1994 do 24. marta 1998. ministarske pozicije zauzimale su Nada Popović-Perišić, kao ministarka kulture, Radmila Milentijević, kao ministarka informacija, do 11. februara 1997, Mirjana Stanković, kao ministarka turizma do 11. februara 1997, i Bratislava Morina, kao ministarka za brigu o porodici, od obrazovanja tog ministarstva, do 11. februara 1997.

Najveći broj ministarki u ovom razdoblju bio je u drugoj vladi Mirka Marjanovića od 24. marta

1998. do 23. oktobra 2000, kada je ministarka za lokalnu samoupravu bila Gordana Pop-Lazić, Jorgovanka Tabaković je bila ministarka za ekonomsku i vlasničku transformaciju, Rada Trajković ministarka za brigu o porodici, Nada Popović-Perišić ministarka kulture, do 20. oktobra 1998, Leposava Miličević, ministarka zdravlja, i Maja Gojković ministarka bez portfelja.

Nakon pada Miloševićevog režima u prelaznoj vladi Milomira Minića, od 23. oktobra 2000. do 25. januara 2001, bilo je takođe dosta žena: Biserka Matić-Spasojević bila je koministarka informisanja (računata je kao trećina jednog ministarskog mesta), Gordana Matković je bila ministarka za rudarstvo i energetiku, Slavica Đukić-Dejanović je bila ministarka za brigu o porodici, Nada Kostić je bila ministarka zdravlja, Mila Rosić ministarka za zaštitu životne sredine i Gordana Aničić je radila kao ministarka vera.

U vladi Zorana Đinđića od 25. januara 2001. do 12. marta 2003. ministarske funkcije obavljale su: Gordana Matković, ministarka za socijalna pitanja, Marija Rašeta-Vukosavljević, za saobraćaj i telekomunikacije, Kori Udovički, za rudarstvo i energetiku (od 19. juna 2002), i Anđelka Mihajlov, za zaštitu životne sredine (od 19. juna 2002). U vladi Zorana Živkovića, od 18. marta 2003. do 3. marta 2004, bile su sve ministarke iz prethodne vlade sa istim resorima.

U prvoj vladi Vojislava Koštunice, od 3. marta 2004. do 15. maja 2007, bile su samo dve ministarke i to Ljiljana Čolić, ministarka za prosvetu (ali samo do 19. septembra 2004), i Ivana Dulić-Marković, za poljoprivredu i šumarstvo.

U drugoj vladi Vojislava Koštunice, od 15. maja 2007. do 7. jula 2008, ministarska mesta zauzimale su: Aleksandra Smiljanić, ministarka za telekomunikacije i informatičko društvo,

Vlade Srbije 1805–2008.

Godina	Broj ministarki	Zastupljenost u %
1805–1944.	0	0
1944/45.	1	8,3
1945–1948.	2	9,0
1948–1951.	3	9,4
1951–1953.	2	11,1
1953.	2	7,4
1953–1958.	2	11,1
1958–1963.	3	12,0
1963–1965.	1	7,1
1965–1967.	1	7,1
1967–1969.	2	11,1
1969–1974.	1	5,9
1974–1978.	1	5,9
1978–1982.	2	6,1
1982–1986.	3	7,7
1986–1989.	2	6,1
1989–1991.	1	5,8
1991.	1	3,8
1991–1993.	9	7,1
1993–1994.	0	0,0
1994–1998.	3	8,6
1998–2000.	6	16,7
2000/01.	6	20,0
2001–2003.	4	14,8
2003/04.	4	15,4
2004–2007.	2	10,5
2007/08.	4	16,0
2008.	5	18,5

Ana Pešikan, za nauku, Snežana Samardžić-Marković, za omladinu i sport, i Milica Čubrilo, za dijasporu.

Konačno, u aktuelnoj vladi Mirka Cvetkovića (od 7. jula 2008) nalaze se Diana Dragutinović

Četnikuša i jevandelistkinja

Zbog reči "jevandelistkinja", autorke zbornika *Rod i jezik* optužene su za izmišljanje novih reči. Pošto je jedna od reči koje se pojavljuju u ovom rečniku i "četnikuša", oglasili su se oni koji su smatrali da su pošto su već izmislile "jevandelistkinju" mogle da se potrudu da izmisle i novu reč za pripadnice četničkog pokreta. Svenka Savić objašnjava: "Reč 'jevandelistkinja' se pojavljuje u tekstovima Milana Vukomanovića, sociologa religije, tako da je mi nismo izmislile. Kraj reči 'četnikuša' piše da ona ima pogrdno značenje, ali mi nismo pronašle drugu koja bi označavala pripadnicu četničkog pokreta. Nismo mogle da izmislimo novu reč jer se nismo bavile izmišljanjem novih reči, već smo prikupljale postojeće."

reč neprihvatljiva, niko joj je ne može nametnuti. Sve reči u ovom zborniku su samo predlog za diskusiju. Bilo bi najbolje da svako koga zanima ova tematika prvo pročita knjigu, razmisli o tome šta u njoj piše i potom kaže svoje mišljenje. Diskusija je jedini način da kao društvo dođemo do zaključka

hoćemo li koristiti neku reč ili ne."

Najostrije zamerke upućene autorkama knjige bile su da se u njoj pojavljuju reči koje ne postoje u rečnicima i koje zvuče nakaradno.

"Rečnici po svojoj prirodi kasne za govornim jezikom i u njima se ne nalazi 60 odsto

aktivne leksike. Zbog toga smo kao jedan od izvora koristili i literaturu koja se kod nas obično naziva feminističkom iako to nije pravilan naziv. Reči koje su nekima zasmetale najčešće smo pronašle tamo. Ukoliko široka javnost, posle argumentovane rasprave, zaključiti da su te reči nepodesne ne mora ih koristiti."

Kao alternativa za prostitutku u zborniku je ponuđen izraz seksualna radnica, što je izazvalo podsmešljive komentare o tome da treba uvesti i izraz seksualna udarnica.

"Taj izraz ima svoju predistoriju. Svojevremeno su nas iz Sekretarijata za rodnu ravnopravnost pozvali da sastavimo listu ženskih zanimanja. Kada smo stigli do prostitucije kao ženskog zanimanja, počela je polemika jer u Sekretarijatu nisu bili sigurni da li je

kao ministarka finansija, Snežana Malović kao ministarka za pravdu, Snežana Samardžić-Marković kao ministarka za omladinu i sport, Jasna Matić kao ministarka za telekomunikacije i informaciono društvo i Verica Kalanović kao ministarka za Nacionalni investicioni plan...

Žene u skupštini

Prva žena koja je predsedavala skupštinskoj sednici bila je Milka Minić na zasjedanju Velike antifašističke narodnooslobodilačke skupštine 12. novembra 1944. Zlatija Đukić-Veljović je bila prva žena koja je imala funkciju potpredsednika Narodne skupštine (1982-1984), a Perka Vitorović je bila prva žena predsednik jednog skupštinskog veća - Socijalno-zdravstvenog veća (1963-1965). Prva predsednica Skupštine Srbije bila je Nataša Mićić (2003-2004), a i od 2008. funkciju predsednika Skupštine obavlja žena - Slavica Đukić-Dejanović.

U poslednje vreme žene su redovno zastuplje-

ne i kao potpredsednice Narodne skupštine: od februara do oktobra 2004. to je bila Gordana Pop-Lazić, a od februara 2007. do maja 2008. Nataša Jovanović. Danas su potpredsednice Nataša Jovanović, Gordana Čomić i Judita Popović...

Istorijski posmatrano, postoji jasan trend porasta zastupljenosti žena u telima i organima vlasti u Srbiji. Do 1945. godine žene nisu imale pravo glasa, pa ih nije ni bilo u skupštinama i vladama Srbije i Jugoslavije. U Ustavotvornoj skupštini NR Srbije 1946. godine bilo je devet žena narodnih poslanika, da bi na skupštinskim izborima 1963. godine bila izabrana čak 71 žena narodni poslanik, što je do sada najveći broj...

Beogradski ženski javni lobi javno je tražio od stranaka i pokreta da unesu u svoje programe zahteve žena koji se odnose na rad, reprodukciju, socijalnu politiku, zdravstvenu zaštitu, obrazovanje, kao i da se poštuje procentualna zastupljenost žena u izvršnim telima partija i parlamentima (opštinskim, saveznim), kao i da se otvori Ministarstvo za ženska pitanja. Ipak, ove akcije i inicijative za autoritarni režim nisu predstavljale nekakav osobito velik pritisak, tako da udeo žena u srpskom parlamentu tokom devedesetih nikada nije prešao devet odsto.

Nakon političkih promena izvršenih 5. oktobra 2000. došlo je do ubrzane demokratizacije političkog života. Ipak, udeo žena u Skupštini nakon izbora u decembru 2000. i 2003. još uvek je bio znatno ispod 15 odsto. Kao rezultat pritiska na vladu i parlament da se poveća zastupljenost žena u srpskoj skupštini, 2004. godine izmenjen je Zakon o izboru narodnih poslanika. Ovim izmenama je propisano da jedna trećina kandidata za poslanike na izbornim listama moraju da budu žene. (Posle člana 40 dodat je

Skupština Jugoslavije/Srbije 1963-2000.

Godina	Odsto žena
1963. *	19,6
1967. *	10,7
1969. *	7,9
1974. *	13,6
1978. *	17,2
1982. *	19,8
1986. **	19,8
1991.	1,6
1993.	5,6
1994.	0,0
1997.	5,6
2001.	12,8
2004.	11,2
2007.	20,8
2008.	21,6

* Skupština SFRJ

** Društveno-političko veće Skupštine SR Srbije

novi član 40 a, koji glasi: "Na izbornoj listi među svaka četiri kandidata po redosledu na listi / prva četiri mesta, druga četiri mesta i tako do kraja liste/ mora biti po jedan kandidat - pripadnik onog pola koji je manje zastupljen na

A. ANĐIĆ

na reč ili nije”, objašnjava Svenka Savić.

Namesto korišćenja reči “lice” autorke su predložile korišćenje reči “osoba”, što je izazvalo komentare da one žele da kroatizuju srpski jezik jer u Srbiji postoje lične a ne osobne karte. “Smatrale smo da je reč osoba prihvatljivija jer smo smatrale da je osoba neko ko ima sve osobine ljudskog bića.”

reč ‘prostitutka’ uvredljiva. Kao kompromisno rešenje ponudile smo ‘seksualnu radnicu’. Smatrale smo da je bitnije da žene koje se bave prostitucijom ostvare pravo na socijalno i penziono osiguranje nego da se isterujemo oko toga da li je prostitutka pogrd-

U delu zbornika koji se zove “Predlog uputstava za upotrebu rodno osetljivog jezika u sferi javne komunikacije” data su uputstva novinarima koja treba da im pomognu da izbegnu diskriminaciju žena kada o njima izveštavaju. Kao jedan od primera dat je

naslov “Laureati Šekarić i Pantelić”.

Uz objašnjenje da je na taj način umanjeno vidljivost Jasne Šekarić kao žene, predloženo je da bi bolji naslov bio “Laureati Jasna Šekarić i Marko Pantelić”. Na konstataciju da je predloženi naslov predugačak jer je pravilo da naslovi imaju četiri, eventualno pet reči, Svenka Savić je odgovorila:

“Niko od nas koji smo radili na ovom zborniku nije novinar, pa tako nismo znali za to pravilo. Vi ste argumentovano ukazali na grešku, što znači da se tog pravila ne morate pridržavati. Nadam se da će nam i drugi uz pomoć argumenata ukazivati na eventualne propuste da bismo kroz diskusiju pronašli najbolja rešenja.”

VLADAN STOŠIĆ

listi, a ukupno na izbornoj listi mora biti najmanje 30 odsto kandidata manje zastupljenog pola na listi.”)

Iako su stranke nakon izbora u parlament delegirale srazmerno znatno manje žena nego što ih je bilo na kandidatskim listama, ipak je došlo do znatnog povećanja zastupljenosti žena u Skupštini, ali i u Vladi. Tako je već od izbora 2007. udeo žena u Skupštini prešao 20 odsto, a nakon izbora 2008. zastupljenost žena u Vladi se takođe približila granici od 20 odsto.

Na republičkom nivou u okviru Vlade Republike Srbije takođe je obrazovan i Savet za ravnopravnost polova (2004), kao stručno savetodavno telo, a u okviru Narodne skupštine formiran je i Odbor za ravnopravnost polova. Ovaj odbor je zamišljen kao radno telo koje razmatra i predlaže mere za unapređenje politike postizanja ravnopravnosti polova i daje inicijative za izmene zakona, prati primenu odredbi zakona i predlaže mere za sprovođenje i unapređivanje rodne jednakosti, i analizira primenu odredbi zakona i ratifikovanih međunarodnih dokumenata protiv polne diskriminacije.

IGOR SALINGER/ARXIVIA.COM

bivših zemalja komunističkog bloka. Kao što se vidi, Srbija zauzima sredinu te tabele, i prema procentu žena zastupljenih u parlamentu nalazi se na 17. mestu (20,8 odsto). Najviši procenat žena u parlamentu imaju Švedska (47,3 odsto), Finska (42 odsto) i Norveška (37,9 odsto), dok je među zemljama u našem regionu Srbija iza Makedonije (28,3 odsto), Bugarske (22,1 odsto) i neznatno iza Hrvatske (21,7 odsto). S druge strane, Srbija ima dvostruko viši procenat žena u parlamentu u odnosu na Sloveniju (10,8 odsto), Rumuniju (10,7 odsto) i Mađarsku (10,4 odsto), i nalazi se ispred zemalja sa znatno dužom demokratskom tradicijom kao što su Britanija (19,3 odsto), SAD (16,3 odsto), Italija (16,1 odsto) ili Francuska (13,9 odsto).

Kod nas je posebno Zorica Mršević analizirala probleme nedovoljne brojčane zastupljenosti (deskriptivna zastupljenost), kao i mogućnosti za suštinsku (supstantivnu) zastupljenost žena u parlamentima. Ona navodi da u svetu ima prosečno 15,6 odsto žena u parlamentima, najmanje u arapskim zemljama šest odsto, a najviše u skandinavskim – 39,7 odsto.

PRIREDIO: MILAN MILOŠEVIĆ

Žene u parlamentima

Zemlja	Procenat žena
Švedska	47,3
Finska	42,0
Norveška	37,9
Belgija	35,7
Austrija	31,0
Nemačka	30,6
Španija	30,5
Australija	28,3
BJR Makedonija	28,3
Švajcarska	24,8
Litvanija	24,8
Kanada	24,3
Bugarska	22,1
Estonija	21,8
Hrvatska	21,7
Portugal	21,3
Srbija	20,8
Slovačka	19,3
Britanija	19,3
Letonija	19,0
SAD	16,3
Italija	16,1
Češka	15,3
Bosna i Hercegovina	14,0
Francuska	13,9
Grčka	13,0
Japan	11,1
Slovenija	10,8
Rumunija	10,7
Mađarska	10,4
Ruska Federacija	8,0
Albanija	7,1
Turska	4,4

Izvor: Izveštaj UNDP-a za 2007. godinu, kojim je obuhvaćeno 177 zemalja, podatak za Srbiju smo posebno uneli u tabelu.

Srbija u svetu

Naravno da se današnja situacija sa zastuplenošću žena u najvišim telima i organima vlasti u Srbiji ne može oceniti kao idealna. U tabeli su prikazani podaci o učešću žena u parlamentima u svetu prema izveštaju Programa za razvoj Ujedinjenih nacija (UNDP) za 2007. godinu. S obzirom na to da je izveštaj UNDP-a obuhvatio 177 zemalja, u ovoj tabeli je prikazana pozicija naše zemlje u odnosu na procenat žena u parlamentima razvijenih zemalja, zemalja u regionu i

PORTRET SAVREMENIKA: OLI REN

BABICA BAL

KANSKIH INTEGRACIJA

Odlaskom Olija Rena balkanske zemlje gube dragocenog saveznika na evropskom putu

Da prevelika doza Balkana može da ugrozi zdravlje, osvedočio se Oli Ren, evropski komesar za proširenje, tokom prošlonedeljne mini turneje. Nakon što je posetio Beograd, Podgoricu, Prištinu i Skoplje, Ren je bio primoran da otkáže susrete u Sarajevu zbog jake upale grla. Renu, koji se u okviru svog posla bavio Balkanom više nego bilo koji činovnik Evropske unije (izuzimajući, možda, Havijera Solanu), na jesen ističe mandat, tako da je ova turneja praktično predstavljala njegov oproštaj sa regionom. Ren je u Sarajevu, kako je najavila tamošnja štampa, trebalo da “održí važan govor i prenese poruku ohrabrenja” posustaloj BiH. I baš kao što je oproštajna poseta dobila antiklimaktičan kraj, tako je jedan važan deo Renovog posla – integracija Balkana u Evropu – ostao nezavršen tokom njegovog mandata.

S druge strane, nemoguće je poreći da su države nastale raspadom bivše Jugoslavije, koje trenutno više vezuje težnja za članstvom u EU nego zajednička prošlost, danas

bliže tom cilju nego u vreme kad je Ren postao komesar. Slovenija je član, Makedonija je odavno kandidat, Hrvatska je praktično na pragu, i ima ozbiljne šanse da ga pređe tokom naredne dve-tri godine, Srbija i Crna Gora su, prema Renovoj oceni, “nepovratno na evropskom putu”, pa čak i Kosovo pravi prve, nesigurne korake prema Briselu. Jedino je Bosna u totalnom zastoju, možda čak i u regresiji, ali krivica za to svakako ne ide na Renovu dušu. Tako čovek koji je poslednjih pet godina igrao nezahvalnu ulogu babice evropskih integracija na Balkanu može na odlasku da kaže da ostavlja porodilju u pristojnom stanju, mada je termin još daleko.

DEFANZIVNO, ALI TVRDO: Oli Ren je rođen 31. marta 1962, u Mikeliju, u istočnoj Finskoj, stotinak kilometara od ruske granice. Otac mu je držao radnju za prodaju automobilskih delova, a majka bila nastavnica engleskog. U njegovom životu, fudbal je možda veća strast od politike: igrao je u prvoligaškom klubu (Mikelin Paloijijjat), a tokom devedesetih je dve godine bio predsednik finskog fudbalskog saveza. Na zidu njegove spartanski opremljene kancelarije u sedištu Evropske komisije nalazi se svega nekoliko plaketa, koje su sve vezane za ovaj sport, a jedna od njih je sa partije malog fudbala na festivalu Egzit, kada je gostovao na poziv Gorana Svilanovića. Knjige o fudbalu zauzimaju dosta mesta na Renovoj polici, a jedna od njih – monografija povodom stogodišnjice fudbala u Finskoj – sadrži veliku fotografiju s kraja pedesetih na kojoj Josip Broz Tito, tokom posete toj zemlji, svečano predaje pehar finskom državnom prvaku. Oli Ren i dalje igra fudbal, naravno rekreativno, a oni koji su prošle godine učestvovali na egzibicionom meču “Finci iz Evropske komisije protiv novinara iz bivše Jugoslavije” u Briselu, kažu da je Ren na poziciji beka igrao “defanzivno, odgovorno i tvrdo”. Nakon utakmice je obukao nacionalni dres Makedonije, uz

konstataciju “Volim da navijam za slabije”.

Nešto od tog stila, uključujući i suvi smisao za humor, Ren je uneo u politiku, u koju je ušao vrlo mlad, nakon završenih studija (diplomirao je međunarodne odnose i novinarstvo na Makalister koledžu u Minesoti, a magistrirao političke nauke u Helsinkiju). Karijera mu je tekla prilično pravolinijski, uvek uzlazno. Počeo je kao predvodnik omladine Partije centra 1987, izabran u gradsko veće finske prestonice 1988, a već sledeće godine zauzeo je potpredsedničko mesto u stranci. U međuvremenu je stigao i da doktorira na Oksfordu, sa tezom pod naslovom “Korporativnost i industrijska konkurentnost u malim evropskim državama”. Dosta materijala za doktorat našao je u domovini, koja je kao jedna od najmanjih evropskih zemalja istovremeno sedište jedne od najvećih svetskih korporacija (Nokia).

Ren je izabran za člana finskog parlamenta 1991, bio je specijalni savetnik premijera Eskaa Aha, a 1995. je prešao u Evropski parlament, gde se svrstao među liberale. Nakon toga je postao šef kabineta Erka Likanena, finskog člana Prodijeve komisije, zaduženog za preduzetništvo i informatiku, da bi kasnije (u julu 2004) zauzeo Likanenovo mesto. Na tom položaju ostao je, međutim, samo šest meseci, jer je u novembru, nakon što je Barozo zamenio Prodiju, dobio portfelj proširenja. Finci su, inače, bili pomalo razočarani zbog toga, jer su očekivali da njihov predstavnik dobije položaj vezan za privredu i finansije. Sem toga, Ren je postao komesar za proširenje taman nakon završetka procesa koji je zaključen prijemom Mađarske, Poljske, Češke i Slovenije u EU, što je značilo da mu je do sledećeg kruga predstojao dug i neizvestan posao.

BALKANSKO DRIBLANJE: Izazov se sastojao u tome što su, za razliku od zemalja iz prethodnog kruga, sve samih odlikaša evropske škole za centralne i istočne Evropljane, države koje je Ren nasledio na >>

>>>**KNJIGE O FUDBALU ZAUZIMAJU DOSTA MESTA NA RENOVOJ POLICI, A JEDNA OD NJIH – MONOGRAFIJA POVODOM STOGODIŠNJICE FUDBALA U FINSKOJ – SADRŽI VELIKU FOTOGRAFIJU S KRAJA PEDESETIH NA KOJOJ JOSIP BROZ TITO, TOKOM POSETE TOJ ZEMLJI, SVEČANO PREDAJE PEHAR FINSKOM DRŽAVNOM PRVAKU**

startu bile problematične, u svakom pogledu daleko od evropskih standarda. Bugarska i Rumunija batrgale su se u mukama tranzicije, Albanija jedva da je i bila država, zemlje bivše Jugoslavije još su lizale ratne rane, a u vezi sa Turskom su postojale (i još postoje) ozbiljne nedoumice da li uopšte spada u evropsku porodicu. Prijem Rumunije i Bugarske 2007, pod Renovim tutorstvom, mnogi u Briselu danas smatraju preuranjenim. Ovo se negativno odražava na šanse zemalja iz bivše Jugoslavije za skoriji prijem u EU, jer su evropske birokrate rešene da svoju "grešku" ne ponove, i najavljuju da će budući kandidati biti podvrgnuti strožim testovima od Bugara i Rumuna. Kada je o Turskoj reč, Ren je još početkom mandata naglasio da spada među one koji Tursku vide u Evropi, ali je procenio da je potrebno "najmanje deset do petnaest godina reformi" da bi Turska postala zrela za članstvo.

Zapadni Balkan se, međutim, ispostavio kao mnogo klizaviji teren, a pogotovo Srbija, gde je bivši premijer Vojislav Koštunica, izabran kao političar nesumnjive evropske orijentacije, tokom mandata evoluirao u možda najvećeg evromrscu na srpskoj političkoj sceni. Prelomni trenutak u odnosima Rena i Koštunice nastupio je u aprilu 2006, kada je EU, na zahtev Karle del Ponte, zamrzla pregovore sa Srbijom zbog Ratka Mladića. Koštunica je pre toga, prema tvrdnjama Del Ponteove, i njoj i Oliju Renu obećao da će Mladić biti uhapšen (Koštunica je demantovao da je bilo kome išta obećao). Od tada su se odnosi između srpskog premijera i evropskog komesara našli na postojanoj nizbrdici. U jednom trenutku, na dnevnom redu se našao i fudbal: kad je Koštunica u julu iste godine u jednom govoru osuo drvlje i kameenje na EU, optužujući je ne samo zbog nepravednog uslovljavanja zbog Mladića već i zbog priznavanja navodno neregularnog crnogorskog referenduma o nezavisnosti, Ren je prokomentarisao da je samo falilo da Koštunica okriži EU za fijasko (6:0) u fudbalskom meču sa Argentinom. Koštunica je preko vladinog portparola Srđana Đurića uzvratilo da se Finska nije ni kvalifikovala za svetski kup, i da se niko ne seća kad su zadnji put prošli.

Sledeća kriza između Koštunice i Rena (a time i između Srbije i EU) nastupila je dve godine kasnije, nakon proglašavanja nezavisnosti Kosova, a uoči srpskih izbora. Tada je Koštunica rekao da je Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, ponuđen Srbiji kao

**>>OLI REN JE PRI KRAJU
MANDATA POČEO DA
POKAZUJE SIMPTOME
BLAGE DEMAGOGIJE.
PRAVDAJUĆI SE PRED
NOVINARIMA SA BALKANA
ZBOG EKSPRESNOG
PRIMANJA ISLANDA U EU,
REKAO JE DA JE UKIDANJE
VIZNOG REŽIMA "KORAK
NAPRED PREMA EVROPI".
REN BI BOLJE OD BILO
KOGA ZNA DA PROCES
PRISTUPANJA NEMA VEZE
SA VIZNIM REŽIMOM,
INAČE BI SE I ZA SAD
MOGLO REĆI DA JE NA PUTU
KA ČLANSTVU U EU**

podsticaj proevropskim strankama, "falsifikat", jer se odnosi na Kosovo bez Srbije. Driblaući kroz kosovsko minsko polje, Ren je ipak izbegao da doživi sudbinu svog zemljaka Martija Ahtisarija, u Srbiji temeljno satanizovanog kao arhitekta kosovske državnosti. U tome je uspeo zahvaljujući i činjenici da ga funkcija, s obzirom na to da nisu sve članice EU priznale Kosovo, obavezuje da bude statusno neutralan.

Sem toga, Ren je neuspešno pokušao i da posreduje u hrvatsko-slovenačkom sporu oko Piranskog zaliva i (manje direktno) u grčko-makedonskom sporu oko ustavnog imena Makedonije. Treba verovati i da je diskretno (bio bi skandal da je to činio javno) pokušavao da omekša tvrdokorne Holandane koji trenutno blokiraju evropski put Srbije.

SEVER, ISTOK, ZAPAD: Oli Ren retko sebi dozvoljava da izviri iza diplomatske fasade. Istine radi, pri kraju mandata je počeo da pokazuje simptome blage demagogije (možda je i tu uzrok nekakav balkanski virus). Tako je nedavno, na primer, odgovarajući na pitanje o tome da li priznavanje nezavisnosti Kosova predstavlja kršenje Helsinškog akta (koji državama garantuje suverenitet i

teritorijalni integritet), Ren je odvratio da ta povelja sadrži i odredbe o ljudskim pravima, koje je Slobodan Milošević prekršio kada je Kosovu ukinuo autonomiju, a zatim nastavio anegdotom po kojoj je "KGB savetovao Brežnjeva da ne potpiše završni Helsinški akt upravo zbog ljudskih prava, ali ih Brežnjev srećom nije poslušao (sic!)." A ove nedelje je, pravdajući se pred novinarima sa Balkana zbog ekspresnog primanja Islanda u EU, poput Bože Đelića mahao počasnim srpskim pasošem uz priču da je ukidanje viznog režima za Makedoniju, Srbiju i Crnu Goru "korak napred prema Evropi". Ren bi bolje od bilo koga drugog morao da zna da proces pristupanja nema nikakve veze sa viznim režimom, inače bi se i za Ameriku moglo reći da je na putu ka članstvu u EU.

I pored toga, može se reći da su balkanske zemlje imale sreće što su tokom poslednje četiri i po godine imale posla sa ovim promišljenim, pristojnim i ozbiljnim čovekom, nesklonim političkim smicalicama. Da je ulogu komesara za proširenje dobio neko iz velike zemlje (Italije, Francuske, ili Nemačke), takva bi osoba možda imala veću političku težinu, ali bi nesumnjivo nailazila na veće otpore unutar i van Evrope. Finska, osim što je mala i neutralna, ima i jednu veliku prednost, koju je Ren sam definisao u intervjuu koji je još 2003. dao tokom gostovanja na Berkliju. "Finska je na zanimljivoj razmeđi između 'stare' i 'nove' Evrope... Iz ekonomskih i bezbednosnih razloga, Finska pokušava da se veže za evropsko jezgro, i da bude blizu velikim silama. Istovremeno, iako je nordijska zemlja, Finska je u podeli istok-zapad na liniji zemalja kao što su Estonija, Poljska, Mađarska i Slovačka. U stvari, možda je čak malo istočnija od tih zemalja." Na Balkanu, preko koga se takođe prelamaju razne političke, kulturne i verske linije, ovo mu je svakako bilo od pomoći.

Za to što posao ni izdaleka nije završen, i što Balkan ni dvadeset godina posle pada Berlinskog zida nije integrisan u Evropsku uniju, krivicu najpre treba tražiti u zemljama Balkana. Ipak, ni Evropa nije tu nevinna: činjenica je da danas većinu klipova u točkove integracije podmeću zemlje članice EU: Slovenija blokira Hrvatsku, Grčka Makedoniju, a Holandija Srbiju, dok Nemci i Francuzi najavljuju moratorijum na proširenje do ratifikacije Lisabonskog sporazuma, a možda i duže. Ali, to je već problem kojim će se baviti Renov naslednik.

×

DEJAN ANASTASIJEVIC

VREME >> 30/07/2009

RUKE IZNAD GRADA

Kako je mladić “poklonio” devojci spomenik kojeg kao da su se svi odrekli, jer su u međuvremenu zaboravili šta on zapravo znači

Kada ste poslednji put čuli da je neko učinio nešto zaista, *ali zaista* romantično? Dakako, pojam “romantičnog” menja se s vremenom i društvenim i “kulturološkim” okolnostima: ono što je nekad izazivalo ushit iliti pak slatki verterovski očaj od silnoga velišmerca, danas može biti mnogo kome tek dosadno, arhaično, glupo. Sve je to, jel’ te, “stvar konteksta”.

Valjevski mladić Raša “poklonio” je svojoj devojci Maši spomenik antifašističkom borcu, partizanu Stevanu-Stjepanu Filipoviću, na brdu Vidrak iznad Valjeva, rad Vojina Bakića. Kako to? Pa lepo: čovek je vezao crvenu mašnicu na postament spomenika, i posvetio ga mesečnom jubileju njihovog zabavljanja.

Okej, ali zašto bi, zaboga, neko “poklanjao” devojci nešto takvo? Raša ima razumno objašnjenje: “Tada je (tokom njihove šetnje do spomenika, op. T. P.) rekla da je šteta što tako lep spomenik na tako lepom mestu nikom ne treba i niko ne vodi računa o njemu. Bio je išaran, prljav i sa puno razbacanog smeća oko njega. Bila je jako ljuta. Tada mi je sinula ideja da joj poklonim ceo spomenik, koji neće moći da odnese kući, ali i da će se sigurno brinuti o njemu, u čemu ću joj i ja pomagati” (Politika, 19. 7. 2009).

Desetak godina često odlazim u Valjevo – iz razloga koji vama nisu važni, ali meni jesu – i fakat je da sam i ja tek pre koju godinu uistinu “otkrio” ovaj spomenik, iako sam sve vreme boravio takoreći ispod njega, i iako prkosno uzdignute pesnice tog u Srbiju dolutalog dalmatinskog revolucionara Stjepana Filipovića pod vešalima svih ovih godina nekako dominiraju pejzažem iznad grada. Dakle, iako vrlo prisutan, on kao da “nije tu”, kao da je zapao u mrtvi ugao pa ga se ne vidi, kao da je slepa mrlja, ne-mesto, ne-simbol. A sve oko njega uistinu izgleda onako kako je to mladi Raša opisao: gotovo kao slika i prilika neke *upadljivo namerne nebrige*, kao da sav taj nered oko spomenika treba nekome nešto da poruči. Recimo ovo: ne možemo da srušimo ovaj spomenik, ali možemo da ga ignorišemo; svojom ignorancijom simbolički ćemo ga poništiti, i tako poručiti da ga za nas nema i nije ga ni bilo, a samim tim nije bilo ni tog čoveka ni svega što on simbolizuje, a sa čime mi (više) ne želimo da imamo ništa. Ali, šta je to što on simbolizuje, i zašto mi od toga tako upadljivo ažurno bežimo? To nam nije baš najjasnije, ustručavamo se da osvestimo tu stvar, da je svedemo na razumljive pojmove, da budemo načisto s njom; ali, znamo da “tako treba”, znamo da bi mogućnost da nas se poistoveti s tim nečim što predstavlja statua tog čoveka uzdignutih ruku mogla da nas etiketira na neki neprijatan način.

Vratimo se Raši i Maši. Oni su veoma mladi ljudi, ne pamte “komunizam” ni u kojem vidu, ali su očigledno usvojili elementarnu evropsku civilizacijsku paradigmu: antifašističku, naime. Istovremeno, vide da u njihovom gradu (da ne bude zabune, nije u tome Valjevo nikakav izuzetak) jedan ovako dominantan simbol antifašističkog otpo-

ra ima status nekakvog diskretno sramotnog “ranog greha”, nečega o čemu ne treba pitati ni govoriti, no se najbolje praviti kao da nije tu. Ali, baš to je ono na šta mladi par ne želi da pristane: Stevan je tu, i treba se dostojno brinuti o njemu, ili pak jasno i glasno izreći zašto to možda ne bi trebalo. Naravno, niko važan i niko čije reči bi nešto značile to neće izreći, jer to spada u red onih s nelagodnom promrmljavanjima paraistina, onih kojih se negde duboko u sebi stide čak i oni koji u njih veruju, ili veruju da veruju. Ta bi istina, iščepkana iz jedne loše maskirane naplavine podsvesti, mogla glasiti otprilike ovako: Stevan ili Stjepan Filipović bio je “komunjara”, i njega je slavio “komunistički režim”, s kojim “mi” nemamo ništa, a utoliko više nemamo ništa ukoliko više partijskog staža smo onomad uspeali da nakupimo; šta ćeš, “moralo se”... No, Filipoviću nije bilo dosta što je komunista, nego je još i Hrvat (nešto kao lokalni Tito, Bog te!), tako da je stvar s njim stvarno beznačajna...

Hoće li se iko “relevantan” složiti s ovakvim prevodom stanja kolektivne (pod)svesti koje ruini ovaj spomenik? Naravno da neće, naprotiv, žučno će to negirati. Zašto? Zato što malograđanska svest pozna je stid, ali ga primenjuje nakaradno: ne oseća ga stvarno, ali svesna je čega bi se *trebalo stideti*, pa zato negira samo postojanje povoda za stid. I nekako veruje da bi svi trebali, čak morali da joj poveruju.

Mi makar malo stariji pamtimo, naravno, i neka drugačija vremena. Da je Raša “poklonio” Maši ovaj spomenik, recimo, pre trideset godina, njegov čin ne bi bio romantičan nego tugaljiv, čak pomalo jadan; iako ste i tada, sa elementarnim osećanjem časti, morali ceniti Filipovićevu žrtvu, ipak vam je tadašnji kontekst divinizacije partizana, ilegalaca etc. morao bitno sputavati bilo kakav entuzijazam: neki tadašnji Raša neminovno bi naišao na *podsmeh prosvetljenih*, i taj podsmeh ne bi bio baš nezasluzen, bez obzira na značaj Filipovića “kao takvog”. Raša bi, naime, bio protumačen kao “svesni omladinac” koji ide niz dlaku ideološkim gospodarima, i to bi njegovom gestu oduzelo ama baš svaku “romantičnost”. Trideset leta kasnije sve je, dakako, drugačije. Jedini ko se tu ni na koji način nije promenio, niti je to mogao, jeste sam Stevan Filipović: on je to što jeste – čovek koji je pao za slobodu tamo nekih ljudi koji će jednog lepog dana diskretno nastojati da ga zaborave, umesto da je lepo “gledao svoja posla”, lovio ribu i slušao neku klapu koja *piva ispod volta*.

Raša i Maša dobro znaju: Stevan ili Stjepan Filipović pao je za jedan ljudski svet u kojem ti više ništa u životu neće zavisiti od toga zoveš li se Stevan ili Stjepan. Skoro pola veka kasnije, onaj stari svet vratio se u punom apokaliptičnom sjaju, donoseći glad, kugu i smrt. A oni koji su ga vratili, gle, nisu ovaj put nastupali ni pod kukastim krstom ni pod kardom, nego baš pod onim znakom za kojim je i Filipović išao kao za tragom svetla. Zašto su to, zaboga, uradili?! E, to već dvadeset godina odgonetam, a sve sam sigurniji da se nisam odmakao od početka. ×

“Da li će 25 ili 15 ljudi biti ministri, ništa suštinski ne menja. To je kao kad uzmete kap vode iz Jadranskog mora pa merite da li je opao vodostaj. Nije bitan broj ministara, već koliko uspešno rade.”

JOVAN KRKOBABIĆ,
potpredsednik Vlade Srbije, o davno najavljenoj
rekonstrukciji Vlade (“Večernje novosti”)

Kamenko Tomašev,

penzioner iz Beograda, “šokirao je nedavno opštinsku vlast u rodnom Novom Bečeju jer je u znak protesta zbog novog komunalnog računa za grobove poklonio porodičnu grobnicu hrvatskoj pevačici Severini Vučković, kojoj su opštinske vlasti već dodelile kućicu u ovom gradu”. Tomašev je ovu “donaciju” i ozvaničio 14. jula kod pisara Javnog preduzeća Komunalac u Novom Bečeju: “Sve mi je prekipelo kad sam dobio uplatnicu da na taj grobljanski račun uplatim 1152 dinara po već sahranjenoj osobi, što znači da za pokojne roditelje treba da platim 2304 dinara. Iskreno, nije problem da platim, ali da im popunjavam budžet kostima roditelja nečuvena je drskost. Takođe, razbesnelo me kad su vlasti zapretile da će kosti predaka onima koji ne plate ovu globu na vreme preseliti u nekakvu zajedničku grobnicu. Jasno sam naveo da se odričem parcele na kojoj počivaju posmrtni ostaci mojih roditelja u korist naše drage Severine Vučković, kojoj inače želim da bude srećna i dugovečna. Čujem da je Milivoje Vrebalov, predsednik opštine Novi Bečej iz redova Čedinog LDP-a, ozbiljno popizdeo zbog ove moje donacije, ali valjda će ih bar ovo malo naučiti pameti. Pa, kad su Vrebalov i kompanija znali da pre dve godine poklone Severini kućicu okruženu zelenilom u apartmanskom naselju na obali Tise, da bi, kao, popularisali turističku ponudu grada, u koju ona nije svraćala ni da se našali, pa evo da im i ja ‘pojačam’ ugođaj.”

(“Kurir”)

Milomir Marić,

novinar, u polemici sa Ratkom Kneževićem, na tvrdnju da je u pariškom hotelu Ric bio svedok susreta T. Nikolića i A. Vučića sa Milom Đukanovićem i Stankom Subotićem, kaže da je takav sastanak održan i da su na njemu kovali planove o “novoj podeli sveta”: “Mislili smo da nikada nećemo biti provaljeni. Razgovarali smo o stvaranju svetske ekonomske krize i načinu na koji ćemo dovesti Ameriku na ivicu propasti. Antisrpski elementi uspeali su da nas spreče u tome, iako smo izazivanjem globalne krize malo poljuljali Ameriku.”

O hotelu Ric:

“Svima je poznato da volim da odem u Ric da se tu družim sa poznatim top modelima i svetski priznatim glumcima, ali uz dopuštenje supruge. Ratko je očigledno ljubomoran što se družim sa svetskim divama, i verovatno je zato izašao u javnost sa tom pričom...”

(“Pravda”)

Jelena Marković,

mis Srbije, u jednom delu javnosti “osporavana jer nema velike grudi”, u svoju odbranu kaže:

“Jedan od osnovnih kriterijuma prilikom izbora misice je profinjena srpska lepota puna dostojanstva, doslednosti i otmenosti. Između ostalog, formalni kriterijumi su i punoletstvo, poštovanje najmanje jednog svetskog jezika, određene proporcije...”

(“Svet”)

Prof. dr Hadži Višeslav Tanović,

vlasnik klinike “Srce”, “smatra da moramo hitno da menjamo naš rizičan način života i loš odnos prema zdravlju da bismo prestali brzo da umiremo” i otkriva razloge sve veće stope smrtnosti u Srbiji:

“Živimo kao hajduci, a umiremo kao bednici! Da bismo promenili naše običaje prežderavanja i opijanja, lošeg odnosa prema zdravlju i rituale oplakivanja smrti, potrebno je da postoji politička volja vlasti, ali i crkve, da menja svoj narod. Mediji tu volju treba da pretvore u dugoročnu kampanju promene svesti i naših tužnih običaja. Jer, samo optimistički raspoloženi narodi koji se bore za život idu napred, dok depresivni narodi stoje u mestu i propadaju. Srbi javno promovišu smrt i sve običaje vezane za pokojnike, a tajno se zapravo strašno boje smrti. I to više nego neki drugi narod. Amerikanci i Englezi su, na primer, gotovo ravnodušni prema umiranju, jer imaju veću brigu, a to je borba za život. Srbi iz straha od neizvesnosti neguju kult smrti, primenjuju rituale sahrane umesto običaja radovanja životu i uspesima!”

(“Večernje novosti”)

Mitar Mirić,

pevač narodne muzike, koji već tri decenije opstaje na estradi, otkriva kako mu to uspeva: "Ako hoće da opstane, čovek mora da ide u korak s vremenom, da se menja, modernizuje..."

Kako se modernizovao:

"Kada sam snimio nove pesme, hteo sam da angažujem stilistu. A onda sam zaključio da mi pored moje ćerke i supruge stilista ne treba. Moja Suzana je gledala 'Operaciju trijumf' pa joj se svideo onaj štos sa štraftama na obrvi. Rekao sam frizeru da dobro pazi da mi slučajno ne sredi desnu obrvu umesto leve. Jer, zna se da na levoj crte prave homići!"

Kako to funkcioniše u praksi:

"Nije lako biti u mojoj poziciji. Sa svima sam u neakvom sudaru! Imam dovoljno godina, iskustva i uspeha iza sebe da mogu da sagledam mnogo toga. Ovi mladi pevači me poštuju, a kojekakve matore keše ne mogu da me smisle. Kad su čuli nove pesme, mnogi su popadali u nesvest što sam, da tako kažem, vaskrsnuo! Ja ne znam da li na estradi ima ikog ko može da se pohvali da je osvojio klince. Možda samo još Mile Kitić. Doduše, on je stariji od mene!"

Da li je istina da ima "najveći polni organ na estradi":

"Ne znam da li mi je najveći, ali... Još pre dvadesetak godina jedan menadžer me proglasio najobdarenijim muškarcem na estradi! Bilo je neko ludilo, pijano društvo se skidalo, pa hajde i ja da se skinem! Ma, pravili smo budalaštine i zajebancije, sačuvaj bože! Onda sam se ja nešto naljutio na tog menadžera, Safet se zove, pa sam ga lepo tresnuo polnim organom. Kažem ti, čista zajebancija! Onda je on lansirao priču kako imam najveći na estradi! Taj mi je tip silnu lovu ostao dužan!" ("Svet")

"Playboy"

Reporteri ovog magazina proveli su nekoliko dana sa "sveštenicima" i "štičenicima" kontrolnog Centra za lečenje narkomana u Crnoj Reci i između ostalog zapisali:

"Još jedno iznenađenje u domu Peranovića. Tu su i džipovi", kako kaže, "jedina adekvatna saobraćajna sredstva za njega i saradnike po neasfaltiranim puteljcima i motori, relativno nova strast oca Branislava" (on ne voli taj izraz). "Motori su polovni, ali veliki. Dva BMW-a i upravo prodat harli dejvidson sigurno ne zaostaju za moćnim spravama na moto-susretima koje otac Branislav posećuje. Svojom strašću je razario i saradnike, pa čak i oca Dejana, glavnog u Crnoj Reci. On kaže da motori imaju i vaspitnu funkciju, jer ih sveštenik pokazuje štičenicima da vide šta su mogli da imaju, da nisu tolike pare bacili na drogiranje, i posle lečenje."

Aleksandar Čotrić,

poslanik SPO-a, ovog leta je već skoknuo do Beča, a zna i gde više ne želi da ide: "Tamo sam bio za vreme skupštinske pauze dok je trajala Univerzijada. Kupao sam se na jezeru Traunze kod Linca. Ono je kristalno čisto i

smešteno je u Alpima. Prethodnih godina sam letovao u Grčkoj, gde mi se posebno dopala salata zaziki, pravljena od pavlake, belog luka i maslinovog ulja. Jednom sam bio u Turskoj i rekao sam nikad više! U Bodrumu sam imao stomačnih problema, nije bilo prodavnica s namirnicama i brze hrane, hotel je bio ograđen bodljikavom žicom, vodu sam morao da švercujem u hotel, a plaže su bile blatnjave!"

Lidija Vukićević,

Solun, Haniote, Katerini, Kamenu Vurlu... Nisam ljubitelj plivanja, više volim da upoznam kulturu zemlje gde letujem. Idem uglavnom na udaljene plaže na kojima nema gužvi. Dodatni razlog da odem na Krk je i moj deda, koji je tokom Prvog svetskog rata tamo bio ranjen, pa je posle prebačen u Francusku na lečenje. Veliki sam ljubitelj grčke muzike, a od njihove hrane najviše volim giros i suvlaki."

Vladan Batić,

advokat i lider DHSS-a, "za sebe kaže da je svetski putnik": "Putujem gde stignem i kad stignem. U maju sam išao u Rim na utakmicu Barselona-Mančester junajted, dok sam u aprilu boravio u Indiji, u Nju Delhiju, a obišao sam i Tadž Mahal. Skoknuo sam na nekoliko dana i do Katmandua u Nepal. Prošle godine sam bio na karnevalu u Rio de Žaneiru. Obišao sam skoro sve veće gradove Maroka, a bio sam i u Bejrutu, Amanu... Najviše volim Mediteran, a naročito Portugal. Njihovo ostrvo Madeira, gde je rođen fudbaler Kristijano Ronaldo, slika je i prilika raja!" ("Kurir")

VREME

u štampanom izdanju
na ovoj stranici se nalazi reklama

ZAVRŠNO POGLAVLJE

Razdelismo medijski prostor kao sinovi lajtnanta Šmita u Zlatnom teletu kad su na konvenciji razdelili sovjetske republike i gubernije, gde će ko da vara lokalne aparatčike

Povodom teksta u prošlom broju gde sam pod malo je reći pretenzionim naslovom savetovao putnike druge klase kako da im let avionom što manje presedne dobijem između ostalih i ovo pismo: "Gospodine Živkov, kako biste pisali Ustav ili neki podzakonski akt koji može da ima stotine članova ako ste se zabrojali u prvoj deseti! Naslov je 'Deset zapovesti', u tekstu ih ima šest, i to po Vašoj nomenklaturi! Malo Vam je što kakvoća Vaših tekstova, složićete se i sami, opada, počeli ste i na meri da zakidate! 'Vreme' kupujem samo zbog Vas, zbog Dejana Anastasijevića, Duške Anastasijević, Aleksandra Anđića (fotografija), Dimitrija Boarova..." – sledi kompletan impresum; ime i adresa poznati redakciji.

Pa dobro, evo još saveta, nadam se da će ih biti četiri i da će karakter biti tačno 5454 koliko iznosi moja radna norma.

7. Izbegavajte da kad ste sablažnjeni napominjete kako se to i to događa u XXI veku (ili u bilo kom veku, uostalom)

Zamislite, tako nešto da urade majci, i to u dvadeset prvom veku!

Ovo kad čujem svaki put bih da se zakačim: "Šta pod milim bogom kanite reći tim dvadeset prvim vekom? Da je on vek nad vekovima, da čovečanstvo u dobroti neprestano napreduje i da je sad – šta?! Pre deset godina govorili ste: 'Zamislite, takva i takva stvar u drugoj polovini dvadesetog veka!' Koga je briga koji je vek! Ljudi su stalno isti, i svi koji su u grobovima mišljahu svak o svom stoleću kao o vrtoglavom vršku vremena: zar ovakve stvari da dopustimo u četrnaestom stoleću, zagrcnjavao se vaš mentalni srodnik koji siromah nije ni slutio da živi u srednjem veku gde je mračnjaštvo kao dobar dan... Dvesta godina potom ista priča: zar danas, kad je nauka izumela voštane sveće, da mučimo večitice i da raspaljujemo lomaču, sramota, šesnaesti vek, a mi tako!

8. Ne čitajte kolumne: taj će žanr uskoro biti raskrinkan i ukinut, a kolumnisti će poput nadrilekara i onih što tumače snove zaslužno u ropotarnicu istorije

Nikad u povesti Srbije nije bilo ovoliko kolumnista: pre pola veka je na petsto vesti dolazio jedan komentar, sročen po ukusu Centralnog komiteta ili u samom CK, mic po mic dovitljivi i leporeki novinari (ubrzo će im se pridružiti pripadnici drugih profesija vični peru) otrešli su se obaveze da idu u Privrednu komoru, na Poljoprivredni sajam, i uopšte na lice mesta, dobili fino svoj stubac i tu su se razgačili: kolumna! Danas nas je tušta i tma, i čudo je kako se stanovništvo listom ne podigne protiv nas – Boga vam božijeg, dokle mislite! Evo gledam deset kolumni, od toga dve moje, koje nipošto ne bih pustio da sam urednik, ili medijski magnat, što bi bilo mnogo bolje!

Međusobno se mi članovi Saveza kolumnista Jugoslavije tu i tamo javno pokarabasimo, ali mahom ne ugrožavamo drug druga:

svesni da opstajemo na pukoj navici i na praznoverju publike razdelili smo medijski prostor kao sinovi lajtnanta Šmita u *Zlatnom teletu* kad su na konvenciji razdelili sovjetske republike i gubernije, gde će ko da vara lokalne aparatčike. Juče kupim jedne novine koje neka ostanu za moje dobro anonimne i ne budi lenj sve prebrojim: sedamnaest kolumni, četrnaest saveta o dijeti i ljubavnom životu, tri vesti, nula reportaža i jedan članak. I nijedna kolumna ništa ne govori osim da iza nje stoji hranilac porodice koji je kak se veli *isposhtovao* deadline! Čitalac, odavno razočaran, prti svejedno kroz kolumnu mrmljajući: ma mora da ima nešto u ovome, pa ne bi mu gore bila slika i ne bi tako dugo mogao da obmanjuje sve ljude!

Ali neće ni to ići u nedogled: otvoriće se oči čitaocima, najrazboritiji i najčestitiji među njima staviće se na čelo pokreta protiv kolumnista, naše će praznoslovlje biti raskrinkano, ućutkano i ismevano, a mi kolumnisti bićemo srećni ako u taj mah ne budemo među živima.

9. Izbegavajte da naglas ponavljate tautologiju "takav sam kakav sam" ma koliko vam se ona često a možda i opsesivno motala po glavi

Ko od nas nije čuo a možda i lično izustio: "Vidim i sam da nije moje ponašanje na mestu, da je štaviše odvratno i nemoralno, sam se sebe gnušam i stidim, ali, šta ću, takav sam kakav sam!"

Obećavajuća samokritika zaošijala se u hvalospev sebi samome...

A da se ti, prijatelju, možda malko ipak promeniš?! Pa da ne budeš baš takav kakav si, imaš neki promil slobode, nije ti baš svaka nepodopština titanimom gravirana u DNK, uostalom tvoji preci su isto bili onakvi kakvi su bili, pa opet behu mnogo bolji od tebe.

10. Nemojte sopstvenu moć zapažanja baš uvek stavljati u prvi plan

Jednom sam mimo običaja sedeo u da kažemo bašti, u ulici 27. marta (sada verovatno nekog vladike, komandira četničkog bataljona ili kakve kneginjice, nema veze), prođe ćutke Sanda Rašković Ivić, malo zatim evo moje bivše koleginice: "Au, jesi to ti?! Ko bi rekao da će Ljuba da bude ovako debeo i ovako ćelav!" Ne beše mi milo što sam pokvario utisak i pobudio u njoj tužne misli o propadljivosti ploti, s druge strane, kakva otvorenost: drag mi je Ljuba, ali mi je istina draža.

Koleginica se istinabog vratila u svoj size, ali sam je tričavih deset godina pre toga sreo na raskrsnici kod Glavne pošte, bila se ugojila sigurno petnaest kila (a ja još ne, i imao sam kapu), kako si, kako je u "Ekonomskoj", reč ne rekoh o kilaži, a susret beše na pešačkom ostrvu gde bi najlakše bilo govoriti o onome što je čoveku pred očima.

RECESIJSKO

>> kultura >

IZDANJE

Gde je besparica, nužno je i *besfilmica*, što se ove godine nije toliko odrazilo na pad kvantiteta koliko na veliko proređivanje vanserijskih ostvarenja

M ožda ćemo već sledeće godine na Paliću gledati filmove o recesiji; ove godine, umesto filмова – koji tek nastaju, ili će nastati, ili možda i neće – gledali smo recesiju samu: na gotovo svakom koraku videlo se i osećalo da je frka s parama, a i koječime drugim. Mada, kada sam posle video koliko se famozni Motovun *istanjio*, ispada da Palić još i nije prošao tako loše... Utoliko pre što su se skoro svi odgovorni – nečast izuzecima – u rasponu od sveprisutnog šefa parade Radoslava Zelenovića pa do vrhunskog osoblja Male gostione i okolnih hotela, zaišta trudili da gosti, akteri, novinari i ostala bratija što je god moguće manje osele negativne nuspojave besparice.

A gde je besparica, nužno ide i *besfilmica*; zapravo, nije se ovogodišnji Festival evropskog filma bitno smanjio svojim gabaritom & kvantitetom, ali je generalni pad kvaliteta, ili tačnije – bitno manji broj uistinu uzbudljivih i u svakom smislu natprosečnih ostvarenja bio vidljiv “iz aviona”. Recimo, onog koji nas je zaprašio protivu komaraca tek pred kraj festivala...

U glavnom takmičarskom programu, u konkurenciji za nagrade, prikazano je dvanaest filmova, od kojih dva-tri spadaju među one koji su uistinu *iznad standarda*. To ponajpre вреди za, reklo bi se, rumunski film, ali zapravo holandsko-francusko-rumunsko-japansku koprodukciju (uopšte, sve je teže naći na film koji nije neka bizarna koprodukcija, ma koliko se sam činio nekako izrazito “nacionalnim”) *Najsrećnija devojka na svetu* Radu Judea, sasvim opravdano nagrađen Zlatnim tornjem, glavnom festivalskom nagradom. Ovaj je film ravnopravni nastavljatelj impresivne serije delicioznih filmskih senzacija koje poslednjih godina dolaze iz našeg istočnog komšiluka; pošteno se oduživši potrebi za preispitivanjem mračnog Čaušeskuovog doba, novi rumunski film okrenuo se pre svega “tranzicionoj” i kapitalističkoj sadašnjosti, a *Najsrećnija devojka* >>

SUVIŠNI LJUDI: Kadar iz filma *Sloboda na tren*

FILMOVI SA FESTIVALA: *Najsrećnija devojka na svetu*

na svetu u tom je smislu važan korak dalje, tj. dublje: filmski izvanredno promišljen i besprekorno realizovan "esej" o patologiji reklamokratije XXI veka, o tome kako Šarena Laža narativa o "sreći i uspehu" kroz bez-po-muke gomilanje potrošačkih dobara izgleda sagledana sa druge strane, tj. iznutra. Otac, majka i tinejdžerska kći iz duboke provincije dolaze u Bukurešt po fensi automobil koji je kći osvojila na nagradnoj igri; no, pre nego što ga dobije devojka mora da oduži dug sponzoru: da snimi reklamni spot za taj automobil. Snimanje se pretvara u celodnevno mučenje, jer ni reditelj ni sponzor nikako da budu zadovoljni *nivoom sreće* kojom devojka ima zračiti dok govori o automobilu i dok ispija sponzorov sok... Jude izvanredno manipuliše napornom repetitivnošću beskrajnog snimanja jednog te istog kretenkog reklamnog slogana, prenoseći tu mučninu na gledaoca, "mučeći" ga, dakle, sasvim namerno, svrhovito i tačno do one mere nakon koje bi stvar postala sama sebi svrhom. Istovremeno, u toku je porodična drama: roditelji su čvrsto naumili da privole devojku da proda kola, jer je porodici tipičnih tranzicionih luzera potreban keš za jedno *sitno ulaganje* koje će joj, nemojte ni sumnjati, doneti sigurnost i prosperitet... No, devojka ne da kola, jer prostodušno želi da iskonzumira svoje parče "potrošačkog sna"... Ko je od njih za osudu? Niko. Ko će nastradati? Svi. Film za nepropuštanje!

SUVIŠNI LJUDI: Iz "glavnog" programa nužno je obratiti pažnju i na delo kojim je festival otvoren, austrijsko-francusko-turški, a zapravo "iranski" film *Sloboda na tren*

Araš T. Riahi, iranskog emigranta koji je snimio izvanredno dojmljivu priču o emigrantima iz iranske teokratske despotije, o ljudima koji mahom ostaju – bukvalno i metaforično – na ničijoj zemlji: za mule su "izdajnici", a za Evropu birokratski i finansijski teret, "suvišni ljudi", koji bezuspešno okapaju pred kancelarijama Bogatog Sveta. Smestivši ih u polulegalni limbo savremene Turske, zemlje koja je i sama razdirana protivurečnostima svog identiteta, Riahi pravi moćan, na pravim mestima melodramatski i na još pravijim duhovit film o nesrećnim ljudima koji predobro znaju od čega beže, ali ne i kako da stignu tamo kuda su naumili, a što je manje neko mesto, a više utopija "normalnog života", onakvog kakav je dat, to jest samorazumljiv, jedino privilegovani rođenjem na Pravom Mestu.

Kad smo već kod Turske: *Bazar*, nemačko-tursko-britansko-kazahstanka (sic!) koprodukcija u režiji Bena Hopkina svojevrsno je esejiziranje na temu prevrtljivosti tržišta i trgovine, a kroz sudbinu još jednog od onih bezbrojnih sanjača Sna O Uspehu, kojima treba još samo malo keša i malo sreće pa da im Zaista Krene, ali to nekako nikako da se dogodi... "Univerzalna" tema s pravom merom lokalnog, maloazijskog kolorita. *Rusija 88* Pavela Bardina je pseudodokumentarna storija o bandi moskovskih naci-skinsa, relativno zanimljivo ali ne baš jako originalno ostvarenje, jedan od onih filmova koji više obećavaju nego što na kraju isporuče; da, on se bavi nečim i nama jako važnim, da, njegovi protagonisti jesu nalik našim *bilmezima iz komšiluka*, ali na koncu ipak nekako ostaju

nedorečeni i ne sasvim uverljivi, naročito u poređenju sa ostrvskim "klasicima žanra"... *Katalin Varga*, koji je, pih, samo trojna koprodukcija (rumunsko-britansko-mađarska), a u režiji Pitera Striklanda, Britanca zaljubljenog u male, čudne kontinentalne filmske produkcije, vizuelno je snažna (tome se u kritičara obično reče *ekspresivna*) priča smeštena u ruralne zabiti Erdelja, o surovosti patrijarhalne stigme koja stiže žrtvu, a ne počiniooca zločina (silovanja), ali i o prefinjenoj ženskoj osveti koja se služi *hladna*, mada ostaje nejasno – jer drugačije ni ne može – da li osveta ikada ima stvarnoga smisla, i da li se njome ikada išta "postiže". *Contact High* Austrijanca Mihaela Glavogera jeste, hm, komedija; *austrijska komedija* – o, zar se i to može? I gde je Bruno u svemu tome? Sasvim ozbiljno, radi se o relativno zabavnoj psiho-delirirajućoj filmskoj igri u ključu filma *pote-re*, koja se na kraju malko preforsira i utone u dramaturške nelogičnosti i rupetine, ali to kao da nikome ne zasmeta baš mnogo:

čini se da se ekipa dobro zabavljala

Mirna vremena

Bazar

snimajući ovaj galimatijas, pa se nešto od toga zakači i za gledaoca... Druga je priča sa sestrinskim i komšijskim nemačkim filmom *Mirna vremena* Neele Leane Volmar, smeštenim u one obavezno-proklete-nostalgичne šezdesete: disfunkcionalna porodica begunaca iz DDR pokušava da se etablira u Zapadnoj Nemačkoj – gde ih lokalna malograđanština tretira kao neku vrstu “Rusa sa govorom manom” – a mi sve to gledamo iz dečjeg ugla (dve devojčice kao, recimo, rezoneri, koje će prvo pokušati da sastave brak svojih roditelja, pa onda da ga rastave, pa onda)... Sve već mnogo puta viđeno, no opet, jedna od onih priča koje imaju svojstvo nepotrošivosti, ako ih se ume ispričati. Mnogo hvaljena Moskva, Belgija Kristofa van Rompeja rasi je i sočni mejnstrim film koji nema čega da se stidi: besprekorno ispričana i odigrana middle crisis love story, jedan od filmova za kakvima vapi ono nešto preostalih

FOTO SUBOTIČKE

bioskopa. Na koncu, *Sedmi krug*, mađarski film Arpada Sopsitsa, prehlavljeno, donekle zanimljivo, ali odveć pretenciozno i nedorečeno delo čija je glavna vrlina odvažno razmatranje Zla kroz protagoniste detinje dobi, ali je na koncu preopterećeno neobrazloženim ispadima mističizma i parareligijske ornamentike.

POLUNASUMIČNO SKAKUTANJE: A ostali programi? Stari problem sa ne baš suvislo opravdanim preklapanjima termina projekcija i dalje je vrlo živ i zdrav; ove se godine moglo i moralo birkati i pabirčiti između centralnog off-programa istočnog evropskog filma *Paralele i sudari*, te u isto vreme prikazivanih ciklusa novog mađarskog i novog filmskog filma pa je i vaš izveštač, uglavnom vođen intuicijom, polunasumično skakao sa cveta na cvet... Tu je finski film načisto stradao, što ću teško prežaliti, i mogu samo da se nadam da će nekome pasti na pamet da ovaj ciklus ponovi u Beogradu ili Novom Sadu. Šta bre radi ta finska ambasada, imaju li oni atašea za kulturu?!

S novim Mađarima bio sam znatno bolje sreće, jer su sva tri filma iz ciklusa koje sam dospeo da vidim bili više nego vredni pažnje: *Umirenost* Roberta Alfeldija, snimljen prema vrlo dobrom romanu Atila Bartiša (u Srbiji nepreveden, ali u Hrvatskoj nedavno objavljen kao *Spokoj*) vanserijska je studija o tome kako se društvena patologija (gulaš-komunizma) prelijeva u ličnu i porodičnu, zauvek izobličavajući njene aktere u “malom porodičnom krugu”. Mario mađioničar Tamaša Almašija u neku je ruku posvećen istoj temi prelivanja društvene u ličnu devijantnost,

no ovaj put u ranom tranzicionom miljeu, u kojem je Bogati Stranac ne samo mitski Spasilac nego i Princ na belom konju. Osim što nije, dakako. *Srećno!* Roberta Lakatoša nepretenciozan je road movie o autsajderima na kub, rumunskom Mađaru i Romu i njihovim dogodovštinama u trange-frange probijanju kroz život...

A *Paralele i sudari*? Gledajući Muziku Juraja Nvota sve vreme sam imao osećaj kako gledam još jedan češki film po onoj od Hrabala pa do Vivega usavršavanoj formuli: malo politike, malo piva, malo seksa... Osim što film, gle, uopšte nije češki nego slovački; a ipak, ono osećanje stoji i dalje. Ruski *Pomoć poludelog* Borisa Hlebnikova zainteresovao me je zarad njegovog ranijeg, sjajnog filma *Koktebel*, no ovo sam izdržao celih 35 minuta, a onda pobegao iz sale glavom bez obzira: za *Zapise iz podzemlja* ipak treba biti Dostojevski. Konačno, bugarski *Zift Javora Gardeva*, sniman dosledno u maniru film noira, opravdano je nagrađen kao najbolji film ove selekcije: neverovatno upečatljiv, moćan (da, i mućan) osvrt na davne, todorživkovljevske i još ranije godine represije i depresije, kroz sudbine otpadnika od društva, uz noarovsku priču koja sadrži sve obavezne sastojke, pre svega ljubav i izdaju... Pogledati na sve legalne i(li) ilegalne načine!

Prošle godine je tokom trajanja palićkog festivala uhapsilo Karadžića, pa sam pomislio da bi ove godine moglo skleptati Mladića. Međutim – ništa. Recesija, pusta recesija, kažem ja vama! *Abe nema vrska*, biće bolje nagodin, sigurno, možda.

×

TEOFIL PANČIĆ

Orijent ekspres je stigao

Osnova pozorišnog projekta *Orijent ekspres* potekla je od Narodnog pozorišta Turske koje je svojim partnerima iz Evropske pozorišne konvencije ponudilo da iskoriste njihov "pozorišni voz" – vagon pretvoren u potpuno tehnički opremljenu scenu – za jedan zajednički projekat. Na toj osnovi razvijen je sledeći koncept: sva pozorišta koja su prihvatila ponudu obavezala su se da naruče originalan dramski tekst koji bi bio izveden na vagonu-sceni, a čije bi teme odgovarale opštoj ideji putovanja, a konkretnije sâmoj "metafori" čuvenog *Orijent ekspresa*

VELIKI I PRAVI pozorišni *Orijent ekspres*, s vagonima (čitaj: predstavama) iz Turske, Rumunije, Srbije, Hrvatske, Slovenije i Nemačke ušao je, u prvoj polovini jula, na svoju poslednju stanicu – u Štuttgart. Doduše, ne na glavnu, kako sam pretpostavio kada sam, pre skoro godinu dana, najavio ovaj projekat ("Vreme" 924), već na sporednu i dozlabora zabačenu: u industrijskoj zoni, u štutgarskoj luci. Ali, osim problema dolaska na lokaciju, ovaj prostor je, po svesmu drugom, bio savršen: odlično montažno gledalište s predivnim pogledom na prugu i voz, reku Neker odmah iza, i ogromne lučke magacine u pozadini. Svaka predstava je počinjala na isti, zaista spektakularan i uzbudljiv način: tako što je, uz zvuk pištaljke, voz iz daljine ulazio u "stanicu", a vagon-po-

zornica se zaustavljao tačno ispred publike.

Ambijent je dopunjavao i stejdž na kome su pre, između i posle predstava nastupali bendovi koji prevashodno izvedu balkansku etno muziku (naziv jednog od njih je veoma signifikativan – *Fanfara Kalašnjikov!*). Važan deo "prostornog kompleksa" zauzimaao je i štand "Balkan gril" na kome su, u pauzama, nemačke kobasice ubedljivo gubile bitku sa "čevapčićima", halumijem i drugim gastronomskim specijalitetima iz naših krajeva. U sredini svega toga stalno je gorela velika logorska vatra koja je – pored praktične funkcije jer su večeri u Štuttgartu početkom jula bile veoma hladne – trebalo, valjda, da stvori

i asocijaciju na drevno poreklo kako beskrajnih putovanja, tako i sâmog profesionalnog teatra – čergu. Ovo okruženje bilo je, dakle, idealan kontekst za sâmu završnicu projekta *Orijent ekspres*: desetodnevni festival na kome je prikazano svih šest predstava koje sačinjavaju projekat.

U POKRETU: Šta je koncept ovog projekta? Za one koji ne pamte baš svaku reč mojih tekstova, evo kratkog podsećanja. Infrastrukturna osnova *Orijent ekspresa* potekla je od Narodnog pozorišta Turske koje je svojim partnerima iz Evropske pozorišne konvencije ponudilo da iskoriste njihov "pozorišni voz" – vagon pretvoren u potpuno tehnički opremljenu scenu –

za jedan zajednički projekat. Na toj osnovi razvijen je sledeći koncept: sva pozorišta koja su prihvatila ponudu, obavezala su se da naruče originalni dramski tekst koji bi bio izveden na vagonu-sceni, a čije bi teme odgovarale opštoj ideji putovanja, a konkretnije sâmoj "metafori" čuvenog *Orijent ekspresa*: odnos Istoka i Zapada, pitanja identiteta i drugosti, velika pokretljivost modernog sveta, izmeštanje i vraćanje kući... Prikazivanje ovog projekta, ne računajući rad na predstavama, trajalo je puna dva meseca: sredinom maja, kompozicija je krenula iz Ankare – pored vagona-pozornice, ona ima i normalne vagone u kojima je bila smeštena turska ekipa – i posle dva meseca putovanja, s desetak zaustavljanja, došla u Štuttgart (trasa, naravno, odstupa od originalne). Na svakoj stanici izvođena je domaća predstava, ona iz prethodnog grada i uvek turska, čiji su autori i izvođači sve vreme bili u pokretu.

Završno "izdanje" *Orijent ekspresa* razlikovalo se od početne zamisli po tome što su otpala dva partnera,

pozorišta iz Italije i Švajcarske, a i voz se zaustavljao (i predstave igrale) u još nekim gradovima pored onih čiji su teatri učestvovali u projektu. Poseban, iako sasvim posredan

Nemreš pobjeć od postdramskog

Od svih komada iz ovog projekta, *Sedam dana u Zagrebu* Tene Štivičić, koji je izvelo Zagrebačko kazalište mladih, ima najmanje direktne veze s temom putovanja, susreta kultura, odnosa Istoka i Zapada. Radnja ne mrda iz Zagreba, kao što se već iz naslova vidi, a u naznačenom vremenskom periodu od nedelju dana pratimo jednu malu, u lokalnom kontekstu utemeljenu priču. Doduše, u priču o mladoj ženi koja je odustala od svog prethodnog, *boemskog* života i koja sada želi da se porodi, jer ona je u poodmakloj trudnoći, na zdrav i starovremenski način, upliću se motivi koji imaju veze s prožimanjem različitih kulturnih modela u prestonici jedne države u tranziciji. Tako, na primer, njena prijateljica ne može da razume ovaj zaokret ka tradicionalnim porodičnim vrednostima i nastavlja život samostalne žene, pokušavajući da svoju veliku usamljenost ukine jednom *par excellence* zapadnom tekovinom: usvajanjem napuštenog kućeta.

Klasična, konverzaciona struktura komada bila je pokriće mladoj reditelji ki Tijani Zinajić za statičan mizanscen: svi glumci su sve vreme na pozornici (čitaj: u vagonu) i sede na jednoj od nekoliko neobavezno razbacanih stolica, obavljajući neku standardnu radnju dok nemaju svoju scenu. Taj *mizanscen stolica* priziva već neku dužu i ozbiljniju studiju, toliko se duboko zapatio u regionalnoj *pozorišnoj poetici*: problem s njima je što retko kad ostvaruje metaforički smisao (to se, recimo, desilo u *Proslavi Ateljea 212*), a mnogo češće se, kao u zagrebačkoj predstavi, svodi na potpuno samodovoljno formalno rešenje. Ako je pak njegova funkcija u predstavi *Sedam dana u Zagrebu* bila samo to da doprinese opštoj scenskoj decenosti, onda je taj (neambiciozni) zadatak i postignut. Doduše, mnogo značajniji doprinos ovom stilu od *vizuelnog pakovanja*, dali su glumci koji su gradili svedenu i realističku igru nalik onoj iz hrvatskih sapunica.

Ova asocijacija mogla bi, sa glumačke igre, da se proširi na celokupan efekat koji pravi predstava *Sedam dana u Zagrebu*, uz napomenu da ovo nije ironičan komentar. Reč je, naime, o duhovito, ležernoj predstavi o savremenim životnim temama, s naglaskom na onim ženskim (emancipacija, usamljenost, različiti koncepti materinstva...), čija je najveća vrednost to što ne pretenduje na nešto više od onoga što jeste. Susret Istoka i Zapada u tekstu *Kao da* Branka Dimitrijevića, koji je predstavljao Srbiju u *Orijent ekspresu*, ne funkcioniše samo na geografskoj, već i na istorijskoj ravni; u komadu, naime, ima ironično-nostalginih prisećanja na prve prodore zapada u zemlje bivšeg istočnog bloka, i to u vidu farmerki iz Trsta. Ovaj kulturni odevni predmet ima bitnu ulogu, jer je on, tačnije njegov uticaj na istočni blok, tema referata glavne junakinje Lene na naučnom skupu oko koga se, inače, vrti cela radnja. U pitanju su dva naučna skupa, oba se dešavaju danas, na kojima se sreću, razilaze i ponovo pronalaze dvoje mladih istraživača Lena i Srđan, on s Istoka a ona sa Zapada. Ova okvirna dramska situacija – zbližavanja i razilaženja na međunarodnim skupovi-

ma – odgovara glavnoj temi "Orijent ekspresa": putovanja i kulturni ukrštaji. Posebna draž su usputni motivi, ili samo dijaloški lajtmotivi, putem kojih se duhovito varira odnos dva kulturna prostora i dva istorijska doba, s ironičnim akcentom na aktuelnim, pomodnim mantrama: monitoring, radionice, evaluacija, "ikspektid rizalts", globalizacija, tranzicija i – *postdramski teatar*. Ubačena tamo gde joj, očito, mesto nije, ironična opaska na račun postdramskog jasno određuje autorov stav i prema pozorišnoj modi. Bilo be, međutim, ishitreno da se iz ovog izvlači zaključak da komad *Kao da* ima klasičnu dramsku strukturu. Već u uvodnim napomenama autor otvara polje za rediteljsku i glumačku nadogradnju, čak i ubacivanje improvizovanih tekstova, predviđa direktno obraćanje publici i podelu u kojoj bi četvoro glumaca igralo više uloga, te jednu opštu *transparentnost* (da ubacim još jednu mantru koja se izmigoljila Dimitrijeviću) – razotkrivanje pozorišne iluzije u duhu brehtovskog pozorišta. Cinik bi rekao, parafrazirajući naslov jednog drugog komada Tene Štivičić – *nemreš pobjeć od postdramskog*.

Reditelj Predrag Štrbac je izdašno upotrebio otvorenost komada, mada se ovom izrazu može mirne duše dodati i prefiks *zlo*; u predstavi Srpskog narodnog pozorišta iz Novog Sada nije ostalo, naime, skoro ništa od teksta – sinopsis priče i nekoliko dijaloga. Umesto toga ubačeni su neki izmišljeni jezik

i krajnje ilustrativna pantomima koja ni iz daleka ne doseže punoću i autonomnost jezika fizičkog teatra. I glavna dramska situacija je izmenjena i to s lošim rezultatom: dodata je dozlaboga dugačka, dosadna i ilustrativna pantomima o odrastanju Dečaka (Srđan) i Devojčice (Lena), s akcentom na osujećujućem uticaju porodice i škole, a središnja priča o njihovim "sudbinskim" razmimoilaženjima srozana na problem jednog neuspelog pokušaja seksa u pijanom stanju.

Iz piščevih scenskih napomena koje, doduše, nisu uvek bile dorečene, reditelj je razvio pregledan i znakovit jezik. Marija Medenica i Nebojša Savić tumače samo Lenu i Srđana, a Tijana Maksimović i Milan Kovačević sve ostale likove, a ta razlika je bila podvučena neutralnim crnim kostimima potonje dvoje i teatralizacijom u njihovoj igri, nasuprot realističnijim kostimima i nešto uzdržanijoj glumi prvog para. Likovnom efektu doprinela je i scenografija Vesne Štrbac, a koja je imala i metaforičko značenje: rešetke drvenog kontejnera

(u celom projektu ovo je bio dekor najbolje prilagođen prostoru vagona) su označavale nekakav "kavez sudbine" za glavne junake, a iz koga su samo animatori njihove sudbine, ljudi u crnom, mogli da izlaze. Međutim, kao što se iz ove analize već naslućuje, naliče te jasnoće i znakovitosti scenskog jezika je ilustrativnost, pa i banalnost. Celokupna problematika koju nudi piščev zanimljiv tekstualni materijal – jer ovo nije završeno delo – redukovana je na pitanje *zlog društva* (porodica, škola, kolege...) koje manipuliše mladima i zaljubljenima. Pored simplifikacije i ukidanja dramskog čvora – šta je problem ovo dvoje osim što im je propala jedna kres-šema? – problem se nalazi i u tom znakovitom scenskom jeziku, jer nema dovoljne stilske razlike u glumi dva para... Na kraju se, tako, zaokružuje utisak o radikalnom, ali neuspješnom rediteljskom teatru.

I. MEDENICA

SRPSKI PREDSTAVNIK: *Kao da*

HRVATSKI PREDSTAVNIK: *Sedam dana u Zagrebu*

doprinos celoj zamisli o kulturološkim suočavanjima pružila je pikantna (nezvanična) informacija da su Švajcarci odustali zbog – finansijskih problema! Dakle, Turci, Rumuni,

Srbi i Hrvati – Slovenci i Nemci se računaju u bogate – uspeali su finansijski da iznesu ovu zamisao, ali ne i Švajcarci. Učesnici projekta su, na kraju, bili: Tursko narodno pozorište,

Nacionalni teatar "Marijan Soresku" iz Krajove, Srpsko narodno pozorište iz Novog Sada, Zagrebačko kazalište mladih iz Zagreba, Slovensko narodno gledališče iz

Nove Gorice i glavni nosilac, Državno pozorište iz Štutgarta.

DOMETI: Toliko o istorijatu i konceptu *Orijent ekspresa*: sad treba pogledati i šta su njegovi rezultati. Tu se, nažalost, nameće utisak da je sama zamisao – kako njen ideološki tako i ovaj scensko-organizacioni aspekt (putovanje od dva meseca i igranje u samom vozu) – više obećavala od onoga što se dobilo, od umetničkog dometa pojedinačnih predstava. Ovde moram da se ogradim, naglašavajući da slovenačku predstavu nisam gledao, a da sam imao problema u razumevanju nekih drugih – *lost in translation*. Međutim, prikaz srpske i hrvatske predstave (vidi zaseban tekst) može da posluži kao objašnjenje za ta, u dobroj meri, izneverena očekivanja.

Za razliku od estetskih, kulturni i čisto profesionalni efekti *Orijent ekspresa* su nesporni. Što se tiče profesionalnih, treba izdvojiti uspešno savladan izazov organizacije i produkcije jednog ovako velikog i složenog međunarodnog projekta, kao i činjenicu da su i tehnička ekipa, i organizatori i umetnici iz ovih šest pozorišta imali priliku da se porede, razmenjuju iskustva, uče. Onaj drugi, kulturološki efekat, tiče se prevashodno odnosa s publikom; u tom pogledu posebno je bila značajno izvođenje turske predstave, koju je pratila krajnje izmešana nemačko-turska publika. Poznato je da lokalne zajednice “radnika na privremenom radu” slabo prate kulturnu ponudu zapadnih sredina u kojima žive, tako da je ova mešavina bila sama po sebi uzbudljiv događaj. Ipak, još je značajniji utisak da je ovo zajedničko teatarsko iskustvo doprinelo zbližavanju dve zajednice: Turci nisu krili ponos zato što je njihova kultura prikazana Nemcima, i to ne folklor već *visoka umetnost* (*Ex-press* je bila, *by the way*, jedna i od estetski najzanimljivijih predstava), dok je nemačka građanska publika imala priliku da razbije (eventualne) predrasude prema kulturi svojih sugrađana, koju obično izjednačava s folk muzikom i turskom varijantom brze hrane.

Na samom kraju, još jedan kulturološki efekat ovog festivala: srpskim glumcima je bilo značajno iskustvo to što je njihova predstava naišla na izuzetno dobar prijem kod nemačke publike... To iskustvo je, ne sumnjam, u potpunosti odnelo prevagu u odnosu na nesreću da ih je u Štutgartu gledao, jer kobnim sticajem okolnosti leta provodi u šumama pored ovog grada, i kritičarski zlojeb iz domovine.

Lepota slučajnosti

Mers Kanningam je bio predstavnik radikalne njujorške avangarde više od pola veka, bio je koreograf i igrač kome su pripisani revolucionarni zaokreti u umetnosti

INOATOR, ISTRAŽIVAČ I veliki američki koreograf i igrač Mers Kanningam umro je u nedelju 26. jula, u svojoj 91. godini. No, Kanningam nije bio običan istraživač, ni običan reformator, niti se on može svrstati u bilo kakve okvire već poznate, konvencionalne. On je, tačnije rečeno, bio umetnik koji je odbacio sve ustoličene forme igre, i baletski ekspresionizam, i ideologiju, prvo razbio pa iznova evoluirao igračku tehniku, kompoziciju, scenski prostor, a u samu bit umetničkog dela uveo nekakav obrnut, iščašen sistem – “čistu slučajnost”.

RADIKALNI REZ: Mers Kanningam je rođen u državi Vašington 1919, a sa 20 godina preselio se u Njujork da bi se priključio igračkoj trupi Marte Grejem, koja ga je pozvala da joj se pridruži i koja je za njega kreirala mnoge glavne uloge. Tu se upoznao s kompozitorom Džonom Kejdzom koji je bio njegov životni partner sve do svoje smrti 1992, a još od početka osnivanja Kanningamove plesne trupe 1953. godine postao njen muzički direktor. Njihova trajna i kreativna saradnja označila je radikalni prekid i sa klasičnim i sa modernim obrascima igre i kompozicije, koji su međutim u njihovoj verziji iznova spojeni na potpuno nepredvidiv način, nezavisno jedan od drugog. Kejdz je to objasnio: “Mers se bavi svojim poslom, ja se bavim svojim, i da bi vama publici bilo jednostavnije sve to izvodimo u isto vreme.” U igračkom smislu, razbijeni pokret i koreografske fraze Kanningam je povezao sasvim neuobičajeno što je dovelo do eksperimentalne i nove kompozicije u kojoj se može očekivati sve, tačnije, kao da bilo šta može doći posle bilo čega drugog. Upravo ta zacementirana neočekivana izvođenja koreografskih kompozicija jesu Kanningamova velika inovacija u svetu igre, i njegov zaštitni znak. Ekspresivnost i dramski koncept Kanningam je takođe odbacio, jer, kako je rekao, “to je slučaj za psihanalizu a ne za domen umetničke igre”.

Namesto toga, stvorio je geometrijski čistu i preciznu formu, čist pokret, oslobođen od emocija i od bilo kakvih relacija među igračima, geometrijski postmodernizam. “Uvek sam razmišljao o tome da ne postoji razlog zašto prostor ne bi bio svuda oko nas i zašto ne bismo zauzimali bilo koje mesto u njemu bez ikakve neophodne relacije u odnosu na neko drugo telo. I onda sam sasvim slučajno pročitao kako je Ajnštajn rekao da ne postoji čvrsta tačka, čvrst oslonac u prostoru...” U skladu s tim, Kanningamova plesna ideologija nije podrazumevala čak ni to da muzika i scenografija postoje da bi podržale igru ili da bi ostavile utisak kakve integralne celine, ne, ona je težila, tačnije insistirala na tome da budu razdvojene celine. Sve je apsolutno slobodno u toku stvaranja, i muzika, i scena, i pokret, sve postoji zbog sebe, živi potpuno nezavisno od drugoga, a u jednom trenutku svi će se “po principu slučajnosti” okupiti u umetničkom delu na sceni. Slučajnost je tako postala ključni element u stvaralaštvu ovog koreografa, a “kockanje” kao njen sastavni deo sasvim normalno i uobičajeno.

BACANJE KOCKE: O tome kako Kanningam primenjuje princip slučaja na sceni uveliko se pričalo i pisalo povodom premijernog izvođenja predstave *Split sides* (*Razdvojene strane*), pre šest godina, na proslavi 50 godina njegovog umetničkog stvaralaštva. Dakle, u radu tada 84-godišnjeg koreografa sastaju se rok grupe Radiohead, Sigur Ros i – “čista slučajnost”. Bacanjem kocke (novčića “pismo-glava” ili “jamb” kockice), kao što se događalo i uvek do tada, odlučeno je o nekoliko ključnih elemenata predstave: šta će se igrati, kada, redosled scenografija, kostima, svetla, i na kraju, redosled grupa. Postojale su 32 moguće kombinacije. Kockom je odlučeno na primer da će prvi na scenu izaći Radiohead. Inače, pošto je prethodno preslušao brdo albuma

Mers Kanningam
(1919-2009)

Radiohead i Sigur Ros, Kanningam je odlučio da ove bendove uključi u svoj projekat, očekujući da će raditi samo s jednim od njih. Međutim, kada su (istog dana, opet slučajnost!) obe grupe pristale da učestvuju, odlučio je da ih uzme kao par. I jedina instrukcija koju im je dao bila je da komponuju 20 minuta muzike. Međusobno nisu smeli da razgovaraju o tome šta rade, niti da razmatraju šta će činiti igrači koje će, naravno, pripremiti Kanningam. Uostalom, prvi put kada će muzičari videti igrače biće na probi u kostimima, veče pred premijeru. Svaki pokušaj muzičara, možda i nesvesno, da na sceni prate kretanje igrača mogao je samo delovati komično, mada je takav pokušaj najpre doživljavao kao sabotaža Kanningamove namere da svi delovi predstave ostanu nezavisni. Na kraju svega, genijalna "ludistička" igrarija vremenog koreografa ostala je u sećanju mnogih kao izuzetno snažno i retko iskustvo, a princip slučajnosti na sceni, indeterminisanosti i obrnutosti, zapravo je "oblik oslobođanja

moje imaginacije od njenih vlastitih klišeja", objašnjavao je Kanningam. Sve je u slučajnosti, igri na sreću, zaključivao je legendarni umetnički par Kanningam – Kejdž, osim kada bi im u restoranu predložili da i jelo izaberu bacanjem kockice – ooo, hrana je isuviše važna stvar da bi o njoj odlučivala sreća, govorili su uglas.

DADA I ZEN: U kompaniji Mersa Kanningama još od samog početka radili su i budućni najveći umetnici plesa, muzike, slikarstva – Pol Tejlor, Dejvid Tjudor, Endi Vorhol... Za njegove koreografije najčešće je važio opis da imaju mnogo zajedničkog s dadaizmom, kao na primer kolažnu strukturu, ili sa zenbudizmom. Vođen budističkom mišlju – gde god da si, tu je centar, kao što važi i za svakog drugog, Kanningam je multiplirao centar pozornice izlažući je pogledima sa sve četiri strane. Postavljajući tako gledaoca na mesto višestrukog posmatrača, njegovi radovi postali su naročito impresivni, možda i najoriginalniji u XX veku. Njegovi igrači možda nisu klasični, ali su morali i te kako

biti utrenirani kako bi odgovorili svim njegovim zahtevima. Najzad, i sam je aktivno igrao u kompaniji sve do svojih sedamdesetih godina. Igra koju je on kreirao, iako nepredvidiva, više "organska", kao preuzeta iz prirode, ipak nije bila bez forme. Naprotiv, u njoj čak nema ni improvizacije: igrači savršeno precizno znaju šta treba da rade pre nego što izađu na scenu.

Tako je vremenom nastalo oko 200 Kanningamovih koreografija za koje je dobio najprestižnije svetske nagrade, od "Gugenhajmove" pa sve do Francuske legije časti, nagrade "Lorens Olivije" u Londonu ili američke Nacionalne medalje za umetnost koja se ceremonijalno dodeljuje u Beloj kući. Međutim, njegova inventivnost i interesovanja nisu ostajala samo na uskom prostoru scene i igre. Još od sedamdesetih počeo je da se bavi videom i filmom kao medijumima za igru, da bi devedesetih prešao na još novije scenske prostore koji prevazilaze limite klasične scene, na kompjuterske programe. Nezaustavljiv u istraživanju do poslednjih trenutaka, čak ni fizička iznemoglost ni godine nisu ga sprečili da pronalazi nove pokrete i kombinacije za koje bi se pomislilo da su nemogući. Govorio je kako u koreografiji uvek ima nešto novo da se uradi "samo ako su oči i uši otvorene i ako postoji duh koji čuje, vidi i zamišlja". Iako već u staračkim kolicima, u aprilu ove godine na svoj 90. rođendan, u Njujorku je imao premijeru novog komada *Nearly Ninety*, koji je postavio prema muzici Džona Pola Džonsa iz *Led Zeppelina*, *Sonic Youth* i japanskog kompozitora Takehiša Košugija. Kritičarka "Njujork tajmsa" tada ga je nazvala ne samo najvećim živim koreografom nego i najvećim živim umetnikom još od smrti Semjuela Beketa, od pre 20 godina, a njegovu plesnu imaginaciju zadivljeno ocenila kao najbogatiju do sada.

×

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Moj savršeni život

Može li se crtati strip, na primer, o svakodnevnoj patologiji ljudskih odnosa? Linda Beri naravno može, i to je pokazala do stepena genijalnosti

VEOMA INTELIGENTNA OSOBA, devojka moga dobrog prijatelja, koja zna, razume, ne nužno, i voli "depresivna" remek-dela Petera van Stratena (holandski genije na razmeđu između karikature i stripa, za koga sam obećao sebi da ću mu jednom posvetiti poseban esej pošto to više nego zaslužuje), opisala je svet Linde Beri (Lynda Barry) kao "girls stuff". Nije htela da kaže ništa posebno loše, izuzev što je onome što je videla, tek bacivši pogled na jednu od malih knjiga Linde Beri u horizontalnom formatu, pridala unapred manju težinu. Nisam joj to zamerio. Ipak, zbunjuje me da prilog "muški" ili, pak, "ženski" može da posluži makar kao preruseno sredstvo (dis)kvalifikacije. Koliko god me nervirali macho tipovi, pogotovo oni koji, gle ironije, pokazuju znatan izostanak poznavanja žena i boje se bilo kakve *suptilnosti*, budalasto verujući da je to ženska osobina, isto važi u suprotnom smeru, kada je reč o ženskom nepoznavanju psihološke unutrašnjosti muškarca. Šta ima superiorno ili inferiorno u tome da je neko muškarac ili žena? Plain and simple? Ne baš. Da, zaista nema ničega superiornog. O onoj drugoj, nemoćnoj strani, nelagodnosti življenja u našim tesnim kožama i ulogama, kakve god one bile, majstorski nam pripoveda Linda Beri.

MALE DNEVNE OBMANE: Rođena je 2. januara 1956. Odgajena je sa svoja dva mlađa brata u radničkoj i rasno pomešanoj četvrti Sijetla. Iako ridokosa, potiče iz rasno mešane porodice s filipinskim korenima. Kada je Linda još kao dvanaestogodišnjakinja ugledala magazin ZAP i u njemu Roberta Kramba, to joj je sudbinski pomoglo da shvati da se strip može raditi o bilo čemu, da su granice samo naše mentalne, a ne u nekakvoj okamenjenoj istoriji medija. Može li se crtati strip, na primer, o svakodnevnoj patologiji ljudskih odnosa? Linda Beri naravno da može, i to je pokazala do stepena genijalnosti. Ono što je videla u ZAP-u za nju je bilo bliže životu od bilo kog romana, filma ili drugog stripa koji je imala priliku da vidi. Beskrajno ju je uzbudilo i ponukalo da stvara.

Linda Beri

Počela je da objavljuje svoje "male horizontalne knjige stripova" samim krajem sedamdesetih. Ove knjižice postale su njen amblem, ikonografski znak. Njeno ime postalo je slavno u osamdesetim, u vreme stripske renesanse, ekspanzije i redefinisiranja mogućnosti stripovnog izraza, kojima je sama bitno doprinela. U to vreme objavljivala je nedeljno stripove u više od pedeset publikacija, uglavnom novina i magazina alternativnije orijentacije u većim gradovima Amerike.

Isprva su njeni stripovi u grafičkom smislu bili prilična alternativa, pomalo nalik onome što se moglo ili može videti kod Helene Klakočar, Magde Dulčić ili Dunje Janković, mada ipak narativnije. No, vrlo brzo, nakon dve-tri knjige stripova (dve od tih početnih koje sam imao prilike da čitam su *Girls and Boys* i *Big Ideas*), ona stabilizuje svoj likovni izraz, što 1986. postaje jasno definisano u *Everything in the World* (*Sve na svetu*). Umesto uglaste, ponekad gotovo apstraktne figuracije, Berin crtež zadobija "dežmekasto" okruglastu stilizaciju, primeren njenom načinu pripovedanja. Neobičnost i čudesnost prestaju da budu akcent na grafičkom

izrazu i postaju akcent na portretisanju uzajamne komunikacije, a zatim sve više portret ličnosti.

Stripovi Linde Beri odmah postaju prepoznatljivi po satiričnom prikazu muško-ženskih odnosa, socijalnih tema koje su u podtekstu, ali zbog toga ne gube ništa na preciznosti, i pre svega – humornosti kojoj je polazna tačka samoironija. Dakle, reč je o znatno drugačijoj poetičkoj poziciji od, recimo, novokvadratovske. Umesto radikalizma kritike, dobijamo samorazarajuće uvide u sopstvenost, punu nezgrapnosti i ograničenja. Od tada ćemo imati dovoljno prilike da se nagledamo glupkastih faca, nebulozno zablješnih u svoje probleme, zaglavljenih između dijaloga i monologa tokom konverzacije sa svojim potencijalnim, po svaku cenu željenim partnerom.

Ovaj period karakteriše drhtava linija, u to vreme još izvedena perom, koja sjajno odražava nebulozni košmar i ambivalenciju, koja zateže luk nemogućnosti u komunikaciji, obostrane neiskrenosti i potpuno nerealnih očekivanja od te iste komunikacije. Kasnije će Beri potpuno preći na upotrebu četkice. *Everything in the World* je tranziciona knjiga stripa gde je primenivala obe tehnike.

Linda Beri hvata niskosti i niske startove naših malih, svakodnevni obmana i samo-obmana. Svet nadobudnih pretenzija koje su neubedljive za baš svakoga, sem onoga koji ih izgovara. Međutim, da li junakinja sama zaista u njih veruje? Ne sasvim. U tome se i krije ponor naših očajničkih pokušaja da od drugih i sebe sakrijemo vidljivo. I pored sve humornosti i (auto)parodičnosti, ono što dobijamo su, koliko urnebesnost toliko i uznemiravajući uvidi u ljudsku prirodu.

Jedna od Berinih situacionih bravura je prikazivanje kojekakvih oblika emocionalne zavisnosti. Kako, u očajničkom traganju za prihvaćenošću, skrojiti svoju ličnost da bi se "njemu" (šta god on bio, makar tek vreća humanog materijala krajnje sumnjive vrednosti) dopala, da bi ostao uz tebe, makar te to ne činilo zaista srećnom. Linda o ovome dalje autoparodično filozofira – odreći se

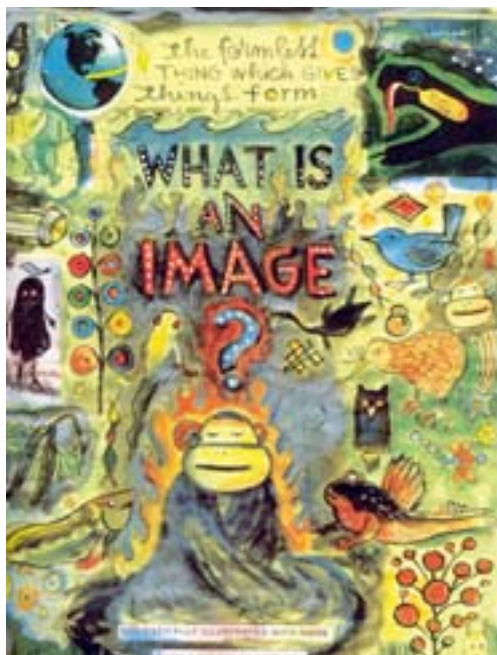
SVET LINDE BERI: *Maj savršeni život*

RANA FAZA: *Girls and Boys* iz 1981.

ABECEDA STRAHA: *Odveslaj dalje od demona*

MEDITACIJA: Prizor iz knjige *Šta je to*

“svoje” ličnosti sasvim je mala cena za “živeti zajedno”, što je samo drugo lice straha od samoće. Strahovi da ćemo izgubiti nešto što nikada nismo imali. Ne samo strahovi, to su čitavi dijagrami naših strahova. Linda Beri je ove dijagrame uvela u svoje stripove još osamdesetih, dakle znatno pre čuvenih dijagrama nesreće i usamljenosti Krisa Vera. Berijeva nije psiholog. Ona je nešto mnogo prodornije, umetnica koja svojim delom secira dušu. I tu su, naravno, mnogo veće šanse od čisto diskurzivnog ili akademski stereotipnog ulaženja u nijansu nečijeg bića, u kakvoću nečijeg straha, u unutrašnje stanje nečije nesprenosti.

PRIČE O DETINJSTVU: Kao sledeći korak u pripovedačkoj evoluciji stripova Linde Beri dolaze priče o detinjstvu, priče o odrastanju. Naravno, opet u njenom specifičnom autoironijskom kodu. Ta grupa stripova, koji će obeležiti ponajduži deo njene karijere, su, koliko poetične toliko groteskne pripovesti. Mistifikacija i demistifikacija detinjstva su dva pola naših sećanja kako smo rasli. Šta je bolje, a šta gore od to dvoje? U mračnijem sloju svojih stripova, Linda Beri dočarava tu post detinjstva u interakciji s tupošću sveta odraslih u svom najgrotesknijem obliku, pošto odrasle doživljavamo u punoj grotesknosti upravo dok odrastamo. Kasnije to zaboravimo ili se bar pravimo da smo zaboravili. Agonija odrastanja je agonija *postajanja*. Ko prolazi kroz taj proces, a prolazimo ga svi, oseti se bar ponekad kao žrtva odrastanja ili, pak, starenja, što su dva gotovo istovetna procesa.

Pored stripova, Beri je 1988. objavila roman *The Good Times Are Killing Me* (*Dobra vremena me ubijaju*). Kako u stripovima tako i u romanu, jezik Linde Beri teži konverzacijom. To je jezik spontanosti. Linda pažljivo osluškuje ritam tuđih razgovora, pogotovo načina kako razgovaraju deca, da bi to na gotovo magičan način ugradila u svoje stripove. Što se tiče dužine pripovedačke forme, kretala se, vrlo sporo, od sasvim kratkog izraza koji ona naziva kolumnističkim (po vlastitom objašnjenju, tu “rastavite stvari i onda objasnite kako funkcionišu”), preko kratke fikcije, ka grafičkom romanu. Ipak, nešto je konstanta kod Linde Beri. U sebi objedinjuje dva talenta, crtački i književni.

Berin humor je duboko autoparodičan. Njegova magija krije se u očiglednoj nesprenosti piruete koju izvodi. Nezaustavljivost nebuloznog optimizma koji se spopliće o sopstvene noge. Ipak, naglašavanje >>

autobiografskih referenci u njenom delu može da zavara, ono je često više retoričkog (stilskog) tipa nego što je zaista bazirano na autobiografiji. Po sopstvenom kazivanju, tek jedna četvrtina onoga što stvara je rezultat vlastitog iskustva. Ostatak su varijacije mogućih situacija koje ona nije doživela, ali njeni junaci jesu. Ne kažem junakinje, mada je većina njenih protagonista ženskog pola. Izuzetak je jedno od najtamnijih njenih dela, *The Freddie Stories* (*Fredijeve priče*, 1999). Reč je o bratu njene inače stalne junakinje, Marlis. Oni koji su se emotivno oslanjali na vedriju stranu Barinog humora, bili su ili razočarani ili duboko uzdrmani tragičnim grafičkim romanom o bolno neadekvatnom odrastanju dečaka koji je ignorisan, prezren, maltretiran od svoje okoline, počevši od potpunog odbijanja od strane vlastite majke. Njegov put kroz ludilo i natrag bio je pretežak zalogaj za deo njene čitalačke publike.

OTVORENOST DETETA: Linda Beri je iskusila uspone i padove u svojoj karijeri. Sa sedamdeset novina, što je bio pik njene karijere u osamdesetim, u devedesetim je pala na sedam. Da bi preživela, počela je da prodaje svoje originale na eBayu. Ponovni uzlet je

sporo kretao. Godine 2000. je objavljena velika kolekcija njenih stripova *The Greatest of Marlys*, a 2002. *One Hundred Demons*, po prvi put strip koji je kolorisala. Pravi povratak desio se tek 2008. godine kada ju je Drawn and Quarterly pozvao da objavi novu knjigu stripa. Rezultat je remek-delo *What It Is*. Knjiga stripa *Šta je to* je meditacija o stvaralaštvu, nešto od najboljeg što je izrečeno o kreativnom procesu.

Beri u *What It Is* postavlja metafizička pitanja bez imalo filozofske terminologije. Štaviše, ona tvrdi da je kreativni princip koji je sledila čitavog života da za svako novo iskustvo koje doživljava, mora prvo da se vrati na nivo dvanaestogodišnjakinje u sebi, da tamo zadobije emotivnu autentičnost i sa njom se vrati u sadašnjost. I to važi za njeno iskustvo sa ljudima, emocijama, mislima, idejama, knjigama... Lindin autentični trenutak šćućurio se u njoj dvanaestogodišnjakinji, koje se odrasla Linda više nego dobro seća, i koju mora da priziva u pomoć da bi se nosila sa sadašnjošću. *What It Is* je vrsta meditacije, smirenog putovanja, strpljivog lutanja do središta stvari. Beri putuje jednostavnošću i naivnošću do dubokih uvida u kreativni proces i sebe.

Pored stripske prakse, Beri je dugogodišnji pedagog sa svojim kursovima kreativnog crtanja. Njena intuitivnost odnosa prema istoriji stripa (u međuvremenu je priredila izbor stripova drugih savremenih stripskih autora) očarava svojom namernom "nekompetentnošću". Kada ju je Tom Pauers 1989. godine u intervjuu za "The Comics Journal" (br. 132, sa njenom naslovnom stranom) upitao za nekog autora stripa (reč je bila o Dejvu Bergu iz magazina MAD), ona je odgovorila da sve što o njemu zna jeste da sjajno crta zube, da je opsednuta njegovim prikazivanjem zuba, da bi samoironično dodala da se među "diskurzivnim znalcima" stripa oseća kao siromašni rođak sa sela koji je došao u posetu velikom gradu. "Ljudi pretpostavljaju samo zato što crtam stripove da nešto znam o njima." Linda je jako svesna realne mogućnosti onoga što većina crtača stripova nije – bilo svog nedovoljnog poznavanja ukupne prirode stripskog medija, bilo neznanja o (ponekad perverzno) preobilnim detaljima istorije stripa, što naravno nije isto. Prema prvom Linda Beri pokazuje otvorenost "deteta", a drugo prepušta fanatičnijim stripskim "akademicima".

ZORAN ĐUKANOVIĆ

1305 ИЗДАЊА НА ПОПУСТУ ДО 40%

Београд — Облићев венац 5, 011 2630763; 2638405; Косовска 45, 011 3227088; Вукасовићева 50, 011 3594835

Нови Сад — Сремска 7, 021 6624433

Ниш — Трг краља Александра 3, 018 511428

Косовска Митровица — Владе Ђетковића 1, 028 425111

Интернет продаја — www.zavod.co.rs, e-mail: prodaja@zavod.co.rs

**ЗАВОД ЗА
УЧБЕНИКЕ**
Кућа знања

LETNJA ŠEMA

> Summertime Festival 2009,
> Sava centar, Beograd

Poređenjem najvećih muzičkih festivala ovog (ili bilo kog) leta u Evropi jasna je neopravdanost pompe/govorancije – pred inače odličan koncert Šinejd O'Konor, ("Vreme" 966, 9. VII o.g.) – kojom je formalno započeo aktuelni *Summertime...* Jer, nije reč se samo o veličini/dužini, da 'prostitute, nego i o gustini i još ponečem. Da li festival čine bilo kojih npr. pet koncerata sabranih/razbacanih tokom tri nedelje, bez kompleta ulaznica (s popustom), ili je "festival" tek način da se na ime društveno-kulturnog značaja dospe do nekih fondova i budžeta, u trci sa sve jačim suparnicima/muzičkim programima kao što je BELEF itd.? Naravno, nema ničeg lošeg u letnjem, opuštajućem programu s par večeri dobre zabave, i tim pre ne bi trebalo da je kvari pretencioznost.

Summertime (tada ...Jazz, Blues & World Music) festival (dalje: SF) efektno je započeo Sava centar (dalje: SC) 1991. godine. Iskidan opštom nesrećom, ovaj festival je ipak preživeo, da bi u ovoj deceniji postao redovan, privlačan i... bez domaćih učesnika. Takođe, odrekao se bilo kojih stilskih određenja i pouzdao se u ono što sa sezonskih fešti po Evropi može brzo da dobije. Ta su gostovanja zapravo i najsvetliji trenuci novijih izdanja SF-a: još jednom Pet Metini, premijerno Dajen Rivs, ponovo Čik Koria & Geri Barton, solo Markus Miler, opet/obnovljeni Return To Forever/RTF... *Summertime festival* je 2009. sarađivao i s drugim organizatorima/promoterima (HMK Music, Avalon...), i posle žilavo opstajuće Šinejd briljirao trećim u sedam godina ovdašnjim gostovanjem Dejvida Birna ("Vreme" 597, 13. VI 2002, i 705, 8. VII 2004).

Uvek nov ili bar svež, redovno izvrstan, Dejvid Birn je svojim art-fankom uglavnom držao na (nemirnim) nogama ponovo krcatu dvoranu

(ulaznice 2300-2900 din.). Krenuo je dugim i duhovitim monologom, pridružio mu se standardni sastav sa troje razigranih pratećih pevača i troje još razigranijih plesača; svi (pa i crnci) u belom, u odličnim naoko jednostavnim koreografijama uz preciznu i robustnu svirku dostojnu Dejvidovih nekadašnjih Talking Headsa. Iako aktuelna turneja već i nazivom (*Songs Of David Byrne And Brian Eno*) promovise dugoočekivani zajednički album s povuč-

Džordž Benson

nim magom Brajanom Inom – odličan *Everything That Happens Will Happen Today* (2008, Todomundo/Opal) – koncertni repertoar je pre *Moj život u Talking Heads/bez B. Inoa* nego *My Life In The Bush Of Ghosts*.

Dakle, na opšte zadovoljstvo prastali su hitovi i standardi Talking Headsa, od onih s naslovima od jedne reči do kuća u pokretu, u plamenu... jednom u životu, tokom rata; ali i novi biseri pevne mudrosti, *Strange Overtones*, *One Fine Day*, *Life Is Long*, *My Big Nurse*. Žestok sat i po, dva bisa (Al Grinova *Take Me To The River*, pa *Road To Nowhere*) i ovacije koje može smiriti samo konačna pesma, akustična i gotovo gospel *Everything That Happens*. Ni tri cele decenije otkad je ovde gostovao s Talking Heads, i dalje u odličnoj stvaralačkoj i izvođačkoj formi, s minimalističkim konceptom i besprekornim zanatom, sedi Dejvid Birn ostaje u svetlu i aktuelnom knjigom *Biciklistički dnevnik* (Geopoetika).

Ostatak SF-a 2009. je taljigao za ovim. Francuski Le Freylekh Trio sa

svojim šareno-uticajnim klecmerom (jednom od vrsta jevrejske muzike) bio je zanemaren, nastupajući u foajeu SC-a. Svestrani, ali i svaštarski Markus Miler vratio nam se u egzibicionom triju crnih bas gitarista, s jeftinim pirotehničkim programom kakve bogati festivali od površnih zvezda naručuju za debele pare. I Stenli Klark nedavno je svirao u Beogradu solo, ne samo s RTF, tako da je Viktor Vuten jedini novajlija za pristojno popunjen parter Velike sale (ulaznice

kompoziciju iz saradnje s Majlsom Dejvisom.

Na repu, krcat parter (do 3000 lju-di, ulaznice 2500-2900 din.) za disko-sa-hm-improvizacijama. Pardon, zlobno je izvođaču/koncertu zamerati vrstu publike, pa neću špekulisati da li je puno prisutnih *odavno prešlo na džez*, no... zaglavili su kod Beri-Vajta-s-gitarom (i stoga manjim stomakom), pravo im budi. Ono što je Džordža Bensona nekada obeležavalo kao dobrog gitaristu – muziciranje u oktavama a la Ves Montgomery – sada je isti povremeno izvodio, i to sa saplitanjem, i uskoro bi mogao postati bolji pevač nego što je instrumentalista. Baladne solaze su mu u suštini ionako potpuno suvišne, isprazne kao teškometalne.

Još od L. A. Sačma džez ima tradiciju prvorazrednih svirača koje je pevanje učinilo zvezdama, a Džordž Benson je izabrao baš Net King Kola za novi omaž. Tako je posle početne pop-soul *Feel Like Makin' Love* Roberte Flek i *Golden Slumbers* (podsećanja na njegove cenjene obra-

Dejvid Birn

1200-2000 din.). Jalove numere s ritam-sekcijom tek su izgovor za solističke ili duetske egzibicije tehničkih virtuoza, ali sredinom sedamdesetih inovator i zvezda fuzije/džez-roka, Klark je odavno prevaziđen i van uskog kruga svojih obožavalaca – dosadan. Veći je problem zašto nesumnjivo ozbiljan i dubinski muzičar, uspešan kao Markus Miler (do)pušta sebe u izvikane, šuplje ol-star-postave, i da li vam se isplati do pred kraj čekati da se on prihvati svog matičnog bas klarineta i odsvira i poneku

de Bitlsa '69), destruirao *Nature Boy* da bi ga se svakako stideli Kolovi savršeni sledbenici i tumači, pijanisti Oskar Piterson i Dajana Kral (potonja nam je srećom najavljena za jesen). Kvintet u kome je najpoznatiji Rendi Valdman za klavirom, pratio je Bensona kroz sivi soul i hitove *On Broadway* i *Give Me The Night*, na oduševljenje prisutnih. Nije čudno da Džordž Benson rado sarađuje s Alom Žaroom: politički korektno je to zvati "manje zahtevni džez".

x

DRAGAN KREMER

HARAČ, RAJO, HARAČ

>> svet >

FOTOGRAFIJE: REUTERS

Sve u Hrvatskoj danas nalikuje na “zajam za Srbiju”

Slobodana Miloševića, za koji znamo kako je završio. Ili “zajam za Srbiju” nije završio, već to takmičenje za glupe građane i birače traje i dalje, samo menjajući ime države koja ih *pelješi* zbog novih harača i stalno istih vlastodržaca

Zašto je sve to što se događa u Hrvatskoj važno za Srbiju? Zato što je situacija u Hrvatskoj naša srbijanska budućnost, što se pokazalo nebrojeno puta dosad: usprkos optimizmu, kriza je najprije stigla – po priznanjima nadležnih – u Hrvatsku, usprkos tome što se Srbija obranila da u prvom naletu teret “svjetske ekonomske krize” naplati najranjivijima, nakon hrvatskog aktualnog primjera, na jesen će sve izgledati isto: i nama će povećati PDV i uvesti brojne krizne poreze, sve pravdajući to solidarnošću, odnosno ravnomjernim raspodjeljivanjem kriznog bagaža na sve podanike nedodirljivih vlasti.

PODACI I STVARNOST: Hrvatski je bruto vanjski dug krajem aprila ove godine iznosio 39,83 milijardi eura, a više od polovice toga duga, ili oko 20,5 milijardi eura, otpadalo je na dug ostalih domaćih sektora, uglavnom trgovačkih društava i nebankarskih financijskih institucija, kažu podaci Hrvatske narodne banke. Činjenice govore i da je pad bruto-društvenog proizvoda dostigao oko 6,7 posto. To su činjenice, koje su na svjetlo dana izbile nakon što je početkom ovog mjeseca (jula) ostavku podnio kormilar državnog broda i *pantagana* istoga, bivši premijer Ivo Sanader. Njegova nasljednica Jadranka Kosor odmah je dobila vrući krumpir krizne ekonomije u ruke, obećavši da će od njega napraviti, kao svaka dobra domaćica, dobru krumpir-salatu: najprije će vrući krumpir ohladiti, a onda ostalo. Odmah potom, dan-dva nakon javnog recepta za tu salatu, izjavila je da je barem pola neophodnog rebalansa budžeta smislila perući suđe u vlastitom sudoperu tokom vikenda. Hrvatska javnost je, nakon što je čula o čemu se radi, zavapila: pobogu, kupimo joj mašinu za suđe!

I tako je počelo. Bivši Sanader otišao je ljetovati na nečiju jahtu na Jadransko more; ne zna se čija je jahta, zlobnici tvrde da postoji mogućnost da je i nju, nakon silnih satova i nekretnina stečenih u posljednjih 15-ak godina, uknjižio u svoje vlasništvo.

Situaciju u kojoj je Sanader ostavio državu svojom do danas neobrazloženom ostavkom, zastupnik Istarskog demokratskog sabora Damir Kain opisao je kao “zemlju u kojoj se više ne može ni napiti” (zbog visokih akciza na alkohol: ne žestice, nego vino, kao nacionalni brend), dok je Ingrid Antičević Marinović, nekadašnja ministarka pravosuđa i zastupnica SDP-a vladajućoj Kosorićinoj koaliciji u Saboru poručila da je “pravo čudo da još ne diraju u dječje kasice-prasice”.

O čemu se radi? Nakon što je Jadranka Kosor oprala ono suđe tokom vikenda, dani se usuglašavala sa koalicijskim partnerima i sindikatima i ostalima kako da provedu ono što je, u nemanju *stroja za pranje posuđa*, smislila: da se harač nametne svim građanima Hrvatske koji rade i *penzioniravaju se* (ni hrvatski ni srpski, izraz je smišljen baš za ovu priliku), njih oko dva i pol milijuna. Naime, oko milijun i pol je zaposlenih, uz nešto više od milijun penzionera.

PLAĆAJU SIROMAŠNI, NE BOGATI: I reče Jadranka Kosor, nakon brojnih dilema u javnosti i neshvaćanja kako će to sve na kraju izgledati (a još se ne zna), svi će plaćati porez, osim onih kojima su mjesečni prihodi do tri hiljade kuna (oko 400 eura). U rasponu plaća od tih 3000 pa do 6000 kuna porez će iznositi dva posto od neto iznosa, a na sve iznad toga plaćat će se četiri posto “kriznog poreza”. Prva varijanta je bila ona da se i na prihode od tri hiljade kuna plaća tri posto poreza, ali je ona ipak odbačena tek na kraju pregovora, ili kako god se to zvalo, ali još nije riješena dilema što ćemo raditi s onima koji imaju prihode od tri hiljade kuna i, recimo, jedne lipe: njima će se također odrezati dva posto od te, za hrvatske uvjete života, mizerne cifre. Sve to, čitaoci će prepoznati, nalikuje na onu nedavnu priču Vlade Srbije da će svima “odrezati” šest posto od zarada, od čega se odustalo nakon pobune javnosti: samo su povećani porezi na autorske honorare i još ponešto, a nastavak čekamo.

Problem je u tome, kako govore u Hrvatskoj – stručnjaci, javnost i opozicijski

NI TU NI TAMO: Jadranka Kosor

zastupnici u Saboru – da se nije ni dotaklo one bogate, one koji žive od svojih plaća. Nema u najnovijem “kriznom paketu” niti vlasnika velelepni vila, niti jahti, niti automobila “vlajbaha”, kako generalizirajući slične pojave na drumovima zovu čudovište od prometala Željka Keruma (gradonačelnika Splita) koje nije projektirano, po njegovom vlastitom priznanju kad je uhvaćen u prekršaju, da vozi manje od 200 kilometara na sat. Nema u tim mjerama niti poreza na dividende koje se isplaćuju nespornim i sumnjivim vlasnicima, niti poreza na kapitalnu dobit.

Ukratko, udarilo se na male i obične građane i to su zastupnici opozicije u Hrvatskoj nazvali *haračem*, što je iznerviralo vladajuće u više navrata; ništa neobično, turski harač je bio deset posto, ovaj hrvatski je mnogostruko viši.

Uz sve to, valja dodati i još jednu predloženu mjeru: da se uz sve haračke priče dodaje i porast PDV-a za jedan postotak, sa 22 na 23 posto, što znači da će ionako opelješanim građanima sve dadžbine i sve što kupuju, od pelena do hrane, dodatno poskupjeti. Što reče već citirani Damir Kain, nastavit će se “pelješanje Hrvatske”, od idiotskog projekta Pelješkog mosta, do “kriznih poreza” kojima će se budžet puniti zato što vladajući nisu u stanju stisnuti remen na ishodištu, u njihovom prenapuhanom i razularenom državnom budžetu.

MOSTOVI ZA BOGATAŠE: Prvi problem, preglomazni državni aparat, ovih dana analiziran je u hrvatskim medijima. U usporedbi, na primjer, s Velikom Britanijom koja ima (u 2007. godini) nešto više od 60 >>

Sjetit ćemo se prošlogodišnjih priča o zajedničkoj bratsko-jedinstvenoj korupciji na hrvatskim i srpskim željeznicama: ništa se nikome nije dogodilo.

Tek, ovih dana hrvatski su mediji puni onih imena koja su tad zajedno sa srpskima punila novinske stupce zbog korupcije, lopovluka i krađa. U posljednjem, hrvatskom primjeru za svu tu neodgovornost životom je platilo šest ljudi, a više od 50 ih je ozlijeđeno, što teže, što lakše.

Na dionici pruge od Zagreba ka Splitu, kod Kaštela, nagibni vlak se prije nekoliko dana doklizao do provalije, nakon čega je i lokomotiva koja je stigla u pomoć udarila u već havarirani vlak i potpuna tragedija je jedva spriječena. Ispostavilo se da je kratko vrijeme prije tragedije HŽ-ovo vozilo tračnice ili pragove (ili oboje) premazalo nekim sredstvom koje bi trebalo spriječiti rast korova. Ispostavilo se i to da je sredstvo kojim je pruga tretirana nabavljeno na sumnjivo završenom tenderu (poništanom nekoliko puta), da je odabran najskuplji ponuđač koji je dotad uvezio hranu za kućne ljubimce, da je direktor – koji je u HŽ-u radio posao menadžera i nijedan manje rangiran – zaposlenje tražio od aktualnog predsjednika Sabora Hrvatske Luke Bebića, da je “tretiranje” pruge povjerio firmi svoga tasta, jer nikome drugome nije vjerovao...

Nagibni vlakovi kupljeni su također bez natječaja, direktnom pogodbom sa firmom “Bombardier”, a njihova je kupnja proglašena službenom tajnom. Nagibni vlakovi nisu testirani na hrvatskim prugama, usprkos tome što su na tu potrebu upozoravali i neki sudski vještaci našeg porijekla koji se upravo s tom problematikom bave u evropskim firmama.

“Poštovani barba Luka, prije mjesec dana kad smo se vidjeli u Pločama rekli ste mi da će se moj slučaj riješiti za koji dan...”, stoji u

pismu koje je u martu ove godine objelodanio zagrebački “Jutarnji list”, čiji autor, šef Odjela za poslove ekologije i zaštite u poduzeću HŽ Infrastruktora Ivan Medak, trenutno sjedi u pritvoru zbog ove nesreće. Dotični najprije nije uspio dobiti posao menadžera, za što se jedino sa posve prosječnim školskim diplomama stranački osjećao sposobnim, pa je pisao Bebiću: “Znam da ste Vi oba puta posredovali u rješavanju ove agonije, ali očito Vas ne uvažavaju. Još od ranog djetinjstva Vi ste bili moj uzor i uvijek sam nastojao upiti što više vašeg znanja, kopirao sam Vaše držanje i komunikaciju s ljudima i maštao da jednoga dana poput Vas odem u veliku sredinu, završim studij, zaposlim se i uspijem u životu. U svemu sam uspio, ali ostao je sporan posao.”

Posao menadžera je napokon i dobio, on kao i njegovi rođaci. Luka Bebić danas tvrdi da ga nije on zaposlio na mjesto šefa za ekologiju i zaštitu Hrvatskih željeznica, nakon što su zbog strašnog nemara i neznanja Medak i njegovi rođaci ubili šestoro ljudi i osakatili još neizvjestan broj putnika na željezničkoj liniji Zagreb–Split ovoga jula 2009. godine.

Posljednja vijest glasi da je Ivan Kalmeta, ministar saobraćaja u Vladi Hrvatske, ponudio ostavku koju premijerka Kosor nije prihvatila; kako i bi, kad joj je Sanader Kalmetu i još neke ostavio za nadređene šefove u stranci, HDZ-u. I dalje ministar na djelu, u utorak – u vrijeme kad se zaključuje ovaj broj “Vremena” – smijenio je neke “male šarafe” u HŽ-u, dok u prijateljsko-rodbinske odnose nije niti taknuo.

Istoga dana, profesor dr Vatroslav Grubišić, njemački sudski vještak za željezničke nesreće koji već godinama upozorava kako bi moglo doći do tragedije, jer nagibni vlakovi koje je Hrvatska kupila imaju problema s oševinama, te da hrvatske pruge nisu prilagođene tim vlakovima, pa prijeti opasnost od njihova iskakanja iz tračnica, upozorava da je neophodno prikupiti sve podatke o vlaku i nesreći i da komisija koja to radi mora biti stručna i nezavisna. Kaže i to da se “boji da dokazi ne nestanu, jer se u Hrvatskoj i do sada, nažalost, događalo da osnovni dokazi nisu bili dostupni”.

Žrtvama će, svakako, bar onima koje će zatražiti odštetu (a neki su to već najavili) zbog ove strašne i nemarom izazvane nesreće, biti isplaćena odšteta. Od novca istih onih od kojih Jadranka Kosor, aktualna premijerka i nasljednica odbjeglog Sanadera, muze posljednji krajcar, kunu, paru i lipu, koliko god to preračunato u eure bilo.

milijuna stanovnika i pola milijuna birokrata (od čega oko sto hiljada u javnom sektoru), u Hrvatskoj koja ima oko četiri milijuna stvarnih stanovnika radi od 240 do 260 hiljada birokrata (oko 50 hiljada je zaposleno samo u posljednjih nekoliko godina), što bi – konstatiraju hrvatski mediji – bilo za pola manje nego u Britaniji koja ima gotovo 15 puta više stanovnika.

Premijerka Kosor najavila je zaustavljanje zapošljavanja u državnoj upravi, makar to. U skladu s time, prije nekoliko dana je na državnoj televiziji (HRT) izjavila: “Ne mogu vjerovati da se od mene očekuje da ja dajem otkaze. Ja sam trebala po medijskim napisima otpustiti 70 tisuća ljudi u državnoj upravi!”, prešutjevši javnosti da je samo ovoga mjeseca naložila zapošljavanje više desetaka ljudi u državnoj upravi: savjetnika i ostalih, koji bi se, navodno, trebali baviti evropskim integracijama.

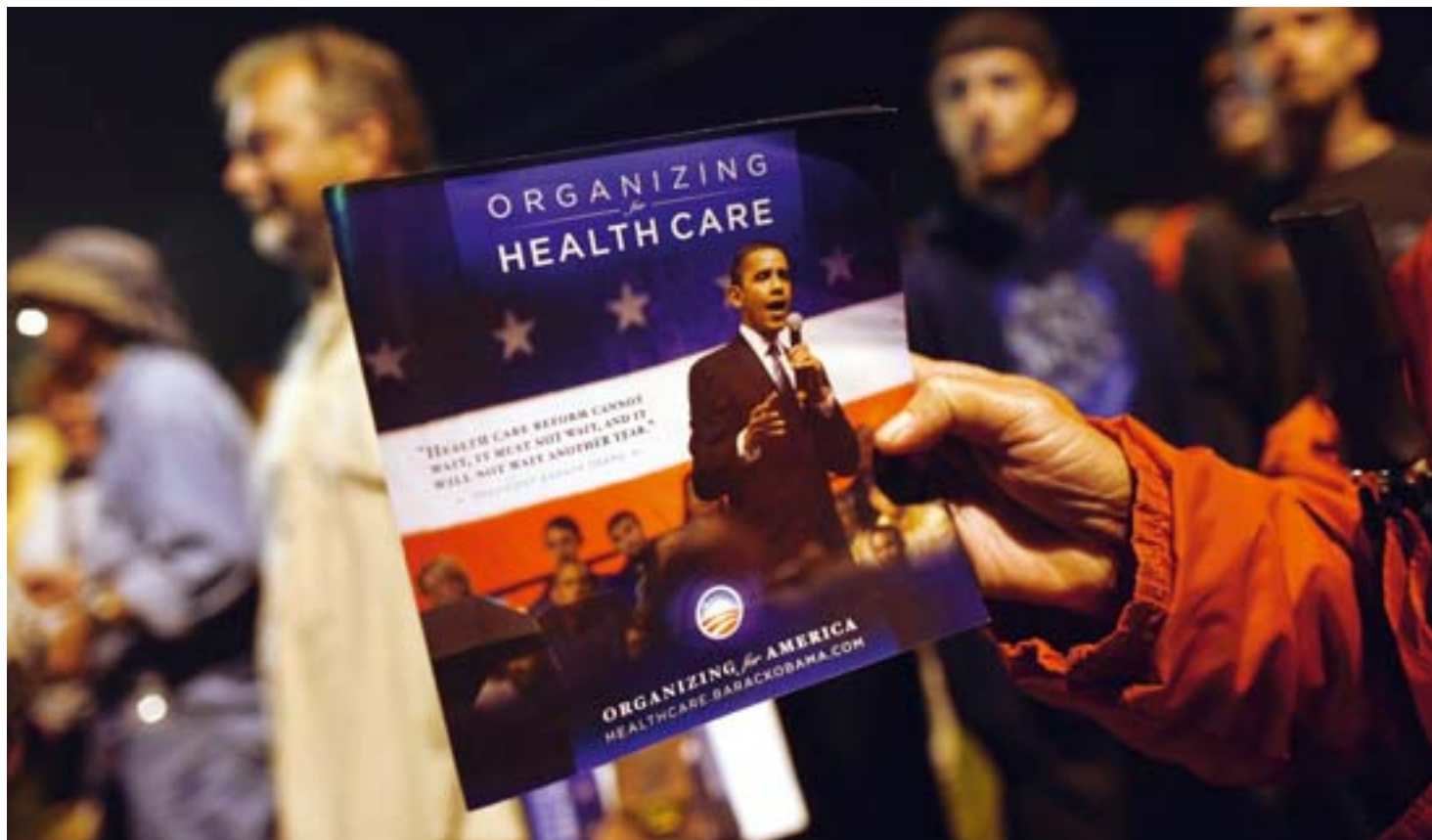
Jedva-jedvice su vlastodršci u Hrvatskoj zaustavili, bar privremeno, sumanutu projekt Pelješkog mosta. I ta je priča pokazala o kakvom se državnom sustavu radi: sve poslove dobila je firma Jure Radića IGH, “neimara” neumrlog predsjednika Franje Tuđmana i njegovih pulena i osoba bliskih današnjoj vlasti, koji su pokupovali (jeftino) zemljište oko budućeg mosta (koje će prodati skupo), projekta od kojega nije htio odustati Ivo Sanader i od kojega će, samo privremeno – na godinu dana, odustati, Jadranka Kosor. Taj sumanutu projekt, kako se zna, trebao bi premostiti onih nekoliko kilometara “bosanskog mora” koji smetaju hrvatskoj suverenosti na njenom jugu, koji će još sumanutije novce koštati obveznike hrvatskog budžeta kojima je obećana Evropa u kojoj granice neće biti važne i koji će time još dodatno obogatiti kriminalom obogaćene svoje tajkune, danas zaslužne za Hrvatsku, koji i dalje pod okriljem HDZ-ove vlade deru kožu s građana, poreznih obveznika.

“Treba prestati *pelješiti* Hrvatsku Pelješkim mostom”, kazao je već spominjani Kain na sjednici Sabora ovih dana. Kako će to završiti, ne znamo, čak ni usprkos Kainovoj konstataciji da sve nalikuje na “zajam za Srbiju” Slobodana Miloševića, za koji znamo kako je završio.

Ili “zajam za Srbiju” nije završio, već taj natječaj za glupe građane i birače traje i dalje, samo mijenjajući ime države koja ih *pelješi* zbog novih harača svojih novo-starih vlastodržaca?

x

TRAG NOVCA

FOTOGRAFIJE: REUTERS

Preko 47 miliona Amerikanaca nema nikakvo zdravstveno osiguranje. Taj broj je u poslednjih sedam godina porastao za blizu 20 odsto i s recesijom nastavlja da raste. Procenjuje se da svakoga dana 14.000 ljudi ostaje bez zdravstvenog osiguranja. Istovremeno, cena osiguranja porasla je za 90 odsto, dok je profit deset najvećih osiguravajućih kompanija porastao za preko 400 odsto

Pored dva nedovršena rata i recesije koja se odužila, čovek bi pomislio da mlada američka administracija ima i previše posla s pitanjima koja se tiču bezbednosti i ekonomskog oporavka nacije, a da bi se povrh svega toga bavila još i njenim zdravljem. No, predsednik Barak Obama rešio je da kao vruću temu ovog leta nametne upravo reformu zdravstvenog sistema, koja bi svakom građaninu obezbedila pristup zdravstvenoj zaštiti. Na ovakvu reformu Amerikanci čekaju već čitav vek, ali su se na njoj opekli mnogi Obamini prethodnici, poslednji među njima Bil Klinton pre petnaest godina. I on je bio rešen da sprovede

reformu zdravstva i taj poduhvat je prepustio prvoj dami, ali reforma nije naišla na odobravanje javnosti, a još manje grupa koje su zastupale interese jedne od najmoćnijih industrijskih grana u SAD – zdravstvene industrije. Plan se raspršio u paramparčad u Kongresu i mnogi će vam reći da je taj fijasko Klintonovih demokratsku stranku ubrzo koštao preimućstva na Kapitolu, koje je povratila tek 2006. godine.

No, politički, socijalni i ekonomski pejsaž Amerike se od tog doba umnogome izmenio, ili, kako je sam Obama objasnio, “zvezde su naklonjene reformi” kao nikada do sada. Izmenio se i “zdravstveni karton”

nacije i danas su u manjini oni koji tvrde da je sa zdravstvom u SAD sve u najboljem redu i da ne treba ništa da se menja.

SKUPO I LOŠE: Troškovi zdravstvenog osiguranja i lečenja narasli su vrtoglavo za poslednjih desetak godina, ali nacija od toga nije postala zdravlja. Svaki stanovnik SAD, kažu procene, na zdravstvene potrebe u proseku troši 8000 dolara godišnje, odnosno preko dve hiljade milijardi dolara, što iznosi preko 16 odsto bruto domaćeg proizvoda, neuporedivo više nego u drugim razvijenim zemljama, dok za uzvrat, takođe u proseku, dobija znatno slabiju uslugu. Uprkos tome što godišnje troši šestinu nacionalnog >>

dohotka za zdravlje nacije, prosečni životni vek je kraći, a smrtnost novorođenčadi veća nego u ostalim razvijenim zemljama u kojima je zdravstvena zaštita dostupna svima i to po mnogo manjoj ceni. Svetska zdravstvena organizacija (SZO) rangirala je SAD na 37. mesto, daleko ispod svih bogatih zemalja, koje predvode Francuska i Japan. Matricu po kojoj SZO rangira sisteme izradio je profesor sa Harvarda Kristofer Marej, pri čemu se ne gleda samo da li sistem pruža kvalitetnu uslugu, već i koliko je fer. Upravo je ovaj drugi kriterijum srozao SAD na tako nisko mesto, imajući u vidu njenu ekonomsku moć, jer je danas u Americi blizu 50 miliona stanovnika bez ikakvog zdravstvenog osiguranja. "Sistem je podešen tako da podstiče kvantitet na uštrb kvaliteta, i to je ono što smo dobili", nedavno je prokomentarisao

tri puta češće kod lekara, imaju dvostruko više skenerskih pregleda, koriste više lekova i duže borave u bolnici od Amerikanaca, i sve to za upola manje para. SAD su jedina razvijena zemlja na svetu u kojoj zdravstvena zaštita nije svima dostupna, već je ona u najvećoj meri prepuštena hirovima tržišta na kome osiguravajuća društva, farmaceutske kompanije, bolnice, a često i sam lekarski esnaf, diktiraju pravila igre koja su tokom poslednje decenije postala naročito surova za već osiromašenu srednju klasu.

Najsiromašnije građane pokriva državni plan *Medicaid*, ali je državama prepušteno da određuju onu granicu siromaštva koja bi stanovnike kvalifikovala za ovu vrstu zaštite. Gde vas snađu beda i bolest u Americi, prema tome, nije sasvim svejedno, jer su neke države naročito škrte. Teksas je, prema svo-

segregaciji u bolnicama. Usluge *Medicarea* trenutno uživa oko 45 miliona stanovnika, ali ovaj broj iz godine u godinu vrtoglavo raste kako koja generacija "bejbi-bumera" stasava za penziju.

MAČKA U DŽAKU: Ostali zdravstvenu zaštitu obezbeđuje preko poslodavaca koji sklapaju ugovor sa određenom osiguravajućom kompanijom, koja za uzvrat u njihovo ime pregovara sa zdravstvenom ustanovom o troškovima lečenja. Manje srećnu kategoriju stanovnika čine oni bez stalnog posla i oni čiji poslodavac ne nudi radnicima zdravstvenu zaštitu, bilo zato što je suviše mali i pritisnut recesijom, ili zato što je suviše veliki, kao *WalMart*, najveći trgovinski lanac na svetu, kome mršave beneficije koje nudi svojoj radnoj snazi omogućavaju konkurentnost i opstanak na tržištu. Ljudi koji su prinuđeni da se sami snalaze na tržištu rada često zapravo kupuju mačku u džaku, što otkriju tek kada ih bolest primora da se obrate lekaru. Bolesnik tada najčešće otkriva da mu pored borbe protiv bolesti predstoji i duga i mukotrpna borba sa kompanijom kod koje je mislio da je osiguran oko nadoknade troškova za lečenje, a ove su postale sve veštije u pronalaženju opravdanja da bolesniku nadoknadu uskrate, naročito ako je reč o hroničnoj bolesti koja zahteva stalnu lekarsku brigu. Odlazak kod lekara ovakve pacijente umesto ka ozdravljenju češće vodi ka bankrotstvu, jer ih primorava da se suoče sa užasnom dilemom – da li da plate troškove lečenja ili ratu za otplatu kuće. Mediji su, ovih dana, puni tužnih ispovesti ljudi koji su, ne svojom voljom, zapali u ovakav ćorsokak. I konačno, tu je i onih 47 miliona Amerikanaca, među njima i dece, koji nemaju nikakvo zdravstveno osiguranje. Za njih je zdravstvena usluga najskuplja jer se lekaru obraćaju tek kad je bolest poodmakla i zahteva komplikovanije procedure, koje su prinuđeni da plaćaju direktno iz svog džepa.

Broj onih koji ne mogu sebi da priušte zdravstveno osiguranje porastao je za blizu 20 odsto u poslednjih sedam godina i s recesijom nastavlja da raste. Procenjuje se da svakoga dana 14.000 ljudi ostaje bez zdravstvenog osiguranja, bilo zato što su izgubili, ili promenili posao, ili zbog toga što poslodavac više nije u stanju to da plaća. U istom periodu, cena osiguranja porasla je za 90 odsto, dok je profit deset najvećih osiguravajućih kompanija porastao za preko 400 odsto. Prilike za profit na neregulisano tržištu su ogromne i zato ne čudi da su se različita

BEZ ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA: Trogodišnja devojčica u Kaliforniji

Tom Dešl, bivši senator koji je zamalo postao Obamin sekretar za zdravlje. Njegova opaska odnosi se i na to da su lekari i bolnice često plaćeni po proceduri, tj. po učinku, što često povećava troškove i smanjuje efikasnost. Izuzetak ove prakse između ostalih čine klinike Mejo u Minesoti i Klivlend u Ohaju, koje su nadaleko čuvene po kvalitetu zdravstvene usluge i koje sam Obama često uzima za primer na koji treba da se ugledaju ostale bolnice.

UZORNI JAPAN: Nedavno je javni televizijski servis prikazao dokumentarni film novinara vašingtonskog "Posta" T. R. Rida u kome je uporedio sisteme zdravstvene zaštite pet država koje ubrajamo u najrazvijenije na svetu. Autor ne krije da bi se najradije razboleo u Japanu, jer Japanci u proseku idu

jim zakonima, dužan da obezbedi besplatnu zaštitu samo onima koji zarađuju manje od 20 odsto od prihoda koji su na saveznom nivou definisani kao granica bede. To znači da je pristup lekaru besplatan za one čiji prihodi ne prelaze 2200 dolara godišnje, odnosno 4600 dolara, ako je reč o četvoročlanjoj porodici. *Medicare*, drugi državni program zaštite i najveći pojedinačni plan u SAD, obuhvata lica starija od 65 godina (uz izvesne restrikcije). Ovo proširenje socijalne zaštite uveo je predsednik Lindon Džonson, a prvu knjižicu dobio je njegov prethodnik Hari Truman koji je, bez uspeha, pokušao da uvede sveobuhvatnu zaštitu za sve građane. Njegov plan torpedovale su demokrate s juga, užasnuti od pomisli da bi pristup zdravstvenim ustanovama za svakoga ujedno značio i kraj

ČEKAJUĆI INSTRUKCIJE: Pokretna besplatna bolnica

strukovna zdravstvena udruženja decenijama borila za očuvanje zatečenog stanja.

EKONOMSKI FAKTOR: Za razliku od vremena kada je bio predsednički kandidat, u zalaganjima za reformu zdravstva Obama kao predsednik češće poseže za ekonomskim nego za moralnim argumentima, tvrdeći da će vrtoglavi rast troškova dovesti do bankrotstva ne samo pojedince već i državu, i da je on ključni uzrok budžetskog deficita u budućnosti. Ko mu ne veruje, neka pogleda šta se dogodilo sa auto-industrijom, koju su, pored ostalih neprijatnih faktora, na dno povukli upravo socijalni izdaci za zaposlene i penzionere. Brojni ekonomisti, među kojima je i nobelovac Pol Krugman, predsedniku daju za pravo. Oni procenjuju da bi troškovi koji danas iznose oko 16 odsto BDP-a za petnaestak godina mogli da porastu toliko da progutaju 25 odsto američkog dohotka.

Recesija na izvestan način pogoduje klimi za reformu, jer je, za razliku od Klintonove ere, kada je ekonomija bila u usponu, sve više onih koji mogu da se nađu pred ambisom. Nakon toga je nastupila Bušova era čiji je prvi poduhvat bio kresanje poreza, zbog čega je državna kasa ostale bez skoro 2000 milijardi dolara, ili dvostruko više od onoga koliko Obamina reforma treba da košta. Pored toga Buša nevolje neosiguranih nisu preterano pogađale. Jednom je čak izjavio da u Americi svako ima pristup zdravstvenoj zaštiti i da pacijent na kraju krajeva "uvek može da se obrati hitnoj pomoći". To je zbog toga što su u Americi hitne službe po zakonu dužne prvo da leče, a potom da pitaju za pare, zbog čega su u velikim gradovima čekaonice pune beskućnika, naročito

u zimskim danima.

ŽURBA: Obama ima razloga da žuri i zbog toga što i dalje uživa snažno poverenje javnosti, koje se, doduše, polako truni. Građani su više nego ikada ranije raspoloženi za temeljnu reformu zdravstvenog sistema, uprkos tome što je ogromna većina ispitanika trenutno zadovoljna uslugama koje dobija. Bez obzira na to što se Obamina popularnost prvi put nakon inauguracije spustila na ispod 60 odsto predsednik i dalje uživa naj snažnije poverenje u zemlji, mnogo snažnije od Kongresa, dok su republikanci u istorijskoj niziji, kako pokazuju ispitivanja javnog mnjenja. Uz to, naredna godina je izbor na godina za Kongres. Guranje tako krupne reforme kao što je reforma zdravstva kroz Kongres mukotrpno je već sada. Naredne godine bi takav poduhvat praktično bio gubljenje vremena.

Kada Obama i njegov direktor budžeta Piter Orsag kažu da su zvezde naklonjene reformi i da su se za istorijski poduhvat stvorili i istorijski uslovi, oni takođe misle i na činjenicu da jedan predsednik u nastojanju da reformiše zdravstveni sistem Amerike, pored javnosti, na svojoj strani prvi put ima i predstavnike interesnih grupa koje su se u prošlosti svim sredstvima borile protiv sličnih pokušaja njegovih prethodnika. Razlozi nisu altruističke prirode. Procenjuje se da će Obamin plan za obavezno zdravstveno osiguranje svih građana, što podrazumeva i osnivanje javnog fonda za zdravstvo, namenjenog pre svega onima koji ne mogu da priušte osiguranje, ali osmišljen i tako da bude konkurencija postojećoj ponudi na tržištu, koštati oko hiljadu milijardi

dolara u rasponu od deset godina. Toliko je, da podsetimo, već utrošeno na ratovanje u Avganistanu i Iraku.

Za bolnice, koje troše najveći deo novca koji se sliva u zdravstvo, osiguravajuća društva i moćnu farmaceutsku industriju, to znači više mušterija. Trvenja se svode na pitanje od bilion dolara – ko će to da plati? Obama je Kongresu zadao rok da odgovor nađe do početka avgusta, kada počinje letnja pauza, ali će po svoj prilici morati da sačeka jesen jer trvenja u Senatu i Predstavničkom domu umnogome podsećaju na doba kada se usvajao plan od blizu 800 milijardi dolara za podsticaj ekonomskom oporavku.

NESUGLASICE: Dok je namera republika naca, kao i toliko puta u sličnim prilikama, da plan po svaku cenu sahrane, jedna demokratska grupacija koja je po raznim pitanjima bliža republikancima takođe koči proces i izaziva nervozu ne samo Bele kuće, jer ako povuku reformu na dno, sa njom povlače i izgleda da stranci osiguraju pobjedu na izborima. "Treba pratiti trag novca", nedavno je izjavio Tom Dešl. Nesuglasice u Predstavničkom domu i Senatu svakako raspiruju lobističke grupe koje nedeljama kruže oko oba predstavnička doma i u slobodno vreme vode pravi reklamni rat na televiziji i lokalnim radio-stanicama, koje ubiraju millionske sume za oglasni prostor, kao u najboljim danima kampanje. Lobistička grupa PhRMA, koja okuplja najvažnije predstavnike farmaceutske industrije, od aprila do jula je za lobiranje u Kongresu dala 40 miliona dolara. Iako se interesne grupe prvi put zalažu za reformu, niko ne želi da snosi troškove ili da izgubi privilegije. "Ovo je industrija sa godišnjim obrtom od 2000 milijardi dolara godišnje", kaže Džejms Vejnstin, direktor uglednog instituta za istraživanja u oblasti zdravstvene zaštite Dartmut. "U toj mutnoj vodi neko je pustio krv i ne treba da se čudi mo što su ajkule počele da kruže."

Neko je lepo primetio, gledajući nedavno Obamu u društvu kosmonauta-pionira na godišnjicu od prvog spuštanja na Mesec, da se predsednik verovatno i sam pita kako je moguće da je Americi lakše da čoveka popne na Mesec nego da obezbedi da svako ima zdravstveno osiguranje. Džon Kenedi je, navodjujući nameru da se američki kosmonauti vinu na Mesec, rekao da je taj poduhvat vredan ne zato što je lak, već upravo zbog toga što je težak. To važi i za reformu zdravstva u SAD.

×

DUŠKA ANASTASIJEVIĆ

SETI SE ALAHA: Ruski vojnik u Čečeniji

GROZNI

Doba ljudskih bombi

PRAGUE WATCHDOG

Vadim Borščev

Dva dana posle početka velike federalne ruske vojne operacije u Čečeniji i Ingušetiji, Abdul Malik, jedan od komandanata Doka Umarova, kontaktirao je severnokavkaski Radio Svoboda i saopštio da velika jedinica Kadirove policije zajedno sa ruskom vojskom deluje u planinskoj oblasti i u šumama u blizini mesta Šali, kao i da se mudžahedinska jedinica od dvadesetoro boraca spušta niz planinu i kreće ka istim šumama. On je objasnio da je zadatak svakog od tih dobrovoljaca da obavi svoje telo eksplozivom koji će detonirati kada dođu u kontakt sa policajcima i vojskom, sa ciljem da nanese najveću moguću štetu. Malik je rekao da su dvojicu mudžahedina u izvidnici otkrili Kadirovi policajci i ubili. Slična priča uskoro je osvanula na internet sajtu Kavkaz-Centra.

U ovom trenutku nemoguće je tvrditi sa sigurnošću da je ova priča povezana sa bombašima samoubicama koji su napali centar Groznog 26. jula, mada je logično pretpostaviti da jeste. U Groznom je poginulo šestoro ljudi, uključujući zamenika načelnika gradske policije, šefa oblasne policije i još dvojicu policajaca, nastradao je jedan turski radnik i ranjeno je devetoro osoba. Nervozni bombaš je nekoliko trenutaka pre početka predstave zastavljen na ulazu u prepuno pozorište (sa 800 mesta) i prilikom pretresa je detonirao dva kilograma eksploziva.

Na sajtu Kavkaz-Centra demonstrirana je nova strategija pobunjenika koju je Doka Umarov najavila u aprilu – prikazano je osamnaest bombaša samoubica na video-snimku. Poruka je da se

teroristički napadi nastavljaju a izvešće ih jedinice u čijem je sastavu Rijadus Salikhijun, grupa koju je osnovao i predvodi je Šamil Basajev.

Do sada je razlika u pristupu Basajeva i Umarova bila očigledna: bivši je iznova i iznova pokušavao da ponovi slučaj iz Budijnovska kada je oslobađanje taoca bilo uslovljeno mirovnim pregovorima. Posle tragedije u školi u Beslanu, najzad je postalo kristalno jasno da koliko god operacija bila pažljivo isplanirana, koliko god dece da nastrada, ništa to neće prisiliti rusko rukovodstvo da ustukne pred uslovima terorista. Tragedija u Beslanu označila je kraj "Budijnovskog" perioda u čečenskom ratu i od tada su teroristički napadi prestali da imaju bilo kakav značaj u vojnim i političkim razmiricama između Kremlja i čečenskih pobunjenika.

Skorašnji bombaški napadi delo su Doka Umarova, izvršeni pod njegovom komandom ili sa njegovim odobrenjem. Ovi napadi ne mogu biti posmatrani kao vojna operacija, jer ne mogu ozbiljno da ugroze neprijatelja. Naprotiv, budući napadi mogu još žešće da isprovociraju Kadirova i rusku vojsku da reaguju svom snagom protiv terorista.

Ovo što se sada dešava može da se nazove "palestinizacijom" čečenskog konflikta. Zadatak terorista je da izazovu strah u srcu neprijatelja tako što će pokazati snagu svoje religije i ubeđenja. Ako je čovek spreman da žrtvuje svoj život za Alaha to znači da ovaj rat više nema vojne, tehničke ni političke ciljeve, već da će se voditi drugim sredstvima do uspostavljanja željene religije. Džihad, veći i nezaustavljiv.

REJKJAVIK

Island Englezima ne veruje

GUARDIAN

Eirikur Bergman

Islandski parlament usvojio je sredinom jula dokument o pridruživanju EU, ali na evropskom putu i dalje stoji prepreka u vidu nepopularnog Sporazuma o depozitima u internet banci *Icesave*, koji parlament još nije odobrio. (Naime, Holandija je potpisala ugovor sa Islandom o zajmu od 1,3 miliona dolara na 15 godina kako bi se nadoknadi li depoziti privatnih lica u toj internet banci. Holandski ministar spoljnih poslova poručio je svom kolegi sa Islanda da je to jedan od uslova za prijem u Evropsku uniju, rekavši da će "to pokazati da Island shvata ozbiljno direktive EU"). Ova dva politička događaja čini leto uzbudljivim: ponuda za prijavljivanje za članstvo u EU koja se razmatra u Stokholmu, glavnom gradu predsedavajuće zemlje, i ugovor o računima u banci *Icesave*, čije je usvajanje zavisilo od parlamenta i vlade levog centra, koja je ranije ove godine došla na vlast, nakon kolapsa bivše vlade desnog centra.

Pre kolapsa kompletnog bankarskog sistema prošle godine Island se užurbano pripremao za ulazak u EU i bio je srećan zbog *de facto* "članstva bez članstva", odnosno zbog trgovinskog sporazuma Islanda i zemalja EU bez obzira na to što ova zemlja nema niti jednog predstavnika u EU institucijama. Do ovakvog ishoda zemlju je dovela vodeća stranka Nezavisnost, čiji su lideri videli korist od učestvovanja na evropskom tržištu istovremeno negujući konzervativne ideje o suverenitetu i nezavisnosti Islanda van EU. Biti van EU sistema znači da ne možete da se pokrijete "sigurnosnom mrežom" institucija i jedinstvene valute koje štiti zemlje članice. Kada je svetska finansijska kriza pogodila Island, ne samo što su strane banke koje posluju u Islandu propale već je domaća valuta kruna istog trenutka jezivom brzinom devalvirala i dovela do razarajućih posledica.

Većina ekonomista sada se slaže da je faktički

Džoni Voker je naš

DAILY RECORD

Kris Muson

ZAHTEV ZA ČLANSTVO U EU: Ministri spoljnih poslova Islanda i Švedske

ne moguće stabilizovati malecku islandsku valutu, a da je usvajanje evra kao valute u ovom trenutku najbolje za Island. Međutim, začkoljica u ovoj priči leži u nedavno potpisanim Sporazumima sa Velikom Britanijom i Holandijom, čije neusvajanje u parlamentu može da blokira proces evrointegracija. Još od starog sporazuma iz 1262. godine kada je Island potpao pod vlast Norvežana, nijedan dokument nije bio tako nepopularan. Mnogi Islandci imaju dojam da je *Icesave* ugovor zapravo isforsirala moćna britanska vlada, koja koristi svoj uticaj u MMF-u i drugim međunarodnim institucijama kako bi blokirala mogućnost da Island dobije inostranu pomoć za prevazilaženje krize.

S obzirom na negativno široko rasprostranjeno raspoloženje u narodu, jasno je zašto se pojedini poslanici u parlamentu ustručavaju da glasaju za sporazum. Ali, unilateralno odbijanje sporazuma može da ima razorne efekte. U Islandu je rasprostranjeno uverenje da krediti iz fondova MMF-a i drugih zemalja mogu da razreše situaciju oko banke *Icesave*. Međutim, činjenica da je EU zaustavila pregovore oko članstva Hrvatske zbog razmirica sa Slovenijom oko Pirana, takođe ilustruje kako vlada Velike Britanije može da preobrne pregovore oko članstva Islanda u EU. Postoji realna šansa da će parlament blokirati usvajanje sporazuma, što neizbežno dovodi ne samo do intenziviranja tenzije između Islanda i Velike Britanije već i do komplikacija u fazi aplikacije Islanda za ulazak u EU.

Nakon propasti islandske ekonomije, zemlja je upala u dužničko ropstvo od 200 odsto od BDP-a u stranoj valuti. Ako se usvoji *Icesave* sporazum, Islandci će plaćati *per capita* zbog neposlovnog ponašanja privatnih banaka (u vlasništvu islandskih državljana sa adresom u Londonu) više od Nemaca koje je teretio Versajski ugovor.

Zbog najave da će jedno postrojenje fabrike za proizvodnju viskija "Džoni Voker" u škotskom mestu Kilmarnok biti zatvoreno, u protestnoj šetnji skupilo se oko 20.000 demonstranata iz redova političara, estrade, fudbalera i svuda prisutnih navijača. Ujedinjeni u zahtevu da se spreči zatvaranje fabrike za proizvodnju ovog čuvenog viskija, demonstranti su se bunili i protiv planova kompanije Diageo da ukine oko 900 "viskijaških" poslova. Ministar Aleks Salmon je pred masom okupljenom u gradskom parku poslao poruku čelnicima kompanije Diageo, odnosno njihovom londonskom upravnom odboru: "Mi smo čvrsto rešeni i imamo gvozdenu volju da pobedimo u ovoj kampanji. Mi smo odlučni u nameri da zaštitimo svoju zajednicu. Desetine hiljada demonstranata je apsolutno rešeno da očuva 'Džoni Voker' u ovoj zajednici."

Političar je rekao da druge ponude neće prihvatiti i da su to sve besmislice, oduševljeno pozdravljajući lokalni fudbalski tim: "Ovo je prvi put da se ceo fudbalski tim okupio da bi pružio podršku lokalnoj zajednici i radnicima koji trpe pritisak." Najzad, ubeđen je da će sve to imati nekakvog pozitivnog efekta za radničku klasu u Škotskoj.

Postrojenje za proizvodnju alkoholnog pića "Džoni Voker" postoji u tom mestu već 189 godina i mnoge porodice već skoro dva veka zavise od viskija

"Šetača". Na protestnoj šetnji pojavili su se svi sadašnji i bivši zaposleni, penzioneri i njihove supruge, ćerke i unuke, mnogi obučeni kao figura sa etikete viskija, drugi sa majicama na kojima je to naslikano. Jedna grupa je nosila "kovčeg" na kome je bilo ispisano ime Džonija Šetača. "Zaboravljate da vi ne posedujete Džonija, već narod Kilmarnoka", poručio je drugi političar londonskim biznismenima. "Šaljemo ljudima iz Diageo kompanije poruku sa marša: sve ste pogrešno shvatili, morate ispravno da postupite." Ispravan postupak je, prema njegovom mišljenju, usvajanje alternativnog plana kojim bi se omogućilo radnicima da nastave da rade svoj posao. U centru grada Kilmarnok bila je postavljena pozornica u parku Kej, odakle je lokalni komičar i televizijski voditelj Hardip Sing Koli najavljivao govornike koji su satima držali govore. Slušali su ih Džon i Belinda Ker, oboje zaposleni u fabrici, i njihovo troje dece Stefani (3), Sofi (5) i Zoi (12). Otac Džon smatra da bi zatvaranje fabrike bilo katastrofalno za Kilmarnok, kao i za svakog od njih pojedinačno. "Ljudi iz ovog grada uložili su energiju i trud da bi ta fabrika radila već skoro 200 godina. Kako to sada mogu da nam urade? Bićemo beskućnici ako nas otpuste." Kompanija Diageo planira da zatvori postrojenja u Kilmarnoku i destileriju Port Dundas u Glazgovu da bi omogućila poslovanje firme u budućnosti.

OSTANI KOD NAS: Džoni Voker

UNIVERZALNI ODBOJKAŠ

Dugogodišnji prvi čovek odbojke u Srbiji predstavlja primer čoveka koji uspeva da traje uprkos sportskim uspesima i diskreciji koja odlikuje njegov javni nastup. Kroz njega se prelama priča o najuspešnijem srpskom sportu u poslednjih dvadesetak godina

Možemo da zamislimo Aleksandra Boričića kako se na brzinu sprema i odlazi iz svog super-stana u elitnom beogradskom naselju tik iznad stadiona Crvene zvezde. Odlazi i putuje dalje, jer to je čovek koji je preuzeo na sebe brojne obaveze pa mu ubitačni ritam, čak i u ove letnje dane, ne dozvoljava da udahne malo više svežeg vazduha koji se spušta sa Banjice na padinu na kojoj je i njegov dom.

Nije prošao niti jedan dan od "još jednog finala za pamćenje" u Beogradskoj areni koje nije donelo prvo mesto reprezentaciji Srbije i ček na milion dolara za Odbojkaški savez, a Boričić, čuvar trona u srpskoj odbojci, odlazi dalje u susret novim izazovima. Dok se ekipa bude kratko odmarala i pokušavala da se oporavi od poraza u finalu Svetske lige i dok vešto spinovana priča o "najvećoj poseti ikada na odbojci i sportskom događaju u istoriji" bude nalazila svoje mesto u medijima, Aleksandar Boričić će se posvetiti nekim drugim obavezama koje podrazumevaju odlazak iz grada. Iako je reprezentacija izgubila, forsiranje priče o velikom događaju nadilazi priču o još jednom porazu. Za ovako dobar tretman u medijima "zaslužan" je Odbojkaški savez sa Boričićem na čelu.

Ovaj šezdesetjednogodišnjak predstavlja verovatno najuspešnijeg "sportskog radnika" koji se pojavio u Srbiji (uz Dragana Džajića, naravno). Kada pitate ljude u Savezu od koje je godine on na mestu predsednika, niko ne zna tačno da vam kaže, ali su

sigurni da je "gospodin Boričić tu dugo i da je jako uspešan". Nekadašnji odbojkaš Crvene zvezde, danas jedan od "visokih funkcionera" onoga što se zove Sportsko društvo Crvena zvezda, poslednjih dvadesetak godina vodi odbojkašku organizaciju na način koji je ovom sportu prvi put omogućio da bude prepoznat kao "nacionalna vrednost" i da bude i na ulici i u školskom programu tretiran kao važna stvar u životu dece i omladine u Srbiji.

Dugogodišnje upravljanje nečim što je bilo veoma malo i u zapečku, a posle osvajanja olimpijskog zlata 2000. godine u Sidneju postalo važna stvar i u državnim poslovima, učinilo je da Boričić ima i opoziciju, malu ali bezobraznu, koja ga s vremena na vreme dovede u vezu sa nekim "nepravilnostima u načinu trošenja novca". Aleksandar Boričić se retko osvrtao na ovakve optužbe, ostajući iznad polemike i izvan svake javne rasprave o tome kako vodi firmu koja svake godine donese neku medalju Srbiji. Njegovi protivnici su izbrojali da je u jednom trenutku on sedeo na 17 stolica – što u odbojkaškim forumima što u organizacionim odborima, pa do mesta predsednika filatelista Beograda, ali to pripada tipično domaćoj navici prebrojavanja funkcija, navici koja je preneti iz sfere srpske politike. Sportski menadžment poznaje situaciju u kojoj je neko ko je eminentan pozvan da sedi u mnogim drugim forumima i odborima. U tom kontekstu, Boričić je uporediv sa komesarom NBA lige u SAD

Donaldom Šternom, koji vodi tu organizaciju od 1984. godine.

"Srpski Štern" je još po jednoj osnovi nalik svom dugovečnijem američkom parnjaku: kao što se Šternov dolazak na čelo NBA poklopio sa pojavom Majkla Džordana, čoveka koji će značaj ove lige globalizovati i napuniti džepove mnogima oko sebe, tako je menadžerska karijera Aleksandra Boričića povezana sa generacijom odbojkaša koju najbolje predstavlja Nikola Grbić, živa legenda svetske odbojke, koji od 1995. godine i prvenstva Evrope u Atini, svake godine donosi medalju u Beograd i održava selekciju Srbije među tri najbolje na svetu.

Kada se nekadašnja zajednička država raspadala početkom devedesetih, odbojka je bila nešto što smo poznavali kroz zagrebačku Mladost i novosadsku Vojvodinu. Beogradski Partizan i Crvena zvezda su bili fini garnirung u takmičenju u kome su Novosađani dominirali, a jedini uspeh reprezentacije bilo je zlato na Univerzijadi u Zagrebu 1987. Brkovi kršnog Žarka Petrovića, čini se, bili su jedino prepoznatljivo iz sveta odbojke za obične ljude, a ni mediji nisu bili preterano zainteresovani za nastupe reprezentacija i klubova. Odbojka je bila sport poput ritmičke gimnastike, na primer: imamo takmičare pa je red da se i to pomene. Od takvog tretmana, pa do RTS-a danas koji je u vreme svetske lige tretira kao "seriju visoke gledanosti", odbojka i njeni najbolji predstavnici morali su da se izlome i dokažu više puta, a deo tog

ZORAN SRDANOV

uspaha ide i Boričiću, koji je stajao iza kao neki "firewall" u operativnom sistemu. Od slavlja u Domu sportova u Zagrebu, na takmičenju koje u odbojci ne znači mnogo, pa do 22.000 ljudi u Areni neki dan, prošlo je taman 22 godine i kusur dana, a za silnu promenu u značaju ovog spota najzaslužniji su nekako mlađi brat Grbić i Boričić, koji su predvodili tu stvar poslednju deceniju i po.

Štern i Džordan, Boričić i Grbić – paralela izgleda zgodno. Kada je daleke 1984. godine Štern preuzeo vođenje lige, ona je bila nepoznanica za ostatak sveta. Za dvadeset pet godina ona je postala svetski fenomen, prihodi su uvećani 500 puta, Džordan je popularan kao Majkl Džekson.

Kada je odbojkaška reprezentacije SR Jugoslavije posle ukidanja spoljnog zida sankcija nastupila prvi put na EP-u 1995. godine i odmah se vratila sa medaljom oko vrata, to je bilo veliko iznenađenje. Malo je ljudi uopšte znalo ko su braća Grbić, Vujević, Mešter, Brđović, Tanasković, ko je taj trener Zoran Gajić. Iste godine se košarkaška reprezentacija vratila iz Atine sa zlatom, pevalo se na dočeku ispred gradske skupštine u Beogradu, odbojkaši su bili primećeni, ali daleko od "miljenika nacije". Neke informacije su se pojavljivale u medijima: saznali smo da većina nastupa u superjakoj italijanskoj ligi, što je bila stvar prestiža sve ove godine. U to doba je na sceni generacija italijanskih odbojkaša koji dominiraju desetak i više godina svetskom odbojkom, tu su Holanđani, uvek nezgodni Rusi, Amerikanci, Brazilci, sve reprezentacije većih i bogatijih saveza i država. Međutim, generacija koju su predvodila braća Grbić na terenu, Zoran Gajić sa klupe i Boričić sa strane, uspela je da u sedam sezona osvoji sve osim Svetske lige i Svetskog prvenstva. Olimpijsko zlato iz 2000. godine verovatno je najveći uspeh srpsko-crnogorskog sporta od raspada nekadašnje zajedničke države, a dve godine ranije zlato na prvenstvu sveta je izmaklo za jotu. Konstantni uspesi i otsudstvo gotovo svake kontroverze doneli su ovom sportu najveću popularnost do sada – Nikola Grbić je ušao u red najvećih srpskih sportista koje prepoznaju i mala deca koja razvlače žice i konopce preko ulica i parkinga i prave prve korake ka svetlu profesionalne odbojke. Za izostanak kontroverzi zaslužan je junak ovog našeg prikaza, Aleksandar Boričić, >>

koji je iz pozadine vodio odbojkaški brod "ni suviše blizu, ni suviše daleko od obale". On je godinama uspevaio, naslanjajući se na uspehe reprezentacije, da vodi odbojkašku organizaciju ka boljem statusu u "familiji srpskih sportova" što je značilo i više novca od države i više novca od sponzora.

Takva strategija je omogućila da se seniorski tim etablira kao redovan učesnik završnice svetske lige, koja je nekada u prošlosti izgledala kao daleko ekskluzivno mesto, što je srpskoj odbojci donelo mesto za stolom na kome se deli novac unutar međunarodnih odbojkaških foruma. Aleksandar Boričić se izborio za visoko mesto u evropskoj i svetskoj odbojkaškoj organizaciji, čime se po uticaju izjednačio gotovo sa neprevaziđenim Borom Stankovićem u košarci. Recept je jednostavan, ali je posledica sreće što nam je "naišla" dobra generacija: rezultati sa terena donose mesta u upravljačkim telima, a kada imaš tamo ljude, onda je tvoj uticaj kudikamo veći. Boričić je ovaj recept prvo primenio kod kuće: pored odbojke uticajan je u Sportskom društvu Crvena zvezda (predsednik skupštine), što mu je na posredan način donelo podršku biznismena i političara kakvi su Aleksandar Vlahović, a preko Olimpijskog komiteta sa drugim važnim ljudima u Srbiji. U vreme početnih uspeha nacionalnog tima on je bio čovek koji se nije mnogo isticao, ali su svi znali da je njegova poslednja u odbojci, a neki događaji su pokazali da je bio jako uticajan i u Olimpijskom komitetu koji je doskoro bio krovna sportska organizacija u Srbiji. Veština i prolaz kroz razne sportske forume, za koje mnogi i ne znaju šta predstavljaju, govore nešto o Boričiću: on je obezbeđivao svoju poziciju na raznim stranama, utvrđivao se, a u javnosti je bio neko ko se brinuo da superodbojkaši imaju gde da treniraju i da im oprema stigne na vreme.

Javno zauzeta pozicija "ekonoma" donela je Boričiću mirno mesto pored terena i tek tu i tamo se dešavalo da ga neko pita o stvarima koje su deo njegove odgovornosti. On ostavlja utisak čoveka koji ne želi da se medijski eksponira. Međutim, činjenica da pre "ovoga" nije gotovo postojalo ništa u odbojci (a i to što je postojalo oličeno je u priličnoj meri kroz samog Boričića kao nekadašnjeg reprezentativca i Lazara Grozdanića, srpskog "praodbojkaša"), donela je Boričiću mesto sasvim sigurno, dobro postavljano i podobno za rad kakav želi.

Kada su ga napadali, a to je bilo veoma retko, onda je to bilo na temu trošenja novca: pominjan je u kontekstu bezrazložnog trošenja novca za potrebe organizovanja EP-a u odbojci 2005. zajedno sa Rimom, što je, prema jednoj teoriji, dovelo do toga da se finale igra u Italiji, za šta je naš savez nagrađen novcem, a reprezentacija nije stigla do zlata; pre toga je u njega upereno prstom u kontekstu rada Sportske akademije, *ad hoc* institucije koja je bez valjane akreditacije poslovala kao fakultet i naplaćivala studentima visoke školarine. Boričić je na sve ovo ostao hladan kao Nikola Grbić kad "kuva" za odlučujući poen. Jedini njegov javni nastup ispunjen nekom emocijom bio je u trenucima kada se jedna "struktura" u OKS-a, kojoj je pripadao obraćunavala sa tadašnjim predsednikom Milanom Jankovićem Cepterom. Kada je odlazio najtrofejnjiji trener Gajić on je to ocenio kao neminovnost, doveo je drugog trenera, pa trećeg, pa sve do aktuelnog Igora Kolakovića kome je dopalo da radi sa timom kojem predstoji kompletno generacijsko renoviranje.

Sport kojim su se bavile pametne dugonoge devojke koje nisu želele da budu manekenke, a htele su da pre fakulteta održe liniju i hodađu ispravljenih ramena, postao je takođe "nacionalni" posle nekoliko vezanih uspeha poslednjih godina. Reprezentacija predvođena Zoranom Terzićem, koji je takođe Boričićev "izum", postala je jedna od najboljih na svetu i najznačajniji ženski srpski proizvod u ekipnim sportovima. Ovog leta su razne medalje dolazile sa raznih strana sveta od raznih reprezentativnih uzrasta što pokazuje da ovaj sport ima budućnost, a kolektivni sportovi posle rukometnice Svetlane Kitić i košarkašice Anđelije

Arbutine imaju nekog čije se ime pamti duže od jednog dana.

Pored reprezentacije Aleksandar Boričić može da u svoj životopis upiše i uspehe klubova, a posebno "njegove" Crvene zvezde. To je jedini klub koji je u isto vreme imao predstavnika u Ligi šampiona Evrope u muškoj i ženskoj konkurenciji, ali se dalje od toga nije moglo. Drugarstvo sa pojedini srpskim preduzetnicima omogućilo je da Boričić za ženski odbojkaški klub nađe solidnog sponzora u vidu kompanije koja pravi "Smoki" – Slobodan Vučićević je obezbedio ovom klubu pomoć od 600.000

evra za dve sezone što je omogućilo da se ne rasproda odmah cela ekipa.

Aleksandar Boričić, sa manom koja se prevashodno ogleda u preterano diskretnom odnosu prema javnosti, predstavlja primer sportiste koji se pokazao kao veoma uspešan menadžer. Sportska karijera je ostala u drugom planu posle svih uspeha odbojke koji su se poklopili sa njegovim stolovanjem u odbojkaškoj organizaciji i koji su ovaj sport učinili važnim za ljude u Srbiji. Činjenica da toliko traje na čelu jedne organizacije i sposobnost da umnožava funkcije bili su osnova i za kritike i za pohvale, ali i jedno i drugo nam govori

**>> KONSTANTNI USPESI
I ODSUSTVO GOTOVO
SVAKE KONTROVERZE
DONELI SU OVOM SPORTU
NAJVEĆU POPULARNOST
DO SADA – NIKOLA GRBIĆ
JE UŠAO U RED NAJVEĆIH
SRPSKIH SPORTISTA KOJE
PREPOZNAJU I MALA
DECA KOJA RAZVLAČE
ŽICE I KONOPCE PREKO
ULICA I PARKINGA I
PRAVE PRVE KORAKE KA
SVETU PROFESIONALNE
ODBOJKE. ZA IZOSTANAK
KONTROVERZI ZASLUŽAN
JE ALEKSANDAR BORIČIĆ,
KOJI JE IZ POZADINE
VODIO ODBOJKAŠKI
BROD "NI SUVIŠE BLIZU,
NI SUVIŠE DALEKO OD
OBALE"**

da je on atipična ličnost, sposobna da preživi u različitim okolnostima i da pri tom unapređuje i svoj položaj i položaj svoje branše.

On je, nekako, čovek posebnog kova. Samo još da se pojavi novi Nikola Grbić. ×

SLOBODAN GEORGIJEV

POBEDNIK: Luis Hamilton

Furiozni *come back*

U poslednjim minutima kvalifikacija Masa je jurio dobro vreme i u jednom trenutku se našao dvadesetak metara iza Rubensa Barikela kome je pri prolasku kroz jednu od poslednjih krivina otpao deo amortizera. E, to kilo metala je pogodilo baksuznog Felipea pravo u glavu

DOBRO, HVALA, cveće ne treba, dres nemojte da cepate, jedini mi je... Hoću reći, jesam predvideo povratak Ferarija i Meklarena u vrh, ali ne na ovakav način i ne ovako brzo, već na trci za Veliku nagradu Mađarske. Kvalifikacioni trening u subotu ipak nije ostao upamćen po ogromnom iznenađenju, pol poziciji Fernanda Alonsa (Reno), ni po četvrtom mestu za Luisa Hamiltona (Meklar), petom za Nika Rozberga (Vilijams) i sedmom za Kimija Raikonena (Ferari), već po bizarnoj nesreći u kojoj umalo ostadosmo bez Felipea Mase (Ferari). Naime, u poslednjim minutima kvalifikacija Masa je jurio dobro vreme i u jednom trenutku se našao dvadesetak metara iza Rubensa Barikela (BronGP), kome je pri prolasku kroz jednu od poslednjih krivina, verovatno zbog vibracija koje prouzrokuje rebrasti ivičnjak, otpao deo amortizera. E, to kilo metala je pogodilo baksuznog Felipea pravo u glavu! Način na koji je njegov bolid nastavio, prava putanja sa malo kočenja, sugerisala je da je vozač možda bez svesti, a dramatično je podsetila na nedavnu smrt Henrija Sartisa, sina slavnog Džona, koga je tokom trke Formule 2 na stazi Brends Heč u Engleskoj pogodio u glavu i na mestu ubio to-

čak koji je otpao sa jednog slupanog bolida. Kvalifikacije su prekinute, kola hitne pomoći i pokretna ambulanta su veoma brzo došle do slupanog bolida, a vreme koje su doktori proveli uz nesrećnog vozača nije obećavalo ništa dobro. Crne sumnje pojačane su kada je Masa prevezen do helikoptera i prebačen u vojnu bolnicu u Budimpešti. Pa ipak, prvo saopštenje ljudi iz tima Ferari da je Masa pri svesti, da komunicira sa doktorima, malo je umirilo sve, a dodatni optimizam doneo je i Barikelo pošto je posetio Masu u bolnici.

“Ima veliku posekotinu na glavi, ali je svestan, pomera ruke i noge, razgovarali smo, a doktori sada utvrđuju stepen povrede”, izjavio je Brazilac po povratku na stazu.

Posle snimanja glave skenerom pokazalo se da su stvari kudikamo ozbiljnije nego što se na prvi pogled činilo. “Posle kompletnog pregleda ustanovljeno je da (Masa) ima posekotinu na čelu, povrede kosti lobanje i kontuziju mozga. Sve to zahteva operaciju posle čega će biti prebačen na odeljenje intenzivne nege gde će njegovo stanje biti pod stalnom opservacijom”, stajalo je u zvaničnom saopštenju. Potom su se redale informacije u kojima je potencirano da je njegovo “sta-

nje ozbiljno ali stabilno”, a direktor bolnice Peter Gazo rekao je novinarima da su nalaži “u okviru očekivanih za povrede te vrste”. Masu su operisali pošto su ga najpre podvrgli proceduri “izazvane kome” u bolnici koja je, inače, nedavno renovirana i čija neurohirurgija važi za jednu od najboljih u Evropi.

“Masa je sada u akutnoj fazi i život mu je i dalje u opasnosti”, izjavio je posle operacije doktor Gazo. “Kako će se njegovo stanje dalje razvijati za sada ne možemo sa sigurnošću reći, važno je da prevaziđemo fazu životne ugroženosti.”

U međuvremenu se oko Masine bolesničke postelje okupila porodica koja je stigla iz Sao Paula, otac, brat i supruga Rafaela, koja je, inače, u drugom stanju. Postoperativna slika na skeneru pokazala je zadovoljavajući rezultat, a snimak ultrazvukom koji je načinjen da bi se utvrdilo da li ima i drugih, unutrašnjih povreda “nije pokazao ništa što bi izazvalo zabrinutost”. Međutim, tokom operacije, doktor Robert Vereš je konstatovao i povredu levog oka, tačnije ocnog nerva, ali “još ne može da utvrdi obim oštećenja”. Štampa je odmah krenula u spekulacije o tome hoće li se Masa uopšte vratiti trkanju, na šta im je predsednik Ferarija Luka de Montezemolo odbrusio: “Najvažnije je da se oporavi čovek, a ne vozač!” Novinari su se potom okrenuli doktorima, a na njihovo pitanje o Masinoj profesionalnoj budućnosti doktor Vareš je rekao da je “još rano davati tu vrstu prognoze”, neimenovani doktor koji je bio u operativnom timu je rekao da “se Brazilac sigurno neće vratiti za volan u ovoj godini”, dok je Barikelo preneo novinarima da je “kao neko ko se ne razume u medicinu pitao doktore o tome i da su rekli da će se (Masa) stoprocentno oporaviti”. Iz njihovih usta u Božje uši.

U ponedeljak uveče počele su da stižu ohrabrujuće vesti iz bolnice u Budimpešti. Najpre da Felipea neće više vraćati u stanje “indukovane kome”, pa onda da je “pri svesti i da je prvi put progovorio”, a potom je šef hirurije Lajoš Žiroš rekao novinarima da je “Masa pospan, ali da daje jasne i spontane odgovore na pitanja koje mu postavljamo”.

“Skinuli smo ga sa aparata za veštačko disanje i uklonili dren sa rane na lobanji”, dodao je Žiroš.

Brazilčev otac Luis Antonio je rekao da će njegov sin “biti otpušten sa odeljenja intenzivne nege već u četvrtak” i najverovatnije prebačen u neku od bolnica u Parizu, dok

Poredak vozača

1. Baton (Bron GP).....	70
2. Veber (Red Bul).....	51,5
3. Fetel (Red Bul).....	47
4. Barikelo (Bron GP).....	44
5. Rozberg (Vilijams).....	25

Poredak timova

1. Bron GP.....	114
2. Red Bul.....	98,5
3. Ferari.....	40
4. Tojota.....	38,5
5. Meklaren.....	28

je njegova žena u izjavi za brazilski "Globo" navela da se njen muž "oporavlja i da će uskoro prirediti svima radost vozeći ponovo na pisti svoj mali crveni auto". Putujući doktor Formule 1 Gari Harstin je bio kud i kamo oprezniji rekavši za "Gazetu de lo sport" da će "proći nedelje, ako ne i meseci pre nego što sa sigurnošću budemo mogli da kažemo kako teče (Masin) oporavak". Kako bilo da bilo, najvažnije je da je glava na ramenima, a za ostalo ima vremena, pa i za trkanje.

E sad, o samoj trci... Dakle, za desetu pobeđu u karijeri Luis Hamilton najviše može da zahvali dugom startnom pravcu na stazi Hungaroring koji je učinio da KERS dođe do punog izražaja. Karibijac se prosto katapultirao na startu i obišao oba Red Bulova vozača, Fetela i Vebera, zaseo iza vodećeg Alonsa, koji je startovao lakši i za koga je bilo izvesno da će imati pit-stop više od ostalih. Sam početak trke, nekih desetak krugova, bili su potpuno atipični za inače dosadnu i prašnjavu stazu u mađarskoj pusti na kojoj se ranija "dešavanja" mogu izbrojati na prste jedne ruke. Ovoga puta za trkanje su se, osim Luisa, pobrinuli i Kimi koji je takođe imao KERS i manirom na ivici bezobrazluka prosto razgrtao vozače oko sebe, čuškajući ih i sleva i sdesna i "potpisujući" im se gumama po karoseriji. Dobro, uzvratili su mu i Luis i Veber, ali je poslastica za gledaoce bila slađa i zato što je bila neočekivana. E, kada je Alonso, očekivano, rano otišao u boks na zamenu guma i dolivanje goriva paceri u boksu kao da su ga namerno sabotirali. Loše zašrafljena guma otpala je posle nekoliko krivina i prosto im se ne bi našao u koži kada furiozni Brijatore počne da ih pegla. Da, odnos prema svom drugom vozaču, Pikeu mlađem, pokazao je time što je pola sata pre kraja trke – otišao sa staze!

Kad je zaseo na prvo mesto, Hamilton se ponašao kao da krize u timu nema, kao da

TRAGEDIJA: Felipe Masa

FOTOGRAFIJE: REUTERS

je sve onako kako je bilo dok je prošle godine jurio šampionsku titulu. Obarao je rekorde staze, pokazivao superiornost i delovao kao neko ko prosto uživa što je ponovo na vrhu. Iza njega trajala je borba Vebera i Raikonena, ali je bilo jasno da će Kimi probati najpre da ga "prestigne kroz boksove", pa ako to ne uspe onda će probati preticanje u direktnom trkanju. E kada su njih dvojica ušli istovremeno u boks na promenu guma i dolivanje goriva, dobili smo još jednu poslasticu jer su Ferarijevi mehaničari posao obavili taman toliko brže od ekipe Red Bul da Kimiju daju pola bolida prednosti što je drčni Finac pretvorio u direktno trkanje u boksu i – obišao Australijanca. Potom je bilo jasno da Veber nema šanse da se dokopa drugog mesta jer je običi Kimija kad mu bolid radi kao sat na stazi kakva je Hungaroring

– mislena imenica. Ipak, doživio sam pravi stres kada je posle druge promene guma i dolivanja goriva Kimi umalo ugasio motor u boksu. Fala Bogu, sve se dobro završilo i Raikonen je kroz cilj prošao kao drugi i potom razultat "posvetio Masi". Mali Rozberg je trku završio kako je i počeo, na četvrtom mestu, odličan peti bio je Meklarenov drugi vozač Kovalainen, a Tojotin tandem Gloc-Truli je obradovao gazde šestim i osmim mestom. Sedmi je bio Dženson Baton (BronGP), što je mala uteha za tim koji je sjajno krenuo sezonu, a onda počeo da stagnira, dok su drugi, evidentno, napredovali i brže nego što se to očekivalo.

Sledeća trka je za Veliku nagradu Evrope, 23. avgusta, na stazi u Valensiji. ×

DUŠAN RADULOVIĆ
Radio Beograd 1

VREME nauke

specijalno izdanje nedeljnika VREME za nauku i tehnologiju, jul 2009

IGOR SMOLIĆ, STL

Četiri

Prošlo je četiri veka otkad je istinski rodonačelnik modernih prirodnih nauka Galileo Galilej u jesen 1609. godine prvi put pogledao ka nebu kroz teleskop, da bi sa njim nekoliko meseci kasnije otkrio četiri Jupiterova satelita. U ovom na četiri dela podeljenom krugu Igora Smolića iz Laboratorije za primenu računara u nauci, Io, Evropa, Kalisto i Ganimed složeni su, u tačnoj razmeri njihovih prečnika, prema sjaju koji raste počev od levog gornjeg ugla. Broj četiri se, nalik prečnicima ovog kruga, u indijskoj tradiciji označavao znakom krsta, iz čega je kasnije izrasla i arapska cifra četiri. U judejskoj monoteističkoj tradiciji tetragramaton, ime Boga, Jahve, sastojalo se od četiri magijska slova, kao što se u najtvrdjoj tradiciji moderne naučne dogme sa četiri Maksvelove jednačine opisuje svetlost i svako drugo zračenje. Idući prirodnim brojevom osom nakon trojke kojom smo delili apstraktne predstave, četvorka možda najbolje opisuje galilejevsko, relativno poimanje prostora gde svaki posmatrač može da sa svakog mogućeg raskršća krene na četiri strane sveta. No, svet najtačnije opisujemo kroz Ajnštajnovu poimanje odnosa prostor-vreme sa četiri dimenzije, ili kao standardni model

sa četiri fundamentalne sile, gravitacionom, slabom, jakim i elektromagnetnom. Nešto, mada malo, možda možemo postići i sa grubom, alhemijskom slikom sveta sa četiri elementa koja je prvi dao Empedokle iz Agrigenta

– vatrom, vazduhom, vodom i zemljom. Kako god, sa brojem četiri, kvadratom dvojke, prvim koji ne pripada Fibonačijevom nizu i prvim koji je jednak zbiru svojih prostih činilaca, gotovo da imamo dovoljno za nauku. Prema saznoj teoriji filozofa Karla Popera, naučne teorije nastaju kroz četiri faze – postavljanje problema, probna teorija, eliminacija greške i definisanje novog problema, što se može preslikati i na evolutivni razvoj novih organizama. I život se, igrom slučaja, u tim previranjima zadovoljio sa četiri kombinacije baznih nukleotida u DNK molekulu, adeninom, citozinom, guaninom i timinom. Ključni životni element na Zemlji je četvorovalentan – ugljenik, i gradi tetraedarske strukture u svojim kristalima. A ljude, od njih najsloženiju i najnesrećniju strukturu, možemo podeliti na četiri temperamenta, kao što imamo četiri dela dana i četiri godišnja doba. Četiri fiskalna perioda, sa prihodima ili bez njih. I četiri jahača apokalipse – rat, glad, kugu i smrt.

S. B.

Ptica trkačica iz Nju Meksika

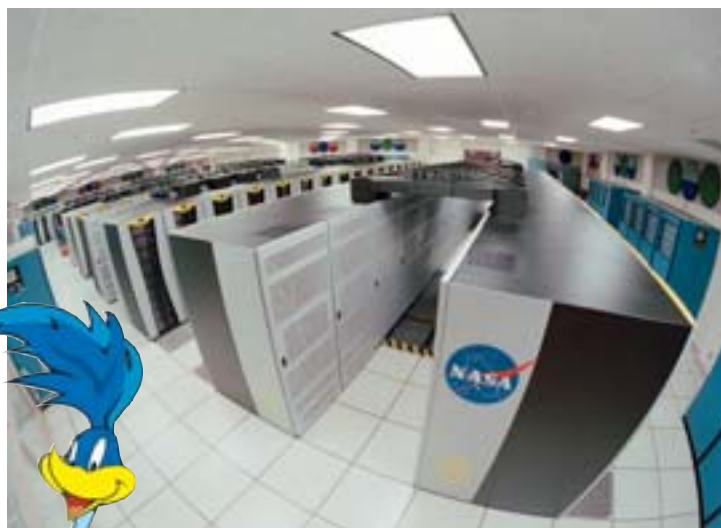
Kada bi svi ljudi na svetu imali digitrone i zajedno radili na nekom proračunu 24 sata dnevno 365 dana u godini, trebalo bi im 46 godina da izračunaju ono što *RoadRunner* može da izračuna za jedan dan. Ali, šta on to računa i odakle mu sva ta moć

Piše: Marija Vidić

IBM-ov *RoadRunner* trenutno je najbrži kompjuter na svetu i verovatno jedan od najskupljih – na njegovo konstruisanje američka Nacionalna administracija za nuklearnu bezbednost utrošila je 133 miliona dolara. Zanimljivo je da nije napravljen od nekakvih komponenti specijalno dizajniranih baš u te svrhe – ako imate 133 miliona dolara i želite nešto poput *RoadRunnera*, sve delove možete nabaviti u bolje opremljenoj kompjuterskoj radnji. Potrebno je i nešto prostora. *RoadRunner* je ogroman, njegovih 296 fioka veličine i nalik frižiderima i ostali delovi među kojima se “mota” oko 100 kilometara optičkih kablova, zauzimaju 560 kvadratnih metara Nacionalne laboratorije u Los Alamosu u Nju Meksiku. Tu je u 21 kamionskoj prikolici premešten iz države Njujork u kojoj je građen od 2002. godine. Nazvan je *RoadRunner*, između ostalog, i zbog toga što je jedan od simbola Nju Meksika ptica trkačica koju smo gledali u crtačima s Perom Kojotom (Super)Genijem.

RoadRunner je onlajn od januara 2007, a tek 2008. godine postao je operativan. Arhitektura mu je hibridna što je dosta iskomplikovalo njegovo konstruisanje i izdvojilo ga u odnosu na većinu superračunara. Reč je o miksu IBM-ovih i AMD-ovih serverskih procesora pod nekoliko varijanti Linuksa, zbog čega je i softver morao da bude specifičan i specijalno prilagođen hibridnoj platformi.

Pred kraj prve faze izgradnje, od 2006. godine, *RoadRunner* je već dostizao brzinu od 71 teraflops i već tada je bio među deset najbržih kompjutera na svetu. Flops, broj kalkulacija sa pokretnim zarezom u sekundi (*F*loating *p*oint *O*perations *P*er *S*econd), predstavlja ne baš sasvim potpunu, ali sasvim uobičajenu mernu jedinicu za performanse računara. Prosečan kućni računar od oko 500 evra trenutno ima u proseku brzinu od oko 20 do 40 gigaflopsa, gigaflops je milijardu flopsa (10^9), dok je brzina od 71 teraflops bar hiljadu puta veća (10^{12}). Od kada je, pre 12 godina dostignuta brzina od jednog teraflopsa, nedostižna barijera za sve superkompjuterase i cilj brojnim velikim kompanijama postao je petaflops, što je čitavih milion milijardi kalkulacija sa pokretnim zarezom u sekundi (10^{15}).

RoadRunner je uspeo da probije tu granicu kao prvi kompjuter koji postiže više od jednog petaflopsa. Najveća brzina koju teoretski može da postigne iznosi 1,7 petaflopsa. Rekord zahvaljujući kome je već neko vreme prvi na listi top 500 superkompjutera oborio je u maju prošle godine kada je dostigao 1,026 petaflopsa. U trenutku kada je *RoadRunner* uspeo da prevaziđe petaflops barijeru, bio je duplo brži od drugog superkompjutera na top 500 listi – takođe IBM-ovog Blue Genea i mogao je za nedelju dana da izračuna ono

Brz, flops, petaflops

Prvi superkompjuteri bili su kompjuteri koji su po svojim performansama odskakali od većine. Pravljeni su šezdesetih godina prošlog veka (bilo ih je i ranije, od kraja tridesetih, mada se ti primerci jedva mogu tako nazvati) najpre u Kontrol data korporejšenu pod vođstvom Simura Kreja, a onda, kada se on osamostalio, u "Krej riserču". Krej je danas jedna od vodećih kompanija u ovoj oblasti koja je tvorac drugog po brzini superračunara na svetu na listi top 500 – Jaguara. Ova lista top 500 ustanovljena je 1993. godine. *RoadRunner* na njoj zauzima prvo mesto još od juna prošle godine, a najmoćniji kompjuter na svetu pre njega bio je takođe IBM-ov *Blue Gene/L*, koji je tu titulu nosio od novembra 2004. do juna 2008. Među superkompjutere ili kvazisuperkompjutere obično se svrstava i tzv. distribuirani kompjuting: veliki broj personalnih računara, stotine hiljada njih, "u slobodno vreme", kada su upaljeni, onlajn i ne rade ništa, uključeni su na rešavanju niza problema. Projekat *Folding@home*, trenutno najbrži od njih, a brži i od *RoadRunnera*, dostigao je prema nekim podacima 8,5 petaflopsa, od kojih gotovo trećina dolazi od igrača Plejstejšn 3 konzola.

NAJJAČE MAŠINE NA SVETU: Najbrži Roadrunner (gore); NASA na Univerzitetu Kolumbija (levo); IBM Blue Gene

za šta je najbržem superkompjuteru pre deset godina trebalo dve decenije rada.

Ovo je jedna od čestih i zgodnijih ilustracija "fluidnosti" termina superkompjuter – današnji superkompjuter u nekoj bližoj ili malo daljoj budućnosti postaće sasvim običan kompjuter. Sledeći cilj – teško je predvideti koliko je daleko – jeste egzaflops, milion teraflopsova. Orijentacije radi, u IBM-u kažu da se u proteklih deset godina snaga superkompjutera povećala oko 1000 puta.

*RoadRunner*ovi tvorci imaju još bolju ilustraciju njegove moći: kada bi svi ljudi na svetu imali digitrone i zajedno radili na nekom

proračunu 24 sata dnevno 365 dana u godini – i to u jednoj sekundi jedan proračun – trebalo bi im 46 godina da izračunaju ono što *RoadRunner* može da izračuna za jedan dan. Odnosno, njegova snaga otprilike je, kako procenjuju u IBM-u, jednaka udruženoj snazi oko 100.000 najbržih laptopa.

Tu je još nekoliko zaista fascinantnih podataka: ovaj računar ima 103 terabajta RAM-a. Ima i 6912 AMD-ovih dvojezgranih procesora, koji rade na 1,8 GHz, dok IBM-ovih procesora koji imaju devet jezgara i rade na 3,2 GHz ima 12.960, što znači da u celom kompjuteru ima više od 100.000 jezgara. Bez obzira na to kako ovi podaci zvuče, u suštini, većina superračunara su samo gomila "nabudženih" računara – veliki broj njihovih komponenti nalazi se i u našim PC-jevima i Plejstejšn 3 konzolama.

"PlayStation na steroidima", kako su ga neki zbog toga prozvali, osim brzine, može da se pohvali i svojim "zelenilom": on je četvrti na listi energetski najefikasnijih kompjutera na svetu – s jednim vatom može da obradi 444,94 megaflopsa. Bez obzira na štedljivost, za njegovo napajanje potrebna je omanja elektrana – 3,9 MW. Ilustracije radi, to je dovoljno za napajanje 39.000 sijalica od 100 vati.

Njegovi konstruktori su objasnili da će se on baviti predviđanjem dugoročnih klimatskih promena, proučavanjem univerzuma i pokušaći da pronađe vakcinu protiv HIV-a. Većina superkompjutera, pa i Paradoks koji se nalazi u Beogradu, na Institutu za fiziku, bave se stalno ili "usput" ovim i sličnim izuzetno važnim problemima. *RoadRunner*, međutim, ima i jedno specifično zanimanje za koje je stvoren – IBM ga je napravio specijalno za američko Ministarstvo energije (koje poseduje još neke od najmoćnijih računara na svetu) kako bi se na njemu simuliralo starenje nuklearnih materijala. Na taj način, kažu njegovi tvorci i kupci, biće izbegnute podzemne nuklearne probe a računar će pokušati da predvidi koliko je nuklearno oružje koje poseduju Sjedinjene Američke Države bezbedno i efikasno. Ujedno će se baviti i godišnjem testiranjem različitih sistema nuklearnog oružja.

Godina posmatrača neba

Četiri veka gledanja u svemir

Piše: Igor Smolić

Teleskop je napunio 400 godina otkad posmatra nebo. I bez njega su rani astronomi mogli da donesu važne zaključke o prirodi Zemlje i Sunčevog sistema. Napravljeni su kalendari i mada je ritmičnim kretanjima zvezda, planeta i Sunca davano religijsko značenje, pravi, merljivi rezultat zaključaka o nebu najviše je doprinio unapređenju poljoprivrede.

No, tek sa primenom teleskopa stvari postaju istinski uzbudljive. Moderna astronomija datira iz perioda renesanse a počinje sa teorijskim radom Johana Keplera i Isaka Njutna, ali pre svega sa posmatranjima Tiha Brahea i od 1609. godine prvog korisnika teleskopa – Galilea Galileja. Njegova kasnija raznovrsna astronomska otkrića, a pre svega otkriće četiri Jupiterova satelita, usmerila su razvoj nauke u naredna četiri veka. To je, uostalom, bio osnovni motiv da se ova godina proglasi Međunarodnom godinom astronomije.

Teleskopi su se u međuvremenu toliko razvili da vide mnogo, mnogo dalje od rastojanja koju svetlost

može da pređe. Uostalom, danas je i smisao teleskopskih posmatranja donekle drugačiji od onog iz Galilejevog doba. Posmatranja teleskopom se zapravo vrše u svim delovima elektromagnetnog zračenja, od radio-zračenja, preko svetlosti u užem smislu, do gama zraka.

Važni naučni rezultati se dobijaju posmatranjima kosmičkih zraka i neutrina, a očekuju se i posmatranja gravitacionih talasa.

Jasno je da se napredak našeg saznanja o nebu, kao uostalom i istorija velikih otkrića u celini, može pratiti i kroz razvoj novih tehnologija kao što su teleskopi, računari, detektori i svemirske sonde. Kako je izgledao taj put? Koji teleskopi čine listu značajnih otkrića u astronomiji ili su doprineli razrešenju privremene misterije vezane za neki objekat? Takav izbor predstavlja nemogući zadatak, ali neki od instrumenata iz teleskopske bratije u istoriji astronomije sigurno zauzimaju bolje vidljiva mesta.

(Autor je saradnik u Laboratoriji za primenu računara u nauci, Institut za fiziku, Beograd)

GALILEJOV TELESKOP

Četiri stotine godina nakon što je Galileo Galilej prvi put posmatrao nebo pomoću teleskopa, na tržištu je gotovo nemoguće pronaći instrument tako loših karakteristika. Njegov teleskop nije bio ništa više nego skroman durbin. Ali, kad ga je usmerio ka nebu i prvi put upotrebio za astronomska posmatranja, Galileo Galilej je otkrio pregršt do tada nevidljivih objekata – četiri Jupiterova satelita, reljef na Meseu, faze Venere, pege na površini Sunca, Saturnov prsten (mada nije pravilno protumačio viđeno), ali i uspeo da vidi da je Mlečni put sazdan od pojedinačnih zvezda. Posmatranja su donela nove dokaze o ustrojstvu Sunčevog sistema i snažno podržala heliocentrični sistem, a ujedno predstavljaju i početak dugog puta ka pronalaženju našeg mesta u Univerzumu.

REUTERS

“VAZDUŠNI” TELESKOP

Moć teleskopa se ogleda u mogućnosti da se vide objekti manjeg sjaja i razluče sitniji detalji, pa samim tim odrede tačniji položaji.

Objektivi su porasli, a da bi se očuvao kvalitet slike, morala je i njihova dužina. “Vazdušni” teleskopi su imali skromne objekte, oko 20 centimetara u prečniku, a dužine su dostigle nekoliko desetina metara. Uz izuzetne probleme sa upravljanjem ovih tanušnih golijata Džejms

Bredli je 1725. godine otkrio da posmatrani položaji zvezda zavise od Zemljinog položaja na orbiti oko Sunca, i pravca u kome posmatramo. Analogno trčanju kroz kišu, zaključuje da je ovo posledica konačne brzine svetlosti i posmatrački dokaz da Zemlja ima neku brzinu na orbiti, odnosno da se kreće oko Sunca.

LOVELOVA OPSERVATORIJA – TELESKOP OD 33 CENTIMETRA

Potruga za planetom X je počela ubrzo nakon otkrića planete Neptun 1846. godine. Međusobni gravitacioni uticaji planeta mogli su da “otkriju” postojanje dodatnih članova planetarnog sistema, ali samo na papiru. Čekala se posmatračka potvrda. Persival Lovel je osnovao opservatoriju koja će pronaći taj objekat, i nesumnjivo mu doneti svetsku slavu. Klajd Tombo je angažovan za taj zadatak 1929. godine. Nakon godinu dana fotografisanja neba omanjim teleskopom, čak i za tadašnje kriterijume, otkriva objekat koji će biti nazvan Pluton. Ovaj objekat je među najvećim objektima Kajperovog pojasa, ali već tri godine nije na listi planeta. Smatra se da će ovaj teleskop dati veliki doprinos u razumevanju formiranja i rane istorije Sunčevog sistema.

HUKEROV TELESKOP (OPSERVATORIJA MAUNT VILSON)

Reflektori, teleskopi sa ogledalima osnaženi primenom dobro razvijenog fotografskog metoda, početkom XX veka predstavljaju novu nadu i uređaje koji će dati konačne odgovore na dugogodišnje debate. “Velika debata” se ticala uređenja svemira na velikim skalama, i ogledala u raspravi o jedinstvenosti Mlečnog puta. Edwin Hابل je prvi uspeo da na fotografijama razluči zvezde u maglinama sazvežđa Andromeda i Trougao. Postalo je jasno da postoje i druge galaksije. Hابل će u narednim godinama radeći na ovom teleskopu prečnika ogledala od 2,5 metra doći do zaključka da se galaksije udaljavaju od nas. Još jedno verovanje o jedinstvenosti našeg položaja i statičnosti svemira je počelo da pada u vodu.

EKSPERIMENT U RUDNIKU HOUMSTEJK (HOMESTAKE)

Napušteni rudnik zlata u Južnoj Dakoti na dubini od 1500 metara, bio je krajem šezdesetih godina XX veka čudno mesto za bavljenje posmatračkom astronomijom. To, naravno, jeste čudno ako ste odatle posmatrali elektromagnetno zračenje, ali su

se u rudniku Homstejk zapravo posmatrali neutrini. Ni većina kosmičkih zraka ne prodire kroz tolike stene, ali je to uspevalo neutrinima, elementarnim česticama koje vrlo slabo intereaguju sa materijom, a većina uspeva i da nesmetano prođe kroz Zemlju. U rezervoaru sa oko 600 tona sredstva za čišćenje na bazi hlora svaki dan je detektovan po jedan neutrino koji je nastao u Suncu. Ispostavilo se da je taj broj samo trećina od očekivanog broja. Ovo otkriće je promenilo teoriju elementarnih čestica, i potvrdilo ispravnost modela termonuklearnih reakcija u središtu Sunca.

COBE – ISTRAŽIVAČ KOSMIČKE POZADINE

Pre dvadeset godina, satelit COBE je tragajući za nehomogenostima u “najstarijoj svetlosti” koja dopire do Zemlje, uspeo da vidi i odgonetne kako su uopšte nastale galaksije i sve ostale strukture u svemiru. To takozvano mikrotalasno pozadinsko zračenje, posledica Velikog praska, predviđeno od strane Džordža Gamova, Ralfa Alfera i Roberta Hermana 1948. godine, otkrili su Arno Penzijas i Robert Vilson 1965. godine. COBE, satelit koji je lansiran 1989. godine uspeo je da detektuje male varijacije (u hiljaditim delovima procenta) u toku četiri godine posmatranja celog neba.

Na osnovu tih varijacija pokazano je da je Svemir već 300.000 godina nakon stvaranja bio nehomogen, kao i da je dalji razvoj ove nehomogenosti doveo do stvaranja svih struktura koje poznajemo.

Oslobođen od svih atmosferskih smetnji, ovaj teleskop od 1990. godine vrši posmatranja koja su rezultovala mnogim otkrićima i dala fascinantne slike nebeskih objekata. Za nas, Zemljane, možda su najznačajniji prvi snimci sudara tela u Sunčevom sistemu, načinjeni pri padu delova komete Šumejker-Levi 9 na Jupiter 1994. godine. U julu ove godine, ponovo sa Hablovog teleskopa, stigla je potvrda o udaru još jednog objekta (asteroida ili komete) u Jupiter. Ovo je opomena i znak da se moramo posvetiti istraživanjima nebeskih objekata koji mogu ugroziti život na Zemlji.

VREME ZABLUDA

Bliski kontakt marsovske vrste

Ništa posebno se neće dogoditi sa Marsom tokom avgusta meseca. Ako ste od poznatih ili nepoznatih prijatelja poslednjih nedelja dobili poruku da posmatrate Mars zbog "izuzetnog astronomskog fenomena u kome će Mars biti najbliži Zemlji u poslednjih 5000 godina", najbolje da je ignorišete jer je samo reč o još jednoj i-mejl prevari, na koju su pre vas naseli oni koji vam je šalju. Naime, i na srpskom internetu, kao i širom sveta, odnedavno kruži mejl u kome se kaže da će "28. avgusta 2009. godine, 30 minuta posle ponoći, planeta Mars biti vrlo sjajna i imati veličinu Meseca, premda je planeta Mars udaljena 34,65 miliona kilometara od Zemlje". U mejlu se kaže da će se Mars videti golim okom i da će izgledati kao da "Zemlja ima dva Meseca". Zanimljivo je da se ovi mejlovi uopšte ne odnose na 2009, već na 2003. godinu, kad su mejlovi iste sadržine kružili unaokolo. No, u avgustu 2003. godine, najbliža nam planeta Mars bila je zaista vrlo blizu Zemlje, na svega 56 miliona kilometara, i to je bilo prvi put za poslednjih 60.000 godina. Međutim, ni tada se nije desilo ništa zaista dramatično – Mars se lepo video kao mala crvena tačka, ali nije bio znatno veći nego obično. Trenutno je Mars od Zemlje prilično udaljen, a prvi sledeći "bliški" susret će se desiti 27. januara 2010. kad će rastojanje između dve

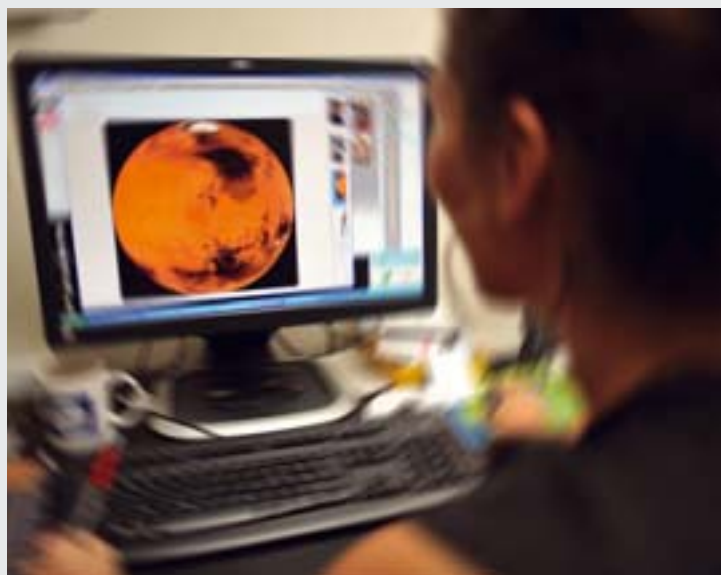
LOVAC NA PLANETE – ARESIBO RADIO-TELESKOP

Za teleskop prečnika parabolične antene od 300 metara pronađena je pogodno odabrana kotlina u Portoriku. Uprkos ograničenom vidnom polju, usled nepomične antene, ovde su 1992. godine otkrivene prve ekstrasolarne planete oko jednog pulsara, ostatka nekadašnje "obične" zvezde sa jakim magnetnim poljem i periodičnim promenama sjaja. Nekoliko godina kasnije, otkrivena je i prva planeta oko zvezde slične Suncu na ELODIE instrumentu u Francuskoj. Sada znamo za preko 350 planeta van našeg planetarnog sistema.

SWIFT GAMMA-RAY BURST MISSION

Satelit za detekciju i praćenje bljeskova gama zraka, najintenzivnijih eksplozija u Svemiru, lansiran je 2004. godine. Nakon detekcije, moguće je brzo obavestiti opservatorije na Zemlji da usmere optičke teleskope u istom smeru. Na ovaj način je detektovan najdalji objekat u svemiru vidljiv golim okom (samo nakratko), koji je bio udaljen više od sedam milijardi svetlosnih godina.

planete biti 99 miliona kilometara. Šta motiviše autore poruke da šalju hiljade i hiljade pogrešnih obaveštenja, teško je razumeti.

S. BUBNJEVIĆ

Duboko polje

Koliko daleko danas vidimo?

PIŠE: NIKOLA BOŽIĆ

Za "Vreme nauke" iz Adis Abebe, Etiopija

Najdalja oblast u univerzumu do koje danas dopire "pogled" ljudske civilizacije nalazi se u sazvežđu Veliki medved i udaljena je oko 12 milijardi svetlosnih godina. To je jedan veoma mali region ovog sazvežđa koji čini samo dva milionita dela celog neba. Na tom mestu je Hablov svemirski teleskop (*Hubble Space Telescope*), optički instrument koji nam iz orbite oko Zemlje već 19 godina šalje revolucionarne snimke, i fotografisao je oko 3000 veoma mladih galaksija. Krajem 1995. godine naučnici su širokougaonom Hablovom kamerom napravili 342 fotografije koje su zatim objedinili u jednu od najpoznatijih astronomskih fotografija novijeg doba – sliku Dubokog polja. Astronomi u njoj danas vide prepoznatljiv astronomski simbol, dok samo Duboko polje predstavlja najdalji pogled u prošlost i omogućuje proučavanje rane faze nastanka svemira.

Kako je to moguće ako je Hابل same fotografije napravio pre svega 14 godina? Takvo putovanje kroz vreme omogućuje teorija relativnosti koja kaže da je brzina svetlosti maksimalna brzina kretanja u svemiru. Zbog toga što ta brzina nije beskonačna, dok gledamo u Sunce, vidimo kako je ono izgledalo pre oko osam minuta, jer toliko svetlost putuje do Zemlje. Upravo zato imamo slučaj da što dalje prostorno gledamo u kosmos, zalazimo u ranije faze njegovog postojanja. U slučaju Dubokog polja pogledali smo unazad mnogo pre nastanka Sunčevog sistema, u vreme kada su mnoge galaksije bile u nastajanju. Slika Dubokog polja, toliko daleka da je do nas putovala čitavih 12 milijardi godina, desila se oko milijardu (ili malo više) godina nakon Velikog praska (Big Bang), događaja u kojem je nastao čitav univerzum. Zato je ovaj snimak očaravajući za mnoge astronome.

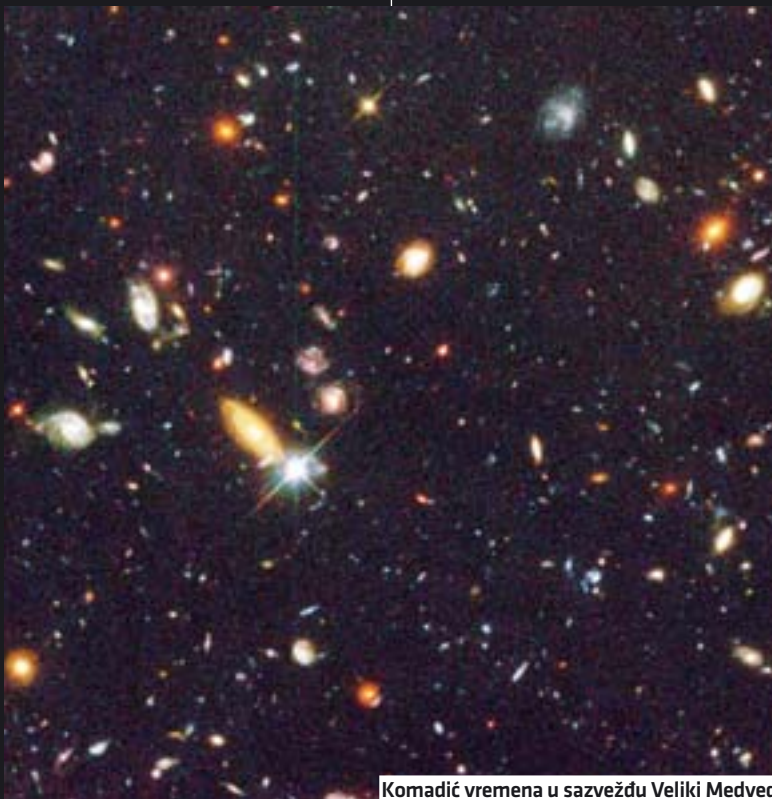
No, nije bilo lako snimiti je. Kako bi fotografija Dubokog polja bila kvalitetna i odgovarala daljim naučnim istraživanjima, bilo je važno otkloniti neke probleme i dobro odabrati koje područje neba

fotografisati. "Meta" za fotografisanje je morala biti visoko iznad galaktičkog ekvatora Mlečnog puta, kako prašina i drugi ometajući materijali iz ravni galaktičkog ekvatora ne bi uticali na kvalitet snimka. Bilo je važno izbeći delove neba u kojima postoje sjajni izvori ne samo u vidljivom delu spektra već i u drugim delovima, kako nam ne bi "zasenili" udaljene objekte koje hoćemo da vidimo. I na kraju, važno je bilo da to ne budu delovi neba kojima će prividno proći Zemlja ili Mesec i time tokom snimanja zakloniti posmatrano polje.

Dvadesetak polja je ispunjavalo navedene uslove, od kojih su odabrana tri najpodobnija i, sva tri u sazvežđu Veliki medved (*Ursa Major*). Bez obzira na to da li volimo astronomiju, njome se bavimo ili ne, neka sazvežđa su nam poznata, a čak možda možemo i da ih prepoznamo. Veliki medved je sigurno jedno od njih. U našoj tradiciji ono je poznato pod imenom Velika kola i spada u grupu takozvanih cirkumpolarnih sazvežđa koja na našem području nikada ne zalaze iza horizonta. Između tri kandidata iz Velikog medveda načinjena je i poslednja selekcija polja za snimanje. Prvi kandidat je odbačen jer su tokom radio-posmatranja uočeni jaki izvori u njemu. Između poslednja dva kandidata odlučeno je na osnovu broja zvezda za upoređivanje i navođenje tokom snimanja, kako bi snimci bili što kvalitetniji.

Fotografija koja je dobijena posle toliko priprema i velikog broja snimaka, donela je i još neka veoma važna naučna otkrića. Veliki broj različitih tipova galaksija u raznim fazama nastajanja omogućio je da se sklopi slika o evoluciji galaksija i nastajanju zvezda u njima. Broj nepravilnih galaksija je mnogo veći nego u današnjem okruženju, što je posledica većeg broja njihovih sudara i spajanja, pošto je svemir bio mnogo manjih dimenzija nego danas.

Broj zvezda u prvom planu na ovom snimku je mali, što je bilo značajno za prihvatanje i odbacivanje pojedinih teorijskih modela koji se bave objašnjavanjem tamne materije, materije za koju se zna da postoji, ali nije lako vidljiva. Jedna od tih teorija je predviđala postojanje velikog broja masivnih, tamnih objekata poput crvenih patuljaka i planeta u spoljnim delovima galaksija. Ovi snimci nisu pokazali postojanje značajnog broja ovakvih objekata. Mada načinjeni pre skoro 15 godina, snimci i dalje otvaraju mnoga pitanja, na koja se traže odgovori, koji će kada budu dati, usmeriti razvoj kosmologije u narednim godinama. Ka prostranstvu koje nas vodi sve dalje u prošlost. Prostranstvu koje skriva još tajni, ali i daje nove inspiracije.

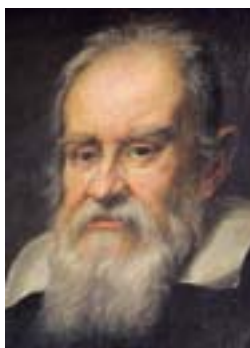
Komadić vremena u sazvežđu Veliki Medved

Galileo, glavni okrivljeni

U poredo sa pripremama za proglašenje Međunarodne godine astronomije, u decembru prethodne godine, rimski papa Benedikt XVI pomenuo je nekadašnjeg najopasnijeg neprijatelja dogmatskog razmišljanja, **Galilea Galileja** (1564–1642) u pohvalnom svetlu, kao i njegov doprinos razvoju astronomije. Sukob ovog italijanskog fizičara, matematičara, filozofa i astronoma sa Rimskom crkvom okončao se šesnaest godina ranije, kad se prethodni papa Jovan Pavle II izvinio slavnom naučniku. Trenutno je u toku i proces formalne Galilejove rehabilitacije po presudi Rimske inkvizicije iz 1633. godine. Jednom od najsramnijih sudskih procesa u istoriji, Inkvizicija je Galileja okrivila za jeres zbog propagiranja heliocentričnog Kopernikovog sistema, nasuprot punih 15 vekova dominantnog Ptolomejevog učenja o Zemlji u središtu sveta (koji, inače, na osnovu postojećih opservacija kretanja planeta uopšte nije bilo lako opovrgnuti).

Čini se da su se odnosi između najpoznatijeg evropskog naučnika XVII veka i crkve iznova izgledali, ali je nezgodna okolnost što je crkva upravo zbog svog protivljenja Galilejovom ključnom delu, **“Dijalogu o dva sistema sveta”**, svojevremeno nepovratno izgubila svoj nekadašnji uticaj. Inače, Galileo je ovu knjigu objavio u Firenci 1632. godine i to uz blagoslov crkvenih otaca i odobrenje samog pape Urbana VIII. Međutim, u Rimu je tokom te godine izuzetno poraslo protivljenje Kopernikovom učenju, pa je Galileo kao najsnažniji zagovornik i glavni osumnjičeni, pozvan pred sud koji ga je, zahvaljujući njegovom pokajanju, osudio samo na kućni pritvor.

Mada se u mladosti obrazovao u samostanu nedaleko od Firence,

punim imenom Galileo di Vincenco Bonajuti de Galilej, po svemu sudeći nije bio dobar katolik, budući da je imao troje vanbračne dece sa Marinom Gambom, dve kćerke i jednog sina, koga je jedinog priznao, što mu je omogućilo normalan život. No, svojim kćerkama, Galileo je namenio upravo religiozni život, pošto nepriznate nisu mogle da se udaju i završile su u manastirima. Galileo je poslednje dane proveo sam na imanju nadomak Firence, gde je nekoliko godina kasnije sasvim oslepeo, bolovao je od bruha, nesanice i preminuo od srca. Na kraju je umesto nepriznatog očinstva nad svojom decom, postao, kako ga je Albert Ajnštajn nazvao, “otac moderne nauke”.

Proglašavan i “glavnim krivcem za rođenje moderne nauke”, Galileo je ostavio ključni trag na savremeno promišljanje o svetu. U novozasnovani istraživački metod, Galileo je upleo i eksperiment koji je novim prirodnim naukama doneo egzaktnost, osnovao je modernu astronomiju, prvi je formulisao zakon inercije koji će kasnije biti nazvan Njutnovim prvim zakonom, odredio je period oscilacija klatna i dokazao da tela različite mase padaju sa istim ubrzanjem sa iste visine (podrazumeva se – bez otpora vazduha). Predavao je na univerzitetima u Pizi i Padovi, a usavršio je i više novih “tehnologija”, kao što su proporcionalni kompas, termometar i hidrostatička vaga.

S. B.

Medičijeve zvezde

Četiristota godišnjica osnivanja moderne astronomije posvećena je, pre svega, Galileu Galileju zbog njegovog ogromnog doprinosa ovoj disciplini. Možda

objavio svoje nalaze, naredne godine je posetio Rim, gde je jezuitima iz Rimske jezuitske škole, uz pomoć teleskopa predstavio četiri Medičijeve zvezde, kako ih je nazvao. To je ostavilo izuzetan utisak na posmatrače i Galileo se na korak približio Kopernikovom

je najznačajnije ponekad zaboravljano njegovo otkriće zvezda u Mlečnom putu, a Galileo je zaslužan i kao prvi astronom koji je otkrio planine na Mesecu, ali i faze Venere, Sunčeve pege i rotaciju Sunca. Sve je počelo u jesen 1609. godine, kad je Galileo usavršio teleskop i prvi ga upotrebio za astronomska osmatranja, da bi početkom 1610. godine došao do spektakularnog otkrića četiri Jupiterova satelita. Pošto je

konceptu da se ne okreću sva tela oko Zemlje, koji će dve decenija kasnije razviti u svojim “Dijalogima o dva sistema sveta”. Jupiterovi sateliti nisu zadržali imena

koja im je Galileo dao u čast vladarske firentinske porodice, nazivani su rednim brojevima, da bi u XX veku dobili imena **Io, Evropa, Ganimed i Kalisto** (na slici). Inače, sama 1609. godina nije samo zbog Galileja značajna za astronomiju – te godine je nemački astronom Johan Kepler (1571–1630) formulisao prva dva zakona planetarne rotacije i objavio svoju “Novu astronomiju”.

Letenka 2009

U Srbiji je Međunarodna godina astronomije obeležena najraznovrsnijim događajima, a centralni se desio pretposlednjeg vikenda jula na Fruškoj gori. Kao i prethodnih godina, ovaj kamp, koji je pokrenuo “Astronomski magazin”, trajao je četiri dana u odmaralištu Letenka. Kako su saopštili organizatori, na kamp je došlo više od 200 gostiju iz svih zemalja regiona.

NAJSTARIJI ČETNICI

Draženje Srbije

VREME 968

Poštovani, u vašem izveštaju sa Ravne gore povodom pomena đeneralu Draži bez ikakvih dokaza ste pokušali da ukaljate ugled istinskih srpskih četnika.

Naime, tokom ratova u Krajini, Hrvatskoj i Bosni pripadnici srpskih četnika učestvovali su u mnogim bitkama, od Gospića, Obrovca, Drniša do Bihaća, Kupresa, Jajca, ali NIKAD nisu pljačkali, palili, rušili, ubijali civile, kako se navodi u vašem listu. A što se izgleda i ponašanja tiče, ono je u potpunosti bilo u skladu sa vojnim propisima, da ne zalazim sad u raznorazne predrasude poluobaveštenih i neistine koje su plasirali, i to i danas čine, komunisti i njihovi sledbenici koji se predstavljaju kao Srbi, a zapravo to niti su bili niti zaslužuju da budu.

Što se tiče buđenja srpstva, odn. četništva u režiji Slobodana Miloševića i DB-a, to ima veze sa nekim dobrovoljcima koji su dolazili iz Srbije, ali sa srpskim četnicima nema dodirnih tačaka, da ne pominjem koliko je diskutabilno da li su pomenuti zaista dobrovoljci ili su poslani po zadatku, između ostalog da bi razbijali nacionalni duh među Krajišnjicima.

Upamtite: Pokret srpskih četnika nastao je u prvoj polovini XIX veka, a u svom sastavu je imao takve veličine kao što su Petar Mrkonjić (kralj Petar I), Vojvoda Vuk, Vojvoda Momčilo Đujić i drugi. Dakle, Pokret i ideologija Pokreta su mnogo stariji od Miloševića i od SPO-a i od Vuka Draškovića.

Ako je tokom rata bilo pljačke i zločina, moraćete napisati ko su počinioci i gde su ratovali, a ne da generalno sve nazivate pogrdnim imenima i da na taj način etiketirate prave borbe. Nisu svi četnici pijanice koje skitaju po ratištima, niti želim da ih nazivam četnicima. Četnik nije neko ko je pustio bradu, obukao majicu sa Dražinim likom i zadenuo nož za pojas pa peva rodoljubive pesme po kafanama. Četnik je borac, patriota, četništvo podrazumeva jedinstvo duha i tela u odbrani pravih srpskih vrednosti. A ovi pijanci i skitare ili ne znaju šta rade ili po nečijem nalogu svesno štete obrazu i časti četnika. Političke spletke oko četništva nisu od juče, ali je sigurno da neće uspeti. Cilj srpskih četnika je bio, jeste i biće oslobođenje i ujedinjenje svih srpskih zemalja.

Što se tiče moje izjave o sticanju vojvodske titule, ona je nepromenjena. Tom titulom se ne može dičiti neko ko nije učestvovao u ratu i u tom ratu se pokazao i dokazao, organizovao jedinice i njima komandovao.

Vojvoda Rade Čubrilo, Beograd

ORIGINALNI DOBROSAVLJEV

Černu polemika ponovo

VREME 967

Teško je s pozicija novinarstva objasniti fascinaciju Milana Dobrosavljeva gospođom Ljiljanom Smajlović. On je jedini čitalac njenog napisa "Sudovi političke volje", koji svoju ravnodušnost manifestuje javnim odgovorom na taj tekst!

Ni fascinacija UNS-om, ovog atestiranog pravednika, nije za šalu. Kada neko objavi kako se u XXI veku zalaže za kolektivnu odgovornost, to je

blago rečeno politički anahronizam, a Dobrosavljev je vrlo direktno označio ceo UNS kao "zločinca". I to "zločinca" kojeg nova predsednica, u ulozi advokata, brani iako se sa tim "zločincem" ne slaže!

Ako Dobrosavljev sada kaže da to u stvari nije napisao ili nije želeo da kaže, može se ispostaviti da nismo čitali isti broj "Vremena", da nam jezik kojim govorimo nije zajednički ili da to nije isti Milan Dobrosavljev.

No, pre nego što nas originalni Dobrosavljev dobro istraži, ovde treba pomenuti da je UNS aktivno odgovarao sve ove godine na pitanja koja on postavlja u vezi sa ratnim lažovima, zločinima i slavljenju zločina. Upravo su neostrašeni odgovori na ta pitanja jedan od razloga zbog kojih sam 2001. godine postao član UNS-a.

Jedini kurs koji je UNS pritom sledio je interes novinarske profesije. Stoga žiroskop naše reformisane organizacije danas ne divlja bez inputa politike, što kod Dobrosavljeva nikako nije slučaj. On i dalje orbitira oko svoje režimske crne rupe (njemu suprotstavljena politička strana bi rekla: žarke zvezde!), bez koje kao da je izgubljen u prostorvremenu!

Branko Žujović, potpredsednik UNS-a

www.vreme.com
pošaljite svoj
komentar Vremenu

>> PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurir]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	3500 din	3300 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	7000 din	6600 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

	6 meseci	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija		750 din	1200 din
Svet		16 USD	24 USD

Opција PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog.

VREME ELEKTRONSKA ARHIVA

	Srbija	Svet
VREME DVD komplet 1997-2007	900 din	USD 29
dopuna kompleta za dosadašnje kupce	500 din	USD 15

Elektronska arhiva nedeljnika VREME u PDF formatu sa sačuvanim stranicama kao u štampanom izdanju i sa mogućnošću pretraživanja, obuhvata period od marta 1997. do kraja 2007. Diskovi se dostavljaju poštom u roku od 20 dana od kad dobijemo dokaz o uplati. Raniji brojevi Vremena ne postoje u ovom elektronskom obliku.

KNJIGE I DVD-ovi

	Srbija	Svet
FILIP ŠVARM: knjiga i DVD Jedinica	790 din	34 USD
samo knjiga Jedinica	670 din	23 USD
DRAGAN TODOROVIĆ: Živela naša Srbija	500 din	19 USD
BORIS VARGA: Putinova Baršunasta gerila	480 din	19. ⁷⁵ USD

U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina. Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu VREME, Mišarska 12, Beograd, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME-DVD). Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME isključivo na račun 205-13281-15. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

>> DODATNE INFORMACIJE U VEZI S PRODAJOM I PRETPLATOM > TELEFONOM, RADNIM DANOM OD 10 DO 16h: 011/3234-774 > E-MAILOM NA PRETPLATA@VREME.COM

PRIČA O PSU

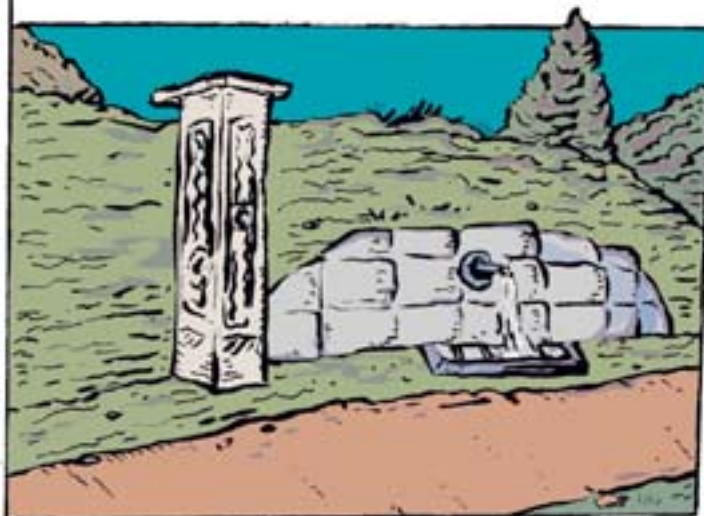
ALEKSANDAR ZOGRAF.

NEDAVNO SAM RAZGOVARAO SA PRIJATELJEM, ARHEOLOGOM IZ ITALIJE, O OBIČAJU SAHRANJIVANJA PASA, VEOMA RASIRENOM MEĐU NEOLITSKIM KULTURAMA U EVROPI. TAD SAM SE SETIO DA SAM PROČITAO ZAPIS * NARODNE PRIPOVESTI SRBA SA KOSOVA, KOJA BI MOGLA DA BUDE DEO KOLEKTIVNOG SEĆANJA NA PRADAVNI OBIČAJ, SAČUVAN SVE DO DOBA TURSKE DOMINACIJE, KADA SE PRIČA ODVIJA.

ALI TADA SAM SHVATIO DA OVA ŠALJIVA PRIČICA GOVORI O TAKOĐE ZANIMLJIVOJ, ALI POTPUNO DRUKČIJOJ TEMI - KORUPCIJI, VELIKOM PROBLEMU BALKANSKIH NARODA. DELOM, KORENI KORUPCIJE NA OVOM PROSTORU MOŽDA MOGU DA SE POVEŽU SA NEDOSTATKOM KONTROLE NAD LOKALNIM VLASTIMA U OTOMANSKO VREME, KOJE JE TRAJALO STOTINAMA GODINA. DALEKO OD CENTRALNIH VLASTI, LOKALNI POSTAVLJENICI SU BILI POTKUPLJIVI - ŠTO JE OSTALO NEŠTO KAO DEO IGRE KOJA SE PODRAZUMEVA U KONTAKTU SA DRŽAVNOM ADMINISTRACIJOM, DUGO NAKON ŠTO JE NESTALO TURSKE VLADAVINE.

* OBJAVLJENO U 'VRANJSKOM GLASNIKU',
IZDANJE NARODNOG MUZEJA VRANJE, MART 1975.

PRIČA JE O BOGATOM ČOBANINU, VLASNIKU VELIKOG STADA OVACA. KADA JE JEDAN OD NJEGOVIH NAJBOLJIH PASA UGINUO, SAHRANIO GA JE POKRAJ DRUMA, PODIGAO SPOMENIK I NAČINIO ČESMU ZA ODMOR PROLAZNIKA...

KAKO NIJE OBELEŽIO KO POČIVA U GROBU, PUTNICI NAMERNICI BI POMISLILI DA JE TO ZADUŽBINA NAČINJENA U SPOMEN NEKAKVOM UGLEDNOM ČOVEKU, PA BI REKLI "BOG DA MU DUŠU PROSTI"!!

KAD JE JEDAN VEOMA STROG KADIJA TO
ČUO, POZVAO JE PASTIRA...

ŠTA SI URADIO, NESREĆNICE? OVČAR-
SKOG CRKNUTOG PSA SAHRANIO KAO BOGO-
UGODNOG ČOVEKA? I ZA MANJE KRIVICE JA
VEŠAM LJUDE NA TRGU!

ČESTITI KADIJO, TO JE BIO DOBAR, HRABAR
I MUDAR PAS, NAJBOLJI MEĐU MOJIM
30 PASA...

PRE NEGO ŠTO JE ISPUSTIO DUŠU, ON
MI JE REKAO: "NAKON ŠTO ME SAHRA-
NIŠ I PODIGNEŠ SPOMENIK, ODABERI 20
NAJBOLJIH OVNOVA KADIJI NA POKLON!
ISTO TAKO, NEMOJ ZABORAVITI
PAŠU I MUFTIJU, I NJIMA POČERAJ
PO 10 DEBELIH OVNOVA!"

E, BOG DUŠU DA MU PROSTI, NEKI
PAMETAN PAS JE TO BIO!

Tenis

Pre neki dan prijatelj me je pozvao da igramo tenis. U prvom trenutku hteo sam razumno da odbijem neuviđavnu ponudu. Četiri godine potrčao nisam, nagojio sam se više od deset kilograma, pušim dve pakle dnevno, dah mi je postao kraći, korak teži. A onda je on rekao "dodi da te isprašim" i meni je izletelo: "Važi."

Kako su se bližili dan i termin meča – osam uveče, sredovečna gospoda leti i ne bi trebalo da igraju ranije – osećao sam sve veću nelagodu. Zašto sam pristao? Možda je to jedna od onih sudbonosnih odluka u životu, pomislio sam. Šlogiraću se, ili ću možda dobiti infarkt, završiću u urgentnom centru, pokušaću reanimaciju i neće uspeti. "Njegovo veliko srce nije izdržalo", pišaću u čitulji. Neće pisati da je četrdesetčetvorogodišnja budala krepala zato što je iznebuha trčala za lopticom, jer nije htela da izgubi set. Osećao sam da će nešto loše da mi se desi.

Došao je i taj dan. Uz crne misli, preturao sam po ormanima i fiokama ne bih li pronašao šorc. Patike, u mom prethodnom životu izmrljane crvenkastom šljakom, čamile su u nekom budžaku, reket sam godinama vozao naokolo u gepeku od kola. Manijakalno sam pio vodu i limunadu, kao što se valja pred fizičke napore na visokim temperaturama. Oprostio sam se sa ženom i decom, pomazio psa i krenuo u neizvesnost posve pomešanih osećanja. Od – šta mi je sada ovo trebalo, do – igraću tenis!

Nekada sam igrao skoro svaki dan. Na Kalemegdenu, na "25. maju", na terenima u Južnom bulevaru, u Bloku 23, na Banjici... S lepim vremenom ceo društveni život mi se premeštao na teniske terene. U amaterskom tenisu se oko sporta u istoj meri vrti pijenje i jedenje s prijateljima i neznancima. Sve sami veliki eksperti stručno analiziraju kako klupske tako i mečeve Đokovića ili Ivanovićeve. I, u sklopu svega toga, naravno,

međusobno izazivanje, provociranje, izrugivanje, opklade, rivalstvo. Teniski amateri ozbiljno shvataju svoje mečeve. Nerviraju se, psuju, viču, neki varaju ne bi li dobili. Jedan moj prijatelj bi od besa, kada loše igra, lomio reket, ili njime gađao posmatrače koji dobacuju. Drugi bi se danima durio kada bi izgubio meč. A nikome nije svejedno kada izgubi.

Zašto? Ne znam. Kada se sve svodi na to da dva klipana trče za lopticom ne bi li se videlo ko bolje može da je udari, a za to nikakve pare ne dobijaju. Nekakva mužačka potreba za nadmetanjem, valjda. Surogat za dvoboje mačem ili kuburama. Teniske amaterke nikada nisam video da se nerviraju zato što gube. Za njih je tenis rekreacija i razonoda. To jest, ono što zaista jeste, bez ikakve nadgradnje i pravljenja fame. I prilika da se prikažu nove haljinice i suknjice.

Baš sam voleo da igram tenis, mada nisam neki igrač. Samouk sam, skoro svi udarci su mi nepravilni. Ali sam (bio) brz i precizan. Redovno sam dobijao daleko bolje igrače. Briga me baš za neki dublji smisao udaranja po loptici, kada je takvo uživanja kada te loptica sluša, ide gde hoćeš, kada protivnika šetaš s jednog kraja terena na drugi dok dušu ne ispusti i gledaš kako se nervira što ne može da ti vrati istom merom. Prvo jak spin u levi čošak, pa u desni, pa skратиš lopticu, pa ako i to stigne, samo je lagano prebaciš pored njega. Pa onda mučiš protivnika, produžavaš poene, udaraš lopticu taman toliko jako da može da je stigne. Kako je to dobro osećanje kada igra preraste u nadmudrivanje, kada tražiš i nađeš slabu tačku protivnika, pa je besomučno napadaš. I onda prijatan, zdrav zamor posle fizičkog napora, kada kroz znoj izbaciš sav nikotin, kofein i ostatke alkohola, pa tuširanje, piće, kafa i cigarete.

Sve je to bilo do pre četiri godine, kada su mi se rodile ćerke, dve najednom. Sportski život mi se sveo na šetanje dece u parku. I onda sam ponovo izašao na teren. Noge kao da nisu bile moje. Loptica je išla nekim svojim putem, bez obzira na to kako je ja udarao. Vrteo sam onaj reket sa olabavljenim španom koji je godinama bio u gepeku, mučio se, tražio udarce, i tu i tamo bi ih pronašao. Onda sam zaboravio na sve opasnosti koje vrebaju moj sredovečni organizam. Vukao sam se po terenu najbrže što sam mogao i govorio sebi: samo polako, nemaš snage, ne trči za svakom lopticom. I svaki put bih potrčao, instiktivno, sve po nekom sećanju da mogu da sustignem nešto, što je postalo nedohvatljivo. Što je prošlo. A ipak, potrebu da preživim ceo taj atak na srce, pluća i kolena, nadjačala je želja da pobedim prijatelja koji godinama, i zimi i leti, bar dva puta nedeljno igra tenis i baš se nameračio da me odere.

Nije uspeo. Dobio sam nekako taj jedan set i jedva ostao na nogama. Povredio sam desni ručni i levi skočni zglobovi, išijas me je žigao pri svakom koraku, novopečeni žulj na dlanu me je pekao, ligamenti na preponama alarmantno su me boleli. Tenis za mene više nikada neće biti što je nekada bio. Biće stvar kompromisa, beg, negdašnje osećanje lakoće je neponovljivo. Ali nadoknadi vo. Jer, za koju godinu, moći ću da igram tenis sa svojim ćerkama.

ANDREJ IVANJI

VREME

Copyright © 1997–2005 Vreme

PDF izdanje razvili: Saša Marković i Ivan Hrašovec

obrada: Marjana Hrašovec